

WÓJT GMINY STARE POLE

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY STARE POLE**

ZAŁĄCZNIK NR 1
DO UCHWAŁY
NR.....
RADY GMINY STARE POLE
Z DNIA.....

Stare Pole sierpień 2021

Niniejszy tekst STUDIUM z uwarunkowaniami i kierunkami zagospodarowania przestrzennego wraz z rysunkiem uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego – w całości zastępuje – tekst i rysunek studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stare Pole – przyjętego Uchwałą Nr XXXVI/254/2010 Rady Gminy Stare Pole z dnia 17 sierpnia 2010 r.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE określa politykę przestrzenną Gminy Stare Pole w jej granicach administracyjnych.

Ustalenia STUDIUM są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

STUDIUM nie jest aktem prawa miejscowego.

STUDIUM opracowano w EKOPRZESTRZEŃ, Gdańsk

Główny projektant:
mgr Jacek Hoffmann
uprawnienia urbanistyczne nr 1505 (2000 r.)
[Art.5 pkt 2 ustawy]

Współpraca:
dr inż. arch. Mieczysław Hoffmann
mgr Krystian Puzdrakiewicz

NINIEJSZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE zostało opracowane w oparciu o następujące materiały:

1. Uchwała Nr XI/103/2019 Rady Gminy Stare Pole z dnia 17 grudnia 2019 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stare Pole
2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stare Pole – załączniki do Uchwały Nr XXXVI/254/2010 Rady Gminy Stare Pole z dnia 17 sierpnia 2010 r.
3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 – załącznik do Uchwały Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. (Monitor Polski z 2012 r., poz. 252)
4. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 – załącznik do Uchwały Nr 458/XXII/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 24 września 2012 roku
5. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego 2030 – załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 318/XXX/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 grudnia 2016 roku
6. Plan zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego Gdańsk – Gdynia – Sopot 2030 – załącznik Nr 2 do Uchwały Nr 318/XXX/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 grudnia 2016 roku
7. Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2022 – załącznik do Uchwały Nr 321/XXX/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 grudnia 2016 r. ze zmianą – Uchwała Nr 56/V/19 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 28 stycznia 2019 r.
8. Uchwała Nr 322/XXX/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 29 grudnia 2016 r. w sprawie wykonania „Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Pomorskiego 2022”
9. Strategia Rozwoju Gminy Stare Pole na lata 2008-2020 – załącznik do Uchwały Nr XX/145/2008 Rady Gminy Stare Pole z dnia 27 listopada 2008 r.
10. Oceny aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Stare Pole – załącznik do Uchwały Nr III/19/2018 Rady Gminy Stare Pole z dnia 18 grudnia 2018 r.
11. Miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Stare Pole – przyjęty Uchwałą Nr IV/32/94 Rady Gminy Stare Pole z dnia 12.12.1994 r. (utracił moc z dniem 1 stycznia 2004 r.)

12. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla wsi Stare Pole i Krzyżanowo w gminie Stare Pole – Uchwała Nr XXVIII/213/2002 Rady Gminy Stare Pole z dnia 7 października 2002 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2003 r. Nr 25, poz. 263)
13. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla wsi Królewo w gminie Stare Pole – Uchwała Nr XXVIII/214/2002 Rady Gminy Stare Pole z dnia 7 października 2002 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2003 r. Nr 26, poz. 264)
14. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla wsi Stare Pole i Krzyżanowo w gminie Stare Pole – Uchwała Nr XX/144/2008 Rady Gminy Stare Pole z dnia 27 listopada 2008 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2009 r. Nr 30, poz. 598)
15. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obrębu geodezyjnego Ząbrowo – Uchwała Nr III/11/2010 Rady Gminy Stare Pole z dnia 28 grudnia 2010 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2011 r. Nr 52, poz. 1213)
16. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obrębów geodezyjnych Janówka, Kaczynos, Kaczynos Kolonia, gmina Stare Pole – Uchwała Nr V/30/2011 Rady Gminy Stare Pole z dnia 15 marca 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2011 r. Nr 72, poz. 1520)
17. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów w obrębach Szaleniec, Złotowo, Krzyżanowo, Kraszewo, Stare Pole i Królewo – Uchwała Nr XII/101/2012 Rady Gminy Stare Pole z dnia 28 marca 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2012 r. poz. 1803)
18. Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obrębu geodezyjnego Ząbrowo, obejmująca działkę o nr ewid. 158 w Ząbrowie – Uchwała Nr V/44/2019 Rady Gminy Stare Pole z dnia 08.05.2019 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2019 r. poz. 3098)
19. Plany odnowy miejscowości – Kraszewo (2009), Ząbrowo (2009), Janówka (2012), Królewo (2012), Krzyżanowo (2012), Stare Pole (2014)
20. Raport o stanie gminy Stare Pole za rok 2018
21. Aktualizacja założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe Gminy Stare Pole – załącznik do Uchwały Nr XXXVIII/269/2010 Rady Gminy Stare Pole z dnia 26 października 2010 r.
22. Program opieki na zabytkami Gminy Stare Pole na lata 2019-2022 – z gminną ewidencją zabytków – załącznik do Uchwały Nr XVIII/146/2020 Rady Gminy Stare Pole z dnia 24 września 2020 r.

23. Program ochrony środowiska dla Gminy Stare Pole na lata 2017-2020 z perspektywą do 2024 – załącznik do Uchwały Nr XXVI/191/2017 Rady Gminy Stare Pole z dnia 29 listopada 2017 r.
24. Plan gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Stare Pole – załącznik do Uchwały Nr XVI/121/2016 Rady Gminy Stare Pole z dnia 28 czerwca 2016 r.
25. Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Stare Pole – załącznik do Uchwały Nr X/77/2011 Rady Gminy Stare Pole z dnia 26 października 2011 r.
26. Strategia Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Malborka na lata 2014-2020 – załącznik do Uchwały Nr XXXII/269/2014 Rady Gminy Stare Pole z dnia 30 października 2014 r.
27. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Stare Pole na lata 2014-2020 – załącznik do Uchwały Nr XXXII/266/2014 Rady Gminy Stare Pole z dnia 30 października 2014 r.
28. Opracowanie ekofizjograficzne do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stare Pole, kwiecień 2020, EKOPRZESTRZEŃ, Gdańsk
29. Materiały w wersji elektronicznej z zasobów Wojewódzkiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Gdańsku – licencja Marszałka Województwa Pomorskiego nr WODGK.7522.1.8.2020_22_P z 3.02.2020 r.
  - Mapa topograficzna w skali 1:10000 w układzie 1992 w postaci rastrowej
  - Baza Danych Obiektów Topograficznych (BDOT10k) o szczegółowości skali 1:10 000 w postaci wektorowej
  - Ortofotomapa w postaci rastrowej
  - Mapa glebowo-rolnicza w skali 1: 5 000 w postaci rastrowej i wektorowej
  - Mapa glebowo-rolnicza w skali 1:25 000 w postaci rastrowej
  - Mapa sozologiczna 1:50 000 w postaci rastrowej
  - Mapa hydrograficzna 1:50 000 w postaci rastrowej
- Materiały w wersji elektronicznej z zasobów Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Malborku – licencja Starosty Malborskiego 6642.168.2020_2209_P z 14.02.2020 r.
  - mapa ewidencji gruntów i budynków z klasyfikacją gruntów
  - tabele z danymi z ewidencji gruntów i budynków z klasyfikacją gruntów

- Materiały z Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie, Zarząd Zlewni w Elblągu z lutego 2020 r.
  - w wersji elektronicznej – ciek naturalne, kanały, pompownie odwadniające
  - skany map ewidencyjnych – z systemem melioracyjnym
- Rozporządzenie Nr 69/06 Wojewody Pomorskiego z dnia 23 maja 2006 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Stare Pole (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2006 r. Nr 62, poz. 1273)
- Uchwała Nr XVIII/147/2020 Rady Gminy Stare Pole z dnia 24 września 2020 r. w sprawie wyznaczenia obszarów i granic aglomeracji Stare Pole (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2020 r. poz. 4293)
- Rozporządzenie Nr 2/2016 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku z dnia 1 lutego 2016 r. w sprawie ustanowienia strefy ochronnej ujęcia wód podziemnych „CWŻ Letniki” w miejscowościach Janówka, Kaczynos i Ząbrowo, gminie Stare Pole, powiecie malborskim, województwie pomorskim (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2016 r. poz. 891)
- Uchwała Nr 259/XXIV/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 25 lipca 2016 r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu w województwie pomorskim (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2016 r. poz. 2942)
- Uchwała Nr 334/XXXII/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 lutego 2017 r. w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania wokół Lotniska Wojskowego w Królewie Malborskim – JW1128 Malbork/Krasnołęka, dla części leżącej na terenie województwa pomorskiego (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2017 r. poz. 1258); zmiana Uchwałą Nr 369/XXXV/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 22 maja 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2017 r. poz. 2215)
- Decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego z lat 2014-2019
- Decyzje o warunkach zabudowy z lat 2014-2019
- Decyzje pozwolenia na budowę z lat 2014-2019
- Basiński A., Górka A., Lipińska B., Medowski T., Krzempek K., 1991, Budować na wsi. Zasady kształtowania krajobrazu wiejskiego w województwie elbląskim, Biuro Architektury Regionalnej, Gdańsk
- Lipińska B., 2011, Żuławy Wiślane - ochrona i kształtowanie zabytkowego krajobrazu, Stowarzyszenie Żuławy, Nowy Dwór Gdański

- Dane i informacje z Urzędu Gminy Stare Pole
- Strony internetowe:
<http://dm.pgi.gov.pl/>
<http://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>
<http://gdansk.rdos.gov.pl/dane-i-metadane>
<http://mapy.isok.gov.pl/imap/>
<http://starepole.e-mapa.net/>
<http://www.smorp.pl/imap/>
<http://www.smorp.pl/wms>
<https://cbdportal.pgi.gov.pl/geoinz/>
- Wnioski do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Stare Pole

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie – cele sporządzenia nowego „Studium...”	9
2. Konsekwencje położenia obszaru gminy Stare Pole w regionie	10
3. Jednostki osadnicze, sołectwa i obręby	12
4. Ludność	13
5. Warunki jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia oraz zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, zgodnie z uniwersalnym projektowaniem	14
6. Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia oraz wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej	16
7. Dane społeczno-gospodarcze	18
8. Stan istniejący zagospodarowania	22
9. Analiza ruchu budowlanego i powierzchnia użytkowa istniejącej zabudowy	25
10. Potrzeby i możliwości rozwoju gminy	27
10.1. Analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne	27
10.2. Prognoza demograficzna	30
10.3. Potrzeby inwestycyjne i możliwości finansowania przez gminę sieci komunikacyjnych i infrastruktury technicznej	33
10.4. Bilans terenów przeznaczonych pod nową zabudowę	33
10.4.1. Zapotrzebowanie na nową zabudowę	33
10.4.2. Chłonność obszarów zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostek osadniczych	34
10.4.3. Chłonność obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod nową zabudowę inną niż „Studium”	36
10.4.4. Bilans końcowy i wnioski	37
11. Stan prawny gruntów – własność gruntów	38
12. Ochrona środowiska, przyrody i krajobrazu	40
12.1. Struktura i funkcjonowanie środowiska przyrodniczego	40
12.2. Odporność środowiska przyrodniczego na degradację i zdolność do regeneracji	41
12.3. Zasoby środowiska przyrodniczego i bioróżnorodność oraz ochrona środowiska, przyrody i krajobrazu	41
12.4. Istniejące zagrożenia dla środowiska, krajobrazu i zdrowia ludzi	49
12.5. Zagrożenia związane z ryzykiem wystąpienia poważnych awarii	51
12.6. Zagrożenia naturalne – obszary szczególnego zagrożenia powodzią i obszary osuwania się mas ziemnych	52
12.7. Udokumentowane złoża kopalin, obszary górnicze i tereny górnicze	53
13. Stan, obszary, zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej	53
13.1. Zarys historii gminy i wartości krajobrazu kulturowego wsi	53
13.2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków	71
13.3. Wojewódzka ewidencja zabytków	73

13.4. Gminna Ewidencja Zabytków	73
13.5. Program opieki nad zabytkami	119
13.6. Strefa ochrony ekspozycji dalekiego zasięgu – wokół zespołu zamkowego w Malborku wpisanego na listę światowego dziedzictwa kulturowego UNESCO	122
13.7. Proponowane strefy ochrony konserwatorskiej układów ruralistycznych wsi	123
13.8. Uwzględnienie cech regionalnych w architekturze nowych budynków, lokalizacja nowej rozproszonej zabudowy zagrodowej oraz dodatkowe wskazania dla miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego	124
13.9. Archeologiczne dziedzictwo kulturowe – stanowiska archeologiczne	127
14. Komunikacja – uwarunkowania i kierunki rozwoju	135
14.1. Droga krajowa nr 22	135
14.2. Drogi powiatowe	135
14.3. Drogi gminne i pozostałe	136
14.4. Trasy i ścieżki rowerowe	138
14.5. Linia kolejowa nr 204	139
14.6. Międzynarodowa droga wodna rzeki Nogat E-70	139
15. Infrastruktura techniczna – uwarunkowania i kierunki rozwoju	140
15.1. Zaopatrzenie w wodę	140
15.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych	141
15.3. Odprowadzanie wód opadowych	142
15.4. Zaopatrzenie w gaz	144
15.5. Zaopatrzenie w energię elektryczną	144
15.6. Zaopatrzenie w ciepło	146
15.7. Obsługa telekomunikacyjna	147
15.8. Gospodarka odpadami	148
16. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym	148
17. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym	149
18. Kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej	151
19. Kształtowanie leśnej przestrzeni produkcyjnej	152
20. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji i rekultywacji lub remediacji oraz obszary zdegradowane	153
21. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej i przeznaczeniu terenów	154
22. Wskaźniki zagospodarowania	158
23. Tereny wyłączone z realizacji nowej zabudowy	159
24. Obszary dla sporządzenia planów miejscowych	162
25. Uzasadnienie, zawierające objaśnienia przyjętych rozwiązań oraz syntezę ustaleń „Studium...”	163

1. Wprowadzenie – cele sporządzenia nowego „Studium...”

Celami sporządzenia nowego „Studium...” w granicach administracyjnych gminy Stare Pole są:

- 1) dostosowaniem studium do aktualnych przepisów krajowych, wojewódzkich i miejscowych, w tym również związanych z obszarem ograniczonego użytkowania wokół lotniska wojskowego w Królewie Malborskim;
- 2) aktualizacja ustaleń studium oraz aktualizacja stanu istniejącego i projektowanego w zakresie zagospodarowania i przeznaczeń terenów, infrastruktury technicznej, komunikacji, ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu oraz ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków;
- 3) aktualizacja potencjalnych rozwojowych terenów zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej;
- 4) aktualizacja potencjalnych rozwojowych terenów zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych;
- 5) aktualizacja potencjalnych rozwojowych terenów obsługi produkcji rolnej;
- 6) wyznaczenie potencjalnych rozwojowych terenów lokalizacji instalacji fotowoltaicznych;
- 7) aktualizacja pozostałych przeznaczeń terenów.

Wyżej wymienione cele wynikają z:

- ze zmiany przepisów;
- ze złożonych wniosków, potrzeb inwestycyjnych mieszkańców, w tym zapotrzebowania na nowe tereny rozwojowe związane z zabudową;
- z rozpoznania zasobów nieruchomości – w tym szczególnie gminnego i Skarbu Państwa;
- z dynamiki ruchu budowlanego;
- z wydanych pozwoleń na budowę oraz z wydanych decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego;
- z bardziej racjonalnego wykorzystania potencjałów gminy Stare Pole: 86 % pow. bardzo urodzajnych gleb klas bonitacyjnych I – III, położenie wzdłuż drogi krajowej nr 22, wzdłuż linii kolejowej nr 204 o znaczeniu państwowym, wzdłuż międzynarodowej drogi wodnej rzeki Nogat E-70 (z ponadregionalnymi śródlądowymi szlakami wodnymi – kajakowym i żeglarskim), wzdłuż tras

rowerowych o znaczeniu międzyregionalnym i subregionalnym, w zasięgu zaopatrzenia gazociągami w gaz ziemny oraz w miejskim obszarze funkcjonalnym Malborka.

2. Konsekwencje położenia obszaru gminy Stare Pole w regionie

Gmina Stare Pole o powierzchni (ewidencyjnej) 7 936 ha i liczbie ludności 4 641 mieszkańców wg Urzędu Gminy wg stanu na 31 grudnia 2019 r. (*łącznie stałych 4583 i czasowych 58.*), a wg GUS 4 696 mieszkańców na 31 grudnia 2019 r. – położona jest:

- w mezoregionie fizycznogeograficznym Żuławy Wiślane, w mikroregionie Małe Żuławy Malborskie;
- w zlewisku Morza Bałtyckiego, w tym w zlewisku Zalewu Wiślanego, w tym systemach dorzecza rzeki Elbląg i dorzecza rzeki Nogat;
- w Jednolitych Częściach Wód Powierzchniowych (JCWP):
  - większość obszaru gminy – RW200005499 Elbląg (rzeka, jej dorzecze) od Młynówki do ujścia wraz z jez. Druzno, zlewnia Tyny Górnej;
  - RW200005299 Nogat (rzeka, jej dorzecze), zlewnia Nogatu;
- w Jednolitych Częściach Wód Podziemnych (JCWPd):
  - większość obszaru gminy – PLGW200018 dorzecze Wisły, region wodny Dolnej Wisły;
  - PLGW200018 dorzecze Wisły, region wodny Dolnej Wisły;
  - niewielki obszar – PLGW200019 dorzecze Wisły, region wodny Dolnej Wisły;
- na płaskiej równinie akumulacyjnej – na terenach przydepresyjnych (większość obszaru gminy) od 0 m n.p.m. do 6,7 m n.p.m oraz na niewielkich terenach depresyjnych – minimalnie poniżej 0 m p.p.m; antropogeniczne (sztuczne, stworzone przez człowieka) najniżej położone miejsce -2,0 m p.p.m przy jednym z kanałów , a najwyższe na wale przeciwpowodziowym 13,5 m n.p.m;
- częściowo w zasięgu sześciu polderów – z których pięć odwadnianych jest przez 5 pompowni odwadniających zlokalizowanych w gminie Stare Pole;
- częściowo (północna część gminy) w zasięgu Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 203 „Dolina Letniki”;
- częściowo (północna część gminy) w zasięgu strefy ochronnej ujęcia wód podziemnych „CWŻ Letniki” – teren ochrony pośredniej i tereny ochrony bezpośredniej;

- częściowo (północna część gminy) w obszarach szczególnego zagrożenia powodzią wzdłuż rzeki Nogat;
- częściowo (północna część gminy) w Obszarze Chronionego Krajobrazu Rzeki Nogat;
- częściowo (północna część gminy) regionalnym korytarzu ekologicznym Doliny Nogatu;
- częściowo w zasięgu obszaru ograniczonego użytkowania ze względu na hałas lotniczy – strefa I (wewnętrzna) i strefa II (zewnętrzna);
- częściowo w aglomeracji (wodno-ściekowej) Stare Pole;
- w powiecie malborskim;
- w miejskim obszarze funkcjonalnym Malborka.

Przez Gminę Stare Pole przebiegają:

- droga krajowa nr 22;
- linia kolejowa nr 204 o znaczeniu państwowym;
- międzynarodowa droga wodna rzeki Nogat E70 – z ponadregionalnymi śródlądowymi szlakami wodnymi – kajakowym i żeglarskim;
- międzyregionalna trasa rowerowa nr 17 „Szlak Menonitów” Gdańsk – Malbork – Stare Pole – Szaleniec – woj. warmińsko-mazurskie do Elbląga
- subregionalna trasa rowerowa nr 20 (w realizacji) odcinek Malbork – Stare Pole – Elbląg
- szlak pieszy (zielony) „Szlak Żuławski” – Stare Pole – Fiszewo – Gronowo Elbląskie
- napowietrzne i podziemne (kablowe) linie wysokiego napięcia 110 kV.
- gazociąg wysokiego ciśnienia.

Gmina Stare Pole nie jest członkiem Obszaru Metropolitalnego Gdańsk – Gdynia – Sopot (OM G-G-S) choć objęta jest planem zagospodarowania przestrzennego tego obszaru – to jednak nie jest położona w granicach miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego ani w strefie funkcjonalnej OM G-G-S, a jedynie znajduje się w potencjalnej strefie funkcjonalnej OM G-G-S.

3. Jednostki osadnicze, sołectwa i obręby

Według ustawy z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych – jednostką osadniczą jest wyodrębniony przestrzennie obszar zabudowy mieszkaniowej wraz z obiektami infrastruktury technicznej zamieszkany przez ludzi. W związku z tym jednostkami osadniczymi i rodzajami miejscowości są m.in.: wieś, osada, część wsi i kolonia.

W gminie Stare Pole – położone są następujące jednostki osadnicze wg wykazu urzędowych nazw miejscowości:

- wsie – Janówka, Kikojty, Klecie, Kławki, Kraszewo, Królewo, Parwark, Stare Pole, Szaleniec, Szlagnowo, Ząbrowo, Złotowo;
- osady – Kaczynos, Kaczynos-Kolonia, Krzyżanowo;
- części wsi – Krasnołęka (część wsi Królewo), Zarzecze (część wsi Królewo);
- kolonia – Królewo Malborskie.

W granicach administracyjnych gminy Stare Pole położone są następujące wsie sołeckie:

- Janówka;
- Kaczynos;
- Kaczynos Kolonia;
- Kikojty;
- Klecie;
- Kławki – z miejscowościami Kławki i Szaleniec;
- Kraszewo – z miejscowościami Kraszewo i Parwark;
- Królewo – z miejscowościami Królewo i Krasnołęka;
- Krzyżanowo;
- Stare Pole;
- Szlagnowo;
- Ząbrowo;
- Złotowo.

Jednocześnie w obszarze gminy Stare Pole położone są następujące wsie, osady i jedna część wsi – będące 16 obrębami geodezyjnymi: Janówka, Kikojty, Klecie, Kławki, Kraszewo, Królewo, Parwark, Stare Pole, Szaleniec, Szlagnowo, Ząbrowo, Złotowo, Kaczynos, Kaczynos Kolonia, Krzyżanowo, Krasnołęka.

4. Ludność

Liczba ludności gminy wg stanu na 31 grudnia 2019 r. (dane Urzędu Gminy) wyniosła 4 641 mieszkańców łącznie, w tym stałych 4583 i czasowych 58. Według GUS liczba ludności wyniosła 4 696 mieszkańców na 31 grudnia 2019.

Ogółem (dane Urzędu Gminy) liczba mężczyzn wynosi 2283 mieszkańców (49 %), a kobiet 2358 mieszkańców (51 %). Liczba kobiet jest o 75 osób większa od liczby mężczyzn.

Liczba ludności (łącznie tj. stali i czasowi wg danych Urzędu Gminy) poszczególnych miejscowości (wg obrębów) na koniec grudnia 2019 r. była następująca:

- Stare Pole – 1 817 osób;
- Królewo – 429 osób;
- Kaczynos – 404 osoby;
- Ząbrowo – 393 osoby;
- Krzyżanowo – 312 osób;
- Złotowo – 256 osób;
- Krasnołęka – 163 osoby;
- Kaczynos Kolonia – 158 osób;
- Kraszewo – 154 osoby;
- Kławki – 120 osób;
- Szlagnowo – 112 osób;
- Szaleniec – 72 osoby;
- Janówka – 71 osób;
- Kikojty – 54 osoby;
- Klecie – 68 osób;

- Parwark – 58 osób.

5. Warunki jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia oraz zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, zgodnie z uniwersalnym projektowaniem

Zadania w zakresie ochrony zdrowia mieszkańców i podstawowej opieki zdrowotnej w gminie Stare Pole – realizuje WOŚ Zadrejkowska Spółka Jawna. Lokalizacja przychodni prowadzonej przez tą spółkę – jest w Starym Polu przy ul. Marynarki Wojennej 6. Celem spółki jest udzielanie ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych, profilaktyka oraz promocja zdrowia. Świadczenia zdrowotne udzielane są ubezpieczonym oraz innym osobom uprawnionym do tych świadczeń na podstawie odrębnych przepisów nieodpłatnie, za częściową odpłatnością lub całkowitą odpłatnością. Opiekę lekarską zapewniają: lekarze rodzinni, pediatra, lekarze medycyny ogólnej. W przychodni znajduje się gabinet lekarza POZ, gabinet lekarza pediatry, gabinet pielęgniarstwa i położnej oraz gabinet fizjoterapii i gabinet ginekologiczny. Świadczenia podstawowej opieki zdrowotnej wykonywane są w dni robocze w godzinach od 8.00 do 18.00 od poniedziałku do piątku.

W Starym Polu znajduje się Apteka Rodzinna.

Miejscowość Stare Pole stanowi centrum usługowo-administracyjne gminy, gdzie zlokalizowane są następujące obiekty usługowe, użyteczności publicznej i tereny celu publicznego:

- Urząd Gminy;
- Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego;
- Szkoła Podstawowa;
- Przedszkole i żłobek;
- Gminny Ośrodek Kultury i Sportu;
- Gminna Biblioteka Publiczna;
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej;
- Posterunek Policji;
- Przychodnia
- jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej;
- poczta;
- boiska sportowe i place zabaw;

- kościół i cmentarz;
- gminna oczyszczalnia ścieków;
- stacja pomiarowo-redukcyjna gazu;
- punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych;
- stacja kolejowa z dworcem lokalnym;
- tereny zieleni urządzonej;
- ścieżka edukacji ekologicznej – przystanek leśny Żuławy.

W pozostałych miejscowościach zlokalizowane są również inne obiekty i tereny celu publicznego:

- Królewó – kościół i cmentarz, kapliczka, świetlica, boisko, place zabaw, park, jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej;
- Kaczynos – świetlica, plac zabaw, boisko, park, kościół, kapliczka, dawny cmentarz;
- Ząbrowo – świetlica, boisko, plac zabaw, kościół, kapliczka, park, stacja uzdatniania wody, studnie CWŻ „Letniki”, jednostka Ochotniczej Straży Pożarnej;
- Krzyżanowo – kościół i cmentarz, cmentarz komunalny, dwa parki, plac zabaw;
- Złotowo – dwie świetlice, boisko, dwa parki, plac zabaw, kaplica;
- Krasnołęka – lotnisko wojskowe, przystanek kolejowy;
- Kaczynos Kolonia – park;
- Kraszewo – świetlica, plac zabaw, park;
- Kławkę – świetlica, plac zabaw, boisko;
- Szlagnowo – świetlica, plac zabaw;
- Szaleniec – dwa parki, dawny cmentarz;
- Janówka – świetlica, plac zabaw, kancelaria leśnictwa Żuławy, studnia;
- Kikojty – park, plac zabaw, boisko;
- Klecie – świetlica, boisko, plac zabaw;
- Parwark – dwa parki, plac zabaw.

Według GUS wg stanu na koniec 2018 r. i na koniec 2019 r. w gminie Stare Pole długość zrealizowanej sieci kanalizacyjnej do długości sieci wodociągowej wyniosła 78,26 %. Na koniec 2018 r. 98,7 % budynków mieszkalnych było podłączonych do sieci wodociągowej, a 73,5 % do

systemu kanalizacji sanitarnej. Na koniec 2018 r. 99,8 % mieszkańców korzystało z sieci wodociągowej, 66,5 % z sieci kanalizacji sanitarnej i 36,9 % z sieci gazowej.

Uchwałą Nr XVIII/147/2020 Rady Gminy Stare Pole z dnia 24 września 2020 r. w sprawie wyznaczenia obszarów i granic aglomeracji Stare Pole (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2020 r. poz. 4293), poprzedzoną rozporządzeniem Nr 69/06 Wojewody Pomorskiego z dnia 23 maja 2006 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Stare Pole (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2006 r. Nr 62, poz. 1273) – określono obszar gminy z którego docelowo powinny być odprowadzane ścieki systemem kanalizacji sanitarnej do gminnej oczyszczalni ścieków w Starym Polu. Obszar ten dotyczy od 2020 r. następujących miejscowości: Stare Pole, Kaczynos, Kaczynos Kolonia, Kraszewo, Królewó, Krzyżanowo, Parwark, Ząbrowo. Wcześniej od 2006 r. obszar ten obejmował oprócz wyżej wymienionych – dodatkowo miejscowości: Kikojty, Kławki, Klecie, Szlagnowo. Z punktu widzenia jakości życia mieszkańców korzystnym byłoby objęcie docelowo systemem kanalizacji sanitarnej w pierwszej kolejności wszystkie miejscowości w granicach aglomeracji, a następnie w miarę możliwości również pozostałe miejscowości w gminie Stare Pole.

Komunikacja autobusowa w gminie Stare Pole realizowana jest przez kilka podmiotów prywatnych.

Większość obiektów usługowych celu publicznego – ma zapewnioną dostępność architektoniczną dla osób ze szczególnymi potrzebami, zgodnie z uniwersalnym projektowaniem. Dostępność cyfrowa i informacyjno-komunikacyjna istnieje i podlega stopniowemu rozwojowi.

6. Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia oraz wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej

Na tereny gminy Stare Pole występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią wzdłuż rzeki Nogat, tj.:

- a) obszar, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie 10 % i wynosi raz na 10 lat;
- b) obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie 1 % i wynosi raz na 100 lat;
- c) obszar, między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym.

Zasięgi wód powodziowych 10 % (raz na 10 lat) i 1 % (raz na 100 lat) w wielu miejscach pokrywają się.

W obszarach szczególnego zagrożenia powodzią jak wyżej obowiązują zakazy i ograniczenia zgodnie z aktualnymi przepisami ustawy Prawo wodne. Tereny te powinny być wyłączone z realizacji nowej zabudowy.

W gminie Stare Pole występują również obszary narażone na zalanie w przypadku:

- zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego wg następujących scenariuszy:
  - scenariusz przerwania wału przeciwpowodziowego: Wisła 42,000 km prawy brzeg – tereny wzdłuż Nogatu;
  - scenariusz całkowitego zniszczenia wałów przeciwpowodziowych – około 18 % pow. gminy – część obrębów Ząbrowo, Kaczynos Kolonia, Stare Pole oraz tereny wzdłuż Nogatu (część obrębów Janówka i Królewo);
- zniszczenia lub uszkodzenia budowli pasa technicznego – scenariusz całkowitego zniszczenia wałów przeciwpowodziowych – około 20 % pow. gminy – część obrębów Ząbrowo, Kaczynos Kolonia, Stare Pole oraz Kikojty, Kławki, Szlagnowo i Szaleniec.

Na podstawie map zagrożenia powodziowego można stwierdzić, że wzdłuż Nogatu występuje także obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie (0,2 %) i wynosi raz na 500 lat.

Główne zagrożenia środowiskowe są następujące:

- 1) hałas lotniczy samolotów wojskowych startujących, lądujących i przelatujących w związku z funkcjonowaniem lotniska wojskowego (teren zamknięty resortu obrony narodowej) w Królewie Malborskim (JW 1128 Malbork/Krasnołęka) – utworzono obszar ograniczonego użytkowania ze względu na hałas lotniczy – strefa I (wewnętrzna) i strefa II (zewnętrzna) wprowadzając ograniczenia w zakresie przeznaczenia terenu i sposobu korzystania z terenów – Uchwała Nr 334/XXXII/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 lutego 2017 r. w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania wokół Lotniska Wojskowego w Królewie Malborskim – JW1128 Malbork/Krasnołęka, dla części leżącej na terenie województwa pomorskiego (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2017 r. poz. 1258); zmiana Uchwałą Nr

369/XXXV/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 22 maja 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2017 r. poz. 2215);

- 2) droga uciążliwego hałasu i motoryzacyjnych zanieczyszczeń powietrza – dotyczy drogi krajowej nr 22.

Inne zagrożenia środowiskowe (negatywny wpływ na środowisko, przyrodę i krajobraz) to:

- napowietrzne linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 kV z korytarzem technicznym 40 m – źródło pola elektromagnetycznego o częstotliwości 50 Hz; pas terenu do 40 m (2x20 m od osi), gdzie natężenie pola elektrycznego może być większe od 1 kV/m (na wysokości 1,8 m nad ziemią); dodatkowo ingerencja w krajobraz oraz możliwość kolizji z ptakami;
- droga powiatowa nr 2936G Stare Pole – Krzyżanowo - Złotowo – granica gminy (dalej kierunek na Żuławkę Sztumską i Dzierżgoń) – z względnie niewielkim hałasem i motoryzacyjnymi zanieczyszczeniami powietrza, wzrastającymi okresowo w okresie letnim;
- możliwość pylenia azbestu z dachów eternitowych części zabudowy;
- emisja zanieczyszczeń powietrza [benzo(a)piren, pył zawieszony PM10] z części istniejącej zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej oraz produkcyjnej;
- import zanieczyszczeń rzeką Nogat – z położonych powyżej w jego dorzeczu innych gmin i miast – choć znacznie mniejszy obecnie w porównaniu do lat ubiegłych;
- mało estetyczne – nieużytkowane i zrujnowane tereny obsługi produkcji rolnej.

Analiza bezpieczeństwa ruchu drogowego w gminie Stare Pole wskazuje na poziom względnie bezpieczny w porównaniu do pozostałych gmin w powiecie malborskim. Głównym problemem są przypadki przekraczania dozwolonej prędkości na drodze krajowej nr 22 i na drogach powiatowych.

7. Dane społeczno-gospodarcze

Gospodarczym biegunem wzrostu gminy Stare Pole jest Stare Pole, w nieco mniejszym stopniu Królewko – obie miejscowości położone wzdłuż drogi krajowej nr 22 – gdzie znajdują się najprężniej funkcjonujące zakłady produkcyjne i firmy.

Największymi zakładami i firmami na terenie gminy Stare Pole, które mają znaczący wpływ na rynek pracy – są:

- **Mettap** – w Starym Polu – produkcja i naprawa konstrukcji metalowych
- **Elstar Fats** – w Starym Polu – producent i dostawca wysokiej jakości tłuszczów roślinnych dla przemysłu spożywczego oraz innych specjalistycznych dodatków do produkcji żywności i do innych zastosowań;
- **Agro-Sieć Maszyny** – w Starym Polu – sprzedaż maszyn rolniczych;
- **Pośpiech Trans** – W Starym Polu – firma transportowa;
- **MTW Logistic** – w Królewie – usługi w zakresie transportu międzynarodowego i spedycji;
- **TAR-BAL.pl** – w Królewie – tartak i stolarnia;
- **ROJA** – w Złotowie – projektowanie, produkcja i sprzedaż mebli kuchennych;
- **GOSPROL** – w Krzyżanowie – gospodarstwo rolne i obsługa produkcji rolnej;
- **ANIPROL** – w Ząbrowie – gospodarstwo rolne i obsługa produkcji rolnej.

W gminie Stare Pole działają następujące stowarzyszenia:

- Regionalny Związek Pszczelarzy w Elblągu z/s w Starym Polu
- Ochotnicza Straż Pożarna w Królewie
- Ochotnicza Straż Pożarna w Ząbrowie
- Ochotnicza Straż Pożarna w Starym Polu
- Żuławski Oddział Stowarzyszenia Naukowo-Technicznego Inżynierów i Techników Rolnictwa w Starym Polu
- Kółko Rolnicze w Ząbrowie
- Stowarzyszenie Kobiet Gminy Stare Pole „Tradycja” w Ząbrowie
- Stowarzyszenie Kobiet Żuławskich Złotowianki w Złotowie
- Stowarzyszenie Przyjazne Przedszkole w Starym Polu
- Kółko Rolnicze – Koło Gospodyń Wiejskich Szlagnowo
- Fundacja „My, Wy, Oni” w Janówce
- Stowarzyszenie na Rzecz Mieszkańców Aktywni Stare Pole
- Stowarzyszenie Sportowe Gminny Klub Sportowy „Błękitni” w Starym Polu.

Dane społeczno-gospodarcze dotyczące gminy Stare Pole przedstawiają tabele poniżej.

PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WPISANE DO REJESTRU REGON - stan na dzień 31.12.2019 r. wg GUS	
Podmioty wg sektorów własnościowych	
podmioty gospodarki narodowej ogółem	377
sektor publiczny ogółem	11
sektor publiczny – państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	7
sektor prywatny - ogółem	364
sektor prywatny – osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	291
sektor prywatny – spółki handlowe	16
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	4
sektor prywatny - spółdzielnie	2
sektor prywatny – fundacje	1
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	12

Podmioty wg grup rodzajów działalności PKD - stan na dzień 31.12.2019 r. wg GUS	
ogółem	377
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	16
przemysł i budownictwo	120
pozostała działalność	241

Podmioty wg klas wielkości (liczby zatrudnionych) - stan na dzień 31.12.2019 r. wg GUS	
ogółem	377
liczba zatrudnionych 0 - 9	363
liczba zatrudnionych 10 - 49	12
liczba zatrudnionych 50 - 249	2

W latach 2013-2019 zanotowano znaczny spadek bezrobocia w gminie Stare Pole (tabela poniżej) – z 473 osób w 2013 r. do 137 osób w 2019 r. co świadczy o polepszającym się rynku pracy

i wzrastającej aktywności mieszkańców. W pierwszym półroczu 2020 r. nastąpił wzrost bezrobocia do 173 osób, ale był mniejszy niż na koniec 2018 r., kiedy wynosił 191 osób.

Bezrobocie – bezrobotni zarejestrowani wg płci – wg GUS w latach 2013–2019–06.2020								
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	czerwiec 2020
ogółem	473	372	346	262	188	191	137	173
kobiety	274	227	208	171	123	133	99	115
mężczyźni	199	145	138	91	65	58	38	58

Wśród gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą dominują gospodarstwa rolne o powierzchni 5 ha i więcej.

Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą wg Powszechnego Spisu Rolnego w 2010 r. wg GUS	
ogółem	212
do 1 ha włącznie	22
powyżej 1 ha razem	190
1 - 5 ha	62
1 - 10 ha	89
1 - 15 ha	118
5 - 10 ha	27
5 - 15 ha	56
10 - 15 ha	29
5 ha i więcej	128
10 ha i więcej	101
15 ha i więcej	72

8. Stan istniejący zagospodarowania

Stan istniejący użytkowania gruntów w gminie Stare Pole wg stanu na 1 stycznia 2020 r. przedstawia tabela poniżej – na podstawie danych z ewidencji gruntów Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Malborku.

Użytkowanie	Powierzchnia (ewidencyjna) w ha	Udział w ogólnej powierzchni w %
Ogółem	7 936	100,00
Użytki rolne (niezabudowane i zabudowane, bez nieużytków)	6 231	78,52
Nieużytki	31	0,39
Grunty leśne	346	4,36
Grunty zabudowane i zurbanizowane	390	4,91
Grunty pod wodami	212	2,67
Tereny różne	726	9,15

W ramach 6 231 ha użytków rolnych w gminie Stare Pole występują:

- grunty orne o pow. 5 194 ha;
- sady o pow. 20 ha;
- łąki trwałe o pow. 431 ha;
- pastwiska trwałe o pow. 302 ha;
- grunty rolne zabudowane o pow. 122 ha;
- grunty pod rowami o pow. 156 ha;
- grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych o pow. 6 ha.

W ramach 346 ha gruntów leśnych występują:

- lasy o pow. 339 ha;
- grunty zadrzewione i zakrzewione o pow. 7 ha.

W ramach 390 ha gruntów zabudowanych i zurbanizowanych w gminie Stare Pole występują:

- tereny mieszkaniowe o pow. 71 ha;
- tereny przemysłowe o pow. 12 ha;
- inne tereny zabudowane o pow. 12 ha;
- zurbanizowane tereny zabudowane lub w trakcie zabudowy o pow. 2 ha;
- tereny rekreacyjno-wypoczynkowe o pow. 6 ha;
- tereny komunikacyjne o pow. 287 ha w tym
  - drogi o pow. 250 ha;
  - tereny kolejowe o pow. 37 ha.

W ramach 212 ha gruntów pod wodami w gminie Stare Pole występują:

- grunty pod wodami powierzchniowymi płynącymi o pow. 211 ha;
- grunty pod wodami powierzchniowymi stojącymi o pow. 1 ha.

Według przeprowadzonej w marcu 2020 r. inwentaryzacji – na istniejący stan zagospodarowania w gminie Stare Pole składają się następujące tereny:

- wody powierzchniowe
  - rzeki: Nogat, Fiszewka, Tyna Górna, Tyna Dolna, Tyna Mała;
  - kanały: Stary Nogat, Leniwy Nogat, Przekop Rz. Fiszewki, Ząbrowski, Malewski, Kanał A Stare Pole, Kanał A Królewo, Kanał B Kaczynos, Kanał H Ząbrowo, Kanał A Polder 68 Złotowo, Kanał A Polder 66 Klecie, Kanał A Polder 65 Kławki, Kanał A Polder 64 Kąty, Kanał A Polder 34 Szaleniec, Kanał A Polder 33 Ząbrowo (nazwa polderu nieaktualna), Kanał A Polder 46 Ząbrowo (nazwa polderu nieaktualna); Kanał A Polder 44 (nazwa polderu nieaktualna);
  - starorzecza wzdłuż Nogatu;
  - większe stawy;
- lasy i zadrzewienia leśne;
- tereny podmokłe z szuwarami i zaroślami;
- dawny schron wartowniczy z zadrzewieniami;
- tereny zieleni parkowej;
- parki wiejskie w ewidencji zabytków;

- zadrzewienia o charakterze parków wiejskich;
- cmentarze;
- cmentarze w rejestrze zabytków;
- cmentarz w ewidencji zabytków;
- tereny sportu i rekreacji;
- tereny kultury i kultury fizycznej;
- tereny przystani kajakowych;
- tereny zamknięte resortu obrony narodowej – lotnisko wojskowe;
- tereny zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej;
- tereny zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych;
- tereny obsługi produkcji rolnej;
- nieużytkowane i zrujnowane tereny obsługi produkcji rolnej;
- tereny rolnicze i pozostałe (z wyjątkiem wymienionych poniżej terenów infrastruktury technicznej i terenów komunikacji)
- tereny infrastruktury technicznej
  - stacja uzdatniania wody;
  - studnie z terenami ochrony bezpośredniej;
  - gminna oczyszczalnia ścieków;
  - stacja pomiarowo-redukcyjna gazu;
  - gazociąg wysokiego ciśnienia;
  - napowietrzne linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 kV;
  - kablowa podziemna sieć elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110 kV;
  - pompownie odwadniające: PO – 34 Szaleniec, PO – 64 Kąty, PO – 65 Kławki, PO – 66 Klecie, PO – 68 Złotowo;
  - prawy wał przeciwpowodziowy rzeki Nogat;
  - stacja bazowa telefonii komórkowej na maszcie wolnostojącym (obręb Stare Pole, działka nr 33);
  - punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych;
- tereny komunikacji
  - droga krajowa nr 22;

- drogi powiatowe;
- drogi gminne;
- pozostałe ważniejsze drogi i ulice;
- ścieżki rowerowe;
- obszar kolejowy z linią kolejową nr 204 o znaczeniu państwowym i ze stacjami pasażerskimi (dworzec kolejowy Stare Pole, przystanek osobowy Królew Malborskie);
- międzynarodowa droga wodna rzeki Nogat E70.

Dodatkowo występują stacje transformatorowe 15/0,4 kV, linie napowietrzne średniego napięcia 15 kV, niskiego napięcia 0,4 kV i przepompownie ścieków oraz podziemne sieci infrastruktury technicznej: wodociągi, kanalizacja sanitarna (niewielkie odcinki), kanalizacja deszczowa (niewielkie odcinki), kable średniego 15 kV i niskiego napięcia 0,4 kV, gazociągi i linie telekomunikacyjne. Występują również wały przeciwpowodziowe wzdłuż niektórych rzek i kanałów, a także sześć polderów: Szaleniec, Kąty, Kławki, Klecie, Złotowo, Fiszewka F.

\

9. Analiza ruchu budowlanego i powierzchnia użytkowa istniejącej zabudowy

Dynamika ruchu budowlanego jest średnia, a w ostatnim okresie duża. Z analizy pełnych lat 2017, 2018, 2019 wynikają następujące wnioski:

- ⇒ w 2017 r. wydano pozwolenia na budowę dla 6 budynków mieszkalnych jednorodzinnych (MN), dla 1 budynku mieszkalnego w zabudowie zagrodowej (RM), dla 2 budynków gospodarczych w gospodarstwach rolnych (RU/RM) i dla 1 obiektu związanego z produkcją (P/UP);
- ⇒ w 2018 r. wydano pozwolenia na budowę dla 4 budynków mieszkalnych jednorodzinnych (MN), na rozbudowę dla 2 budynków mieszkalnych jednorodzinnych (MN), na nadbudowę dla 1 budynku mieszkalnego jednorodzinnego (MN), na nadbudowę dla 1 budynku byłej piekarni na cele mieszkalne (MN/MNU), na rozbudowę dla 1 budynku inwentarskiego (RM), na budowę 1 budynku warsztatowo-biurowego bazy transportu (P/UP);
- ⇒ w 2019 r. wydano pozwolenia na budowę dla 2 budynków mieszkalnych jednorodzinnych (MN), na rozbudowę dla 1 budynku mieszkalnego jednorodzinnego (MN), na budowę dla 2

budynków gospodarczych w gospodarstwach rolnych (RU/RM), na rozbudowę dla 1 budynku usługowego (U) o część produkcyjno-usługową (P/UP).

Powierzchnia użytkowa zabudowy (budynków) w gminie Stare Pole w latach 2017 - 2019

(obliczenia własne na podstawie danych otrzymanych z Urzędu Gminy w Starym Polu)

2017 rok

- budynki mieszkalne (MN, MW, RM) 124 766 m²
- budynki związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, budynki usługowe i handlowe (U, UP, P) 11 898 m²
- budynki użyteczności publicznej (U) ok. 5 500 m²
- budynki pozostałe (w tym również rolnicze budynki gospodarcze) 135 369 m²
- łącznie 277 533 m²

2018 rok

- budynki mieszkalne (MN, MW, RM) 131 307 m² (*przybyło 6541 m²*)
- budynki związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, budynki usługowe i handlowe (U, UP, P) 11 518 m² (*ubyło 380 m²*)
- budynki użyteczności publicznej (U) ok. 5 500 m²
- pozostałe budynki (w tym również rolnicze budynki gospodarcze) 152 534 m² (*przybyło 17165 m²*)
- łącznie 300 859 m² (*przybyło 23 326 m²*)

2019 rok

- budynki mieszkalne (MN, MW, RM) 132 266 m² (*przybyło 959 m²*)
- budynki związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, budynki usługowe i handlowe (U, UP, P) 16 566 m² (*przybyło 5048 m²*)
- budynki użyteczności publicznej (U) ok. 5 500 m²
- pozostałe budynki (w tym również rolnicze budynki gospodarcze) 152 204 m² (*ubyło 330 m²*)
- łącznie 306 536 m² (*przybyło 5677 m²*)

Zasoby mieszkaniowe (MN, MW, RM, MNU) według Urzędu Statystycznego według innej metodyki w 2018 i 2019 r. w gminie Stare Pole – przedstawiały się następująco:

- budynki mieszkalne (MN, MW, RM, MNU) w 2018 r. 758 i w 2019 r. 775
- pozostałe dane dla 2018 r.
- mieszkania 1 396
- izby 5385
- powierzchnia użytkowa mieszkań 103 851 m²
- przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania 74,4 m²
- przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę 22,2 m² (powiat malborski 23,4 m²)
- przeciętna liczba izb w mieszkaniu 3,86
- przeciętna liczba osób na jedno mieszkanie 3,35
- przeciętna liczba osób na jedną izbę wynosi 0,87.

Obszarami koncentracji nowego ruchu budowlanego są przede wszystkim następujące jednostki osadnicze: Stare Pole, Ząbrowo, Królewó. Planowanie przestrzenne w gminie Stare Pole odbywa się na podstawie siedmiu obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (w tym dwóch zmian) oraz na podstawie wydawanych decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

10. Potrzeby i możliwości rozwoju gminy

10.1. Analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne

Potrzeby rozwoju gminy Stare Pole wynikają z:

- dynamiki ruchu budowlanego przedstawioną w roz. 9;
- racjonalnego wykorzystania gminnego zasobu nieruchomości;
- bieżących wniosków mieszkańców, inwestorów i instytucji.

Najważniejsze potrzeby i priorytety rozwoju gminy Stare Pole są następujące:

- 1) poprawa bazy ekonomicznej, zdolności ekonomicznej samorządu gminy Stare Pole pozwalającej na zrównoważony i trwały rozwój społeczno-gospodarczy, w tym sprzedaż gminnych gruntów pod inwestycje i wzrost wpływów z podatku od nieruchomości;

- 2) rolnictwo, rozwój obszarów wiejskich oraz poprawa warunków życia na terenach wiejskich;
- 3) poprawa warunków pracy i życia mieszkańców gminy oraz stworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy;
- 4) podniesienie atrakcyjności gminy i zwiększenie inwestycji na terenie gminy, modernizacja dróg oraz rozbudowa systemów infrastruktury technicznej, tym szczególnie kontynuacja rozbudowy systemu kanalizacji sanitarnej wraz z rozbudową i modernizacją gminnej oczyszczalni ścieków;
- 5) zapewnienie zrównoważonego ekologicznie rozwoju gminy, ochrona walorów krajobrazowych i przyrodniczych.

Możliwości rozwoju gminy Stare Pole są następujące:

- a) położenie wzdłuż drogi krajowej nr 22, wzdłuż linii kolejowej nr 204 o znaczeniu państwowym, wzdłuż rzeki Nogat i międzynarodowej drogi wodnej rzeki Nogat E-70 (z ponadregionalnymi śródlądowymi szlakami wodnymi – kajakowym i żeglarskim) oraz wzdłuż międzyregionalnej trasy rowerowej nr 17 „Szlak Menonitów” oraz subregionalnej trasy rowerowej nr 20;
- b) tereny rozwojowe w miejscowościach;
- c) zasoby nieruchomości – gminny i Skarbu Państwa;
- d) duży potencjał rolniczy – 86 % powierzchni bardzo urodzajnych gleb klas bonitacyjnych I – III, tereny obsługi produkcji rolnej;
- e) przyroda i zabytki, krajobraz naturalny i kulturowy;
- f) duży potencjał turystyczny i agroturystyczny.

Głównymi problemami ekonomicznymi dla samorządu gminy Stare Pole najbliższych lat oprócz modernizacji wybranych dróg gminnych, będzie również konieczność rozbudowy systemu kanalizacji sanitarnej w pierwszej kolejności dla wszystkich miejscowości w granicach aglomeracji Stare Pole wraz z rozbudową i modernizacją oczyszczalni ścieków. Wymagać to będzie rozłożenia tych inwestycji w czasie (na kilka lat), etapowania realizacji i współfinansowania ze strony funduszy zewnętrznych.

Główne zagrożenia środowiskowe są następujące:

- hałas lotniczy samolotów wojskowych startujących, lądujących i przelatujących w związku z funkcjonowaniem lotniska wojskowego (teren zamknięty resortu obrony narodowej) w Królewie Malborskim (JW 1128 Malbork/Krasnołęka) – utworzono obszar ograniczonego użytkowania ze względu na hałas lotniczy – strefa I (wewnętrzna) i strefa II (zewnętrzna) wprowadzając ograniczenia w zakresie przeznaczenia terenu i sposobu korzystania z terenów – Uchwała Nr 334/XXXII/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 lutego 2017 r. w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania wokół Lotniska Wojskowego w Królewie Malborskim – JW1128 Malbork/Krasnołęka, dla części leżącej na terenie województwa pomorskiego (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2017 r. poz. 1258); zmiana Uchwałą Nr 369/XXXV/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 22 maja 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2017 r. poz. 2215)
- droga uciążliwego hałasu i motoryzacyjnych zanieczyszczeń powietrza – dotyczy drogi krajowej nr 22.

Na terenie gminy Stare Pole nie prowadzi się badań monitoringowych jakości powietrza. Według „Planu gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Stare Pole” (załącznik do Uchwały Nr XVI/121/2016 Rady Gminy Stare Pole z dnia 28 czerwca 2016 r.) – na terenie gminy nie ma przekroczeń poziomów dopuszczalnych i docelowych stężeń zanieczyszczeń powietrza. Jakość powietrza jest względnie dobra.

W 2016 r. (WIOŚ) stan Jednolitej Części Wód Powierzchniowych (JCWP) RW200005299 rzeki Nogat z punktem pomiarowo-kontrolnym Kępa Dolna/Kępiny (poniżej gminy Stare Pole) – określono ogólnie jako zły, a potencjał ekologiczny jako słaby, w tym na podstawie :

- elementów biologicznych – klasa IV – potencjał słaby;
- elementów hydromorfologicznych – klasa II – potencjał dobry;
- elementów fizykochemicznych – klasa II – potencjał dobry;
- elementów chemicznych – stan dobry.

Klasyfikacja stanu użytkowego poziomu wód podziemnych Jednolitej Części Wód Podziemnych (JCWPd) PLGW200018 monitorowanych przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy w ramach Państwowej Służby Hydrogeologicznej i monitoringu krajowego w 2016 r. w miejscowości Ząbrowo – przedstawia się następująco:

- wskaźniki fizykochemiczne – klasa jakości III – woda zadawalającej jakości – ze względu na III klasę jakości w zakresie zawartości żelaza i manganu; pozostałe badane wskaźniki w II klasie jakości; końcowa klasa jakości w przekroju pomiarowym – klasa II – woda dobrej jakości;
- stan chemiczny – klasa jakości II – woda dobrej jakości.

Pozytywnym aspektem społecznym jest to, że w latach 2013-2019 zanotowano znaczny spadek bezrobocia w gminie Stare Pole – z 473 osób w 2013 r. do 137 osób w 2019 r. co świadczy o polepszającym się rynku pracy i wzrastającej aktywności mieszkańców. W pierwszym półroczu 2020 r. nastąpił wzrost bezrobocia do 173 osób, ale był mniejszy niż na koniec 2018 r., kiedy wynosił 191 osób.

10.2. Prognoza demograficzna

Liczba ludności gminy Stare Pole wg danych GUS w latach 2014 – 2019 była zmienna, ze względu na wahania przyrostu naturalnego, zmienność migracji oraz brak stabilności na rynku pracy.

W latach 2014-2015 nastąpił wzrost liczby ludności gminy Stare Pole o 21 osób z 4697 (2014) do 4718 (2015). W latach 2015-2016 wystąpił spadek liczby ludności o 12 osób z 4718 (2015) do 4706 (2016). Natomiast w latach 2016-2017 wystąpił spadek liczby ludności o 5 osób z 4706 (2016) do 4 701 (2017), potem w latach 2017-2018 kolejny spadek o 24 osoby z 4 701 (2017) do 4 677 (2018). Natomiast w ostatnim okresie w latach 2018-2019 nastąpił wzrost liczby ludności o 22 osoby z 4 677 (2018) do 4 696 (2019).

Poniżej przedstawiono III warianty prognozy demograficznej:

Wariant I minimalnego wzrostu liczby ludności gminy

- dla perspektywy wielolecia następnych 30 lat tj. do końca 2049 r. przyjęto następujące założenia i wyliczenia:
- uwzględniając wahania i wzrostu i spadku liczby ludności z lat 2014-2019 przyjęto wartość bilansu wzrostu i spadku wynoszącą dla roku + 2 osoby;
- nastąpi umiarkowana stabilizacja rynku pracy, poprawa jakości życia i ochrony zdrowia oraz będzie kontynuowana i rozwijana polityka prorodzinna państwa – co przełoży się na wzrost liczby urodzeń i zmniejszenie liczby zgonów;

- wzrośnie umiarkowanie atrakcyjność inwestycyjna gminy Stare Pole i jej atrakcyjność jako miejsca do zamieszkania dla osób z innych miast i gmin;
- bilans migracji do gminy i z gminy – będzie umiarkowanie dodatni;
- liczba ludności gminy Stare Pole będzie wzrastać do 2049 r. średnio o 20 osób na 10 lat tj. prognozowana liczba ludności wzrośnie o 60 osób na koniec 2049 r. (w porównaniu do 2019 r.) i wyniesie 4756 osób;
- uwzględniając niepewność procesów rozwojowych (o których mowa w art. 10 ust. 7 pkt 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) dodano dodatkowo 30 % wzrostu liczby ludności – stąd prognozowana liczba ludności wzrośnie o **78 osób na koniec 2049 r.** (w porównaniu do 2019 r.) i wyniesie **4774 osoby**.

Wariant II optymalnego wzrostu liczby ludności gminy

- dla perspektywy wielolecia następnych 30 lat tj. do końca 2049 r. przyjęto następujące założenia i wyliczenia:
- przyjęto wartość średnią wzrostu liczby ludności z lat 2014-2015 i z lat 2018-2019 wynoszącą dla roku + 22 osoby;
- nastąpi znacząca stabilizacja rynku pracy, poprawa jakości życia i ochrony zdrowia oraz będzie kontynuowana i rozwijana polityka prorodzinna państwa – co przełoży się na znaczący wzrost liczby urodzeń i znaczące zmniejszenie liczby zgonów;
- wzrośnie znacząco atrakcyjność inwestycyjna gminy Stare Pole i jej atrakcyjność jako miejsca do zamieszkania dla osób z innych miast i gmin;
- bilans migracji do gminy i z gminy – będzie znacząco dodatni;
- liczba ludności gminy Stare Pole będzie wzrastać do 2049 r. średnio o 22 osoby na rok tj. prognozowana liczba ludności wzrośnie o 660 osób na koniec 2049 r. (w porównaniu do 2019 r.) i wyniesie 5356 osoby;
- uwzględniając niepewność procesów rozwojowych (o których mowa w art. 10 ust. 7 pkt 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) dodano dodatkowo 30 % wzrostu liczby ludności – stąd prognozowana liczba ludności wzrośnie o **858 osób na koniec 2049 r.** (w porównaniu do 2019 r.) i wyniesie **5 554 osoby**.

Wariant III maksymalnego wzrostu liczby ludności gminy

- dla perspektywy wielolecia następnych 30 lat tj. do końca 2050 r. przyjęto następujące założenia i wyliczenia;
- przyjęto podwojoną wartość średnią wzrostu liczby ludności z lat 2014-2015 i z lat 2018-2019 wynoszącą dla roku + 43 osoby;
- nastąpi bardzo znacząca stabilizacja rynku pracy, poprawa jakości życia i ochrony zdrowia oraz będzie kontynuowana i rozwijana polityka prorodzinna państwa – co przełoży się na bardzo znaczący wzrost liczby urodzeń i bardzo znaczące zmniejszenie liczby zgonów;
- wzrośnie bardzo znacząco atrakcyjność inwestycyjna gminy Stare Pole i jej atrakcyjność jako miejsca do zamieszkania dla osób z innych miast i gmin;
- bilans migracji do gminy i z gminy – będzie znacząco dodatni;
- liczba ludności gminy Stare Pole będzie wzrastać do 2049 r. średnio o 43 osoby na rok tj. prognozowana liczba ludności wzrośnie o 1 290 osób na koniec 2049 r. (w porównaniu do 2019 r.) i wyniesie 5 986 osób;
- uwzględniając niepewność procesów rozwojowych (o których mowa w art. 10 ust. 7 pkt 2 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym) dodano dodatkowo 30 % wzrostu liczby ludności – stąd prognozowana liczba ludności wzrośnie **o 1 677 osób na koniec 2049 r.** (w porównaniu do 2019 r.) i wyniesie **6 373 osoby**.

Gmina Stare Pole położona jest poza granicą miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego (szczegóły – ostatnie zdanie roz. 2), dlatego nie przeprowadza się dodatkowych analiz migracyjnych.

Pomimo położenia gminy Stare Pole w miejskim obszarze funkcjonalnym Malborka – migracje w tym obszarze funkcjonalnym – z lub do gminy Stare Pole – w zależności od roku – są żadne lub znikome – stąd migracje w tym obszarze funkcjonalnym – pomija się w prognozie demograficznej.

10.3. Potrzeby inwestycyjne i możliwości finansowania przez gminę sieci komunikacyjnych i infrastruktury technicznej

Głównymi problemami inwestycyjnymi dla samorządu gminy Stare Pole w ciągu najbliższych lat oprócz modernizacji wybranych dróg gminnych, będzie również konieczność rozbudowy systemu kanalizacji sanitarnej w pierwszej kolejności dla wszystkich miejscowości w granicach aglomeracji Stare Pole wraz z rozbudową i modernizacją oczyszczalni ścieków. Wymagać to będzie rozłożenia tych inwestycji w czasie (na kilka lat), etapowania realizacji i współfinansowania ze strony funduszy zewnętrznych.

10.4. Bilans terenów przeznaczonych pod nową zabudowę

10.4.1. Zapotrzebowanie na nową zabudowę

Zapotrzebowanie na nową zabudowę wynika z:

- analizy ruchu budowlanego przedstawioną w roz. 9, w tym szczególnie z ilości wydawanych rocznie pozwoleń na budowę;
- analiz ekonomicznych, środowiskowych i społecznych – wyżej omówionych;
- prognozy demograficznej – wyżej omówionej.

Zapotrzebowanie w gminie Stare Pole na nową zabudowę (budynki) wg wydawanych rocznie pozwoleń na budowę

Funkcja zabudowy	Zapotrzebowanie - liczba nowych budynków do 2049 r.	Zapotrzebowanie - powierzchnia użytkowa nowej zabudowy (budynków) do 2049 r.	Zapotrzebowanie - powierzchnia użytkowa nowej zabudowy (budynków) do 2049 r. plus 30 %
zabudowa mieszkaniowa	7/rok x 30 lat = 210	210 x 200 m ² = 42 000 m ²	54 600 m ²
zabudowa zagrodowa	1/rok x 30 lat = 30	30 x 400 m ² = 12 000 m ²	15 600 m ²
zabudowa usługowa	1 /rok x 30 lat = 30	30 x 500 m ² = 15 000 m ²	19 500 m ²
zabudowa produkcyjna, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych	1 /rok x 30 lat = 30	30 x 2500 m ² = 75 000 m ²	97 500 m ²
zabudowa terenów obsługi produkcji rolnej	1 /rok x 30 lat = 30	30 x 1000 m ² = 30 000 m ²	39 000 m ²

Stąd łączne zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową nowej zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej – do 2049 r. wyniesie 89 700 m².

10.4.2. Chłonność obszarów zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostek osadniczych

Na rysunku „Studium...” wyznaczono obszary zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej dla każdej jednostki osadniczej uwzględniając:

- istniejącą zabudowę i istniejące zagospodarowanie, istniejące podziały na działki oraz rowy;
- złożone wnioski;
- wydane decyzje o warunkach zabudowy i o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego;
- granice obrębów i przynależność adresową istniejących budynków do poszczególnych miejscowości;
- proponowane granice stref ochrony konserwatorskie układów ruralistycznych wsi;
- strefy 50 m od stopy wałów przeciwpowodziowych – wyłączone z realizacji nowej zabudowy;
- wybrane ustalenia studium uikzp z 2010 r.;
- wybrane ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Chłonność obszarów zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostek osadniczych jest rozumiana jako możliwość lokalizowania na tych obszarach nowej zabudowy, wyrażoną w powierzchni użytkowej, w podziale na funkcje zabudowy.

W granicach obszarów zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej wyznaczono następujące tereny rozwojowe:

- potencjalne rozwojowe tereny zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej o łącznej powierzchni 217,2896 ha, w tym
  - Stare Pole – 89,7895 ha
  - Ząbrowo – 53,3393 ha
  - Krzyżanowo – 29,8627 ha;
  - Królewo – 19,0987 ha;
  - Janówka – 6,0393 ha;
  - Klecie – 2,1581 ha;
  - Kaczynos – 3,7583 ha;

- Złotowo – 2,5347 ha;
- Kraszewo – 3,1830 ha
- Szlagnowo – 1,8283 ha;
- Parwark – 2,2059 ha;
- Kaczynos Kolonia – 1,7356 ha;
- Szaleniec – 0,9376 ha;
- Kławki – 0,8186 ha;
- potencjalne rozwojowe tereny zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych o łącznej powierzchni 42,0253 ha, w tym
  - Stare Pole – 31,3793 ha;
  - Królewo – 9,2415 ha;
  - Ząbrowo – 1,4045 ha;
- potencjalne rozwojowe tereny obsługi produkcji rolnej o łącznej powierzchni 15,1911 ha, w tym
  - Królewo – 8,6268 ha;
  - Krzyżanowo – 5,5623 ha;
  - Szaleniec – 1,0020 ha.

Potencjalne rozwojowe tereny zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej o łącznej powierzchni 217,2896 ha można podzielić wg proporcji 7:1:1 i wtedy powierzchnie terenów rozwojowych poszczególnych funkcji zabudowy wyniosą:

- zabudowa mieszkaniowa 169,0030 ha
- zabudowa zagrodowa 24,1433 ha
- zabudowa usługowa 24,1433 ha.

Chłonność obszarów zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostek osadniczych

Funkcja zabudowy	Powierzchnia terenów rozwojowych	Orientacyjna ilość działek dla nowej zabudowy	Powierzchnia użytkowa nowej zabudowy (budynków)
zabudowa mieszkaniowa	169,0030 ha	$169,0030 \text{ ha} : 0,15 \text{ ha} = 1126$	$1126 \times 200 \text{ m}^2 = 225\,200 \text{ m}^2$
zabudowa zagrodowa	24,1433 ha	$24,1433 \text{ ha} : 0,5 \text{ ha} = 48$	$48 \times 400 \text{ m}^2 = 19\,200 \text{ m}^2$
zabudowa usługowa	24,1433 ha	$24,1433 \text{ ha} : 0,4 \text{ ha} = 60$	$60 \times 500 \text{ m}^2 = 30\,000 \text{ m}^2$
zabudowa produkcyjna, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych	42,0253 ha	$42,0253 \text{ ha} : 1 \text{ ha} = 42$	$42 \times 2\,500 \text{ m}^2 = 105\,000 \text{ m}^2$
zabudowa terenów obsługi produkcji rolnej	15,1911 ha	$15,1911 \text{ ha} : 1 \text{ ha} = 15$	$15 \times 1000 \text{ m}^2 = 15\,000 \text{ m}^2$

10.4.3. Chłonność obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod nową zabudowę inną niż w „Studium”

W granicach gminy Stare Pole obowiązuje siedem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

- 1) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla wsi Stare Pole i Krzyżanowo w gminie Stare Pole – Uchwała Nr XXVIII/213/2002 Rady Gminy Stare Pole z dnia 7 października 2002 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2003 r. Nr 25, poz. 263)
- 2) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla wsi Królewo w gminie Stare Pole – Uchwała Nr XXVIII/214/2002 Rady Gminy Stare Pole z dnia 7 października 2002 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2003 r. Nr 26, poz. 264)
- 3) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla wsi Stare Pole i Krzyżanowo w gminie Stare Pole – Uchwała Nr XX/144/2008 Rady Gminy Stare Pole z dnia 27 listopada 2008 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2009 r. Nr 30, poz. 598)
- 4) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obrębu geodezyjnego Ząbrowo – Uchwała Nr III/11/2010 Rady Gminy Stare Pole z dnia 28 grudnia 2010 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2011 r. Nr 52, poz. 1213)

- 5) Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obrębów geodezyjnych Janówka, Kaczynos, Kaczynos Kolonia, gmina Stare Pole – Uchwała Nr V/30/2011 Rady Gminy Stare Pole z dnia 15 marca 2011 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2011 r. Nr 72, poz. 1520)
- 6) Miejskowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów w obrębach Szaleniec, Złotowo, Krzyżanowo, Kraszewo, Stare Pole i Królewo – Uchwała Nr XII/101/2012 Rady Gminy Stare Pole z dnia 28 marca 2012 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2012 r. poz. 1803)
- 7) Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obrębu geodezyjnego Ząbrowo, obejmująca działkę o nr ewid. 158 w Ząbrowie – Uchwała Nr V/44/2019 Rady Gminy Stare Pole z dnia 08.05.2019 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2019 r. poz. 3098)

Można przyjąć, że chłonność, rozumiana jako możliwość lokalizowania na wyżej wymienionych obszarach nowej zabudowy innej niż „Studium.”, wyrażoną w powierzchni użytkowej zabudowy, wynosi dla wszystkich funkcji zabudowy 0 m², gdyż w poszczególnych obrębach i w obszarze całej gminy powierzchnie przeznaczone w planach miejscowych pod nową zabudowę – nie są większe niż w niniejszym „Studium”.

10.4.4. Bilans końcowy i wnioski

Bilans końcowy

Funkcja zabudowy	Zapotrzebowanie - powierzchnia użytkowa nowej zabudowy (budynków) do 2049 r. plus 30 %	Chłonność obszarów zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostek osadniczych Powierzchnia użytkowa nowej zabudowy (budynków)	Bilans – różnica pomiędzy zapotrzebowaniem a chłonnością
zabudowa mieszkaniowa	54 600 m ²	225 200 m ²	minus 170 600 m ²
zabudowa zagrodowa	15 600 m ²	19 200 m ²	minus 3 600 m ²
zabudowa usługowa	19 500 m ²	30 000 m ²	minus 10 500 m ²
Łącznie zabudowa mieszkaniowa, zagrodowa i usługowa	89 700 m ²	274 400 m ²	minus 184 700 m ²
zabudowa produkcyjna, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych	97 500 m ²	105 000 m ²	minus 7 500 m ²
zabudowa terenów obsługi produkcji rolnej	39 000 m ²	15 000 m ²	plus 24 000 m ²

Możliwość lokalizowania nowej zabudowy poza obszarami zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostek osadniczych

Funkcja zabudowy	Bilans – różnica pomiędzy zapotrzebowaniem a chłonnością	Możliwość lokalizowania nowej zabudowy poza obszarami zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostek osadniczych	Dodatkowa możliwa powierzchnia terenów rozwojowych poza obszarami zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostek osadniczych
zabudowa mieszkaniowa	minus 170 600 m ²	NIE	0 ha
zabudowa zagrodowa	minus 3 600 m ²	NIE	0 ha
zabudowa usługowa	minus 10 500 m ²	NIE	0 ha
zabudowa produkcyjna, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych składów	minus 7 500 m ²	NIE	0 ha
zabudowa terenów obsługi produkcji rolnej	plus 24 000 m ²	TAK	(24 000 m ² :1000 m ²) x 1 ha = 24 ha

Z powyższego bilansu wynika, że poza obszarami zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostek osadniczych istnieje możliwość lokalizowania jedynie nowej zabudowy terenów obsługi produkcji rolnej o pow. do 24 ha. W związku z powyższym oraz z tym, że nie było takich wniosków – nie wyznacza się w „Studium” poza obszarami zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostek osadniczych – potencjalnych rozwojowych terenów obsługi produkcji rolnej ani innych potencjalnych rozwojowych terenów związanych z nową zabudową.

11. Stan prawny gruntów – własność gruntów

Stan prawny gruntów tj. własność gruntów w gminie Stare Pole o powierzchni (ewidencyjnej) 7 936 ha (wg danych PODGiK w Malborku) z dnia 1 stycznia 2020 r. przedstawia się następująco:

- Grunty Skarbu Państwa (z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste) 1683 ha, tj. 21,21 % powierzchni gminy, w tym
  - Grunty wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa 343 ha

-
- Grunty w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe 374 ha
  - Grunty w trwałym zarządzie państwowych jednostek organizacyjnych 931 ha
  - Grunty wchodzące w skład zasobu nieruchomości Skarbu Państwa (z wyłączeniem gruntów przekazanych w trwały zarząd) 35 ha
  - Grunty Skarbu Państwa przekazane w użytkowanie wieczyste 54 ha, tj. 0,68 % powierzchni gminy, w tym
    - Grunty Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym osób fizycznych 9 ha
    - Grunty Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym państwowych osób prawnych 40 ha
    - Grunty Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym pozostałych osób 5 ha
  - Grunty gminy (z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie) 195 ha tj. 2,46 % powierzchni gminy, w tym
    - Grunty wchodzące w skład gminnych zasób nieruchomości 192 ha
    - Grunty gmin i związków międzygminnych przekazanych w trwały zarząd gminnych jednostek organizacyjnych 3 ha
  - Grunty gminy przekazane w użytkowanie wieczyste 1 ha, tj. 0,01 % powierzchni gminy
  - Grunty osób fizycznych 4 997 ha, tj. 62,97 % powierzchni gminy, w tym
    - Grunty osób fizycznych wchodzące w skład gospodarstw rolnych 4 797 ha
    - Grunty osób fizycznych niewchodzące w skład gospodarstw rolnych 200 ha
  - Grunty kościołów i związków wyznaniowych 7 ha tj. 0,09 % powierzchni gminy
  - Grunty powiatu 86 ha tj. 1,08 % powierzchni gminy Stare Pole, w tym 86 ha pod drogami powiatowymi
  - Grunty województwa przekazane w użytkowanie wieczyste 38 ha tj. 0,48 % powierzchni gminy
  - Grunty spółek prawa handlowego 598 ha, tj. 7,54 % powierzchni gminy
  - Pozostałe grunty 286 ha tj. 3,6 % powierzchni gminy.

Wśród gminnego zasobu nieruchomości o pow. 195 ha grunty pod drogami stanowią 121 ha, 52 ha to grunty rolne (w tym 3 ha to grunty rolne zabudowane), 16 ha to grunty zabudowane i zurbanizowane (z wyłączeniem dróg), 2 ha to grunty zadrzewione i zakrzewione (jako grunty leśne), 4 ha to tereny różne. Grunty gminy występują w rozproszeniu we wszystkich obrębach.

Wśród gruntów wchodzących w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa o pow. 343 ha, grunty rolne (niezabudowane) zajmują pow. 332 ha, 6 ha to grunty zabudowane i zurbanizowane, 3 ha to grunty zadrzewione i zakrzewione (jako grunty leśne), 2 ha to tereny różne. Grunty wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa położone są w rozproszeniu we wszystkich obrębach z wyjątkiem obrębu Szlagnowo.

12. Ochrona środowiska, przyrody i krajobrazu

12.1. Struktura i funkcjonowanie środowiska przyrodniczego

W strukturze środowiska przyrodniczego gminy Stare Pole dominuje następujący typ środowiska przyrodniczego:

- płaska równina akumulacyjna (obszar podporządkowany względem terenów wyżej położonych) z roślinnością zmienną pól uprawnych lub bez (poza okresem wegetacyjnym), z małą i średnią bioróżnorodnością fauny, w podłożu z maczami ciężkimi o małej przepuszczalności dla wody, z płytko zalegającymi wodami gruntowymi 0-2 m p.p.t., z dużą wilgotnością powietrza, z częstymi mgłami (zwłaszcza wiosną i jesienią) i przewagą wiatrów z południowego zachodu; dominuje parowanie wody z powierzchni ziemi i roślin uprawnych (w okresie wegetacyjnym) oraz występuje akumulacja materii w systemie melioracyjnym i jej częściowy odpływ; energia słoneczna akumulowana jest głównie w roślinach uprawnych, wodzie i w glebie.

Działalność człowieka doprowadziła do całkowitej zmiany naturalnych stosunków wodnych typowych dla środowiska wodnego – bagiennego, na sztuczne, gdzie równowaga hydrodynamiczna jest utrzymywana poprzez funkcjonowanie wielkiego systemu wodno-melioracyjnego Żuław Wiślanych, w tym Małych Żuław Malborskich. Począwszy od XII wieku człowiek tworzył budowle chroniące teren przed zalewem oraz wymuszające kierunki przepływu wód allochtonicznych (spoza Żuław), a także tworzył systemy odprowadzania nadwyżek wód autochtonicznych (miejscowych, z Żuław). Doprowadziło to do wyłączenia wód Wisły napływających z jej dorzecza z miejscowego obiegu. Równolegle powstały poldery z przepompowniami odprowadzającymi nadwyżki wodne poza wały chroniące same poldery przed powodzią.

12.2. Odporność środowiska przyrodniczego na degradację i zdolność do regeneracji

Najmniej odporne na degradację i o małej zdolności do regeneracji w gminie Stare Pole są:

- kanały i stawy oraz tereny depresyjne położone poniżej poziomu morza – występuje tu mała zdolność terenu do samooczyszczania oraz potencjalna możliwość akumulacji zanieczyszczeń stałych, płynnych i gazowych z terenów wyżej położonych; występuje tu ograniczona możliwość wymiany powietrza;
- występujące w rozproszeniu podłoże mułowo-torfowe – w wyniku nadmiernego odwodnienia następuje przyspieszona degradacja gleb organicznych mułowo-torfowych, w tym nadmierne zmurszenie i wyraźne pogorszenie ich właściwości retencyjnych; występuje również zjawisko osiadania gruntu;
- występujące w rozproszeniu – mady na torfach – ze względu na zjawisko osiadania gruntu.

12.3. Zasoby środowiska przyrodniczego i bioróżnorodność oraz ochrona środowiska, przyrody i krajobrazu

Zasoby środowiska przyrodniczego gminy Stare Pole są następujące:

a) wody powierzchniowe

- rzeka Nogat – o średnich potencjałach faunistycznym i florystycznym (wzdłuż rzeki), duży potencjał retencji wody; średnia bioróżnorodność;
- rzeki pozostałe: Fiszewka, Tyna Górna, Tyna Dolna, Tyna Mała – o średnich i małych potencjałach faunistycznym i florystycznym, średni potencjał retencji wody; średnia i mała bioróżnorodność;
- kanały: Stary Nogat, Leniwy Nogat, Przekop Rz. Fiszewki, Ząbrowski, Malewski, Kanał A Stare Pole, Kanał A Królewsko, Kanał B Kaczynos, Kanał H Ząbrowo, Kanał A Polder 68 Złotowo, Kanał A Polder 66 Klecie, Kanał A Polder 65 Kławki, Kanał A Polder 64 Kąty, Kanał A Polder 34 Szaleniec, Kanał A Polder 33 Ząbrowo (nazwa polderu nieaktualna), Kanał A Polder 46 Ząbrowo (nazwa polderu nieaktualna); Kanał A Polder 44 (nazwa polderu nieaktualna) – o małych potencjałach faunistycznym i florystycznym, średni i mały potencjał retencji wody; mała bioróżnorodność;

- starorzecza wzdłuż Nogatu – o średnich potencjałach faunistycznym i florystycznym; średni potencjał retencji wody; średnia bioróżnorodność;
- większe stawy – o małych potencjałach faunistycznym i florystycznym; średni i mały potencjał retencji wody; mała bioróżnorodność;
- b) lasy i zadrzewienia leśne – dominują olsy i łęgi, miejscami występują grądy i niewielkie zbiorowiska boru; o średnich potencjałach faunistycznym i florystycznym, duży potencjał produkcji tlenu i regeneracji powietrza, średni i duży potencjał retencji wody; średnia bioróżnorodność;
- c) tereny podmokłe z szuwarami i zaroślami – o średnich potencjałach faunistycznym, florystycznym, produkcji tlenu i regeneracji powietrza oraz retencji wody; średnia bioróżnorodność;
- d) tereny zieleni parkowej, parki wiejskie w ewidencji zabytków, zadrzewienia o charakterze parków wiejskich – o średnich i małych potencjałach faunistycznym, florystycznym, produkcji tlenu i regeneracji powietrza oraz retencji wody; średnia i mała bioróżnorodność;
- e) pomniki przyrody – uznanych zostało 19 pomników przyrody jako pojedyncze drzewa – 13 dębów szypułkowych, 3 jesiony wyniosłe oraz po jednej lipie drobnolistnej, topoli białej i topoli zwyczajnej;
- f) regionalny korytarz ekologiczny Doliny Nogatu – ważny szczególnie dla migracji ryb, ptaków i nietoperzy oraz w mniejszym stopniu dla innych gatunków zwierząt;
- g) lokalne korytarze ekologiczne wzdłuż pozostałych rzek i kanałów;
- h) gleby o bardzo dużym i dużym potencjale rolniczym; procentowy udział łącznej powierzchni użytków rolnych klas bonitacyjnych I, II, III w całkowitej powierzchni użytków rolnych (6 231 ha) na terenie gminy Stare Pole wynosi aż 86 %; łączna powierzchnia użytków rolnych chronionych klas bonitacyjnych I-III (wymagających ewentualne zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze) wynosi 5 345 ha, w tym: klasa I (ŁI, RI) – 47 ha, klasa II (ŁII, PsII, RII) – 2 261 ha oraz klasa III (ŁIII, PsIII, RIIIa, RIIIb) – 3 037 ha
- i) walory krajobrazowe – szczególnie w Obszarze Chronionego Krajobrazu Rzeki Nogat.

W gminie Stare Pole i w gminach sąsiadujących stwierdzono występowanie następujących gatunków ssaków, z których część objęta jest ochroną ścisłą (*ś*) i częściową (*cz*): kret (*cz*, z wyjątkiem wybranych terenów), ryjówka aksamitna (*cz*), ryjówka malutka (*cz*), rzesorek rzeczek (*cz*), piżmak, darniówka zwyczajna, karczownik ziemnowodny (*cz*, z wyjątkiem wybranych terenów), polnik północny, polnik zwyczajny, badylarka (*cz*), mysz domowa, mysz polna, lis, kuna leśna, ku-

na domowa, tchórz zwyczajny, gronostaj (cz), zając szarak, dzik, sarna, bóbr (cz), wydra (crz), wilk (ś) . Może pojawić się również szop pracz, przemieszczający się z zachodu.

Prawdopodobnym jest występowanie w gminie Stare Pole ssaków latających – nietoperzy, objętych ochroną ścisłą:

- karlik malutki (*Pipistrellus pipistrellus*)
- karlik drobny (*Pipistrellus pygmaeus*)
- karlik większy (*Pipistrellus nathusii*)
- borowiec wielki (*Nyctalus noctula*)
- mroczek późny (*Eptesicus serotinus*)
- mroczak posrebrzany (*Vespertilio murinus*).

Na Żuławach Wiślanych stwierdzono gniazdowanie 165 gatunków ptaków co stanowi 73 % wszystkich gniazdujących w Polsce gatunków.

Charakterystycznym rysem Żuław jest wielka intensywność wędrówki ptaków, szczególnie kaczek i gęsi. Migrują tędy ptaki ze Skandynawii i północno - zachodnich oraz północnych rejonów Rosji, a przechodzące tutaj szlaki wędrówek prowadzą w trzech krzyżujących się ze sobą kierunkach: południowo - zachodnim, południowym i południowo - wschodnim. Wielu migrantów zatrzymuje się na terenie Żuław na odpoczynek i szuka tu pokarmu, szereg gatunków, zwłaszcza związanych z morzem przylatuje tu na zimowisko - m.in. krzyżówka, gągoł, mewa pospolita, czapla siwa, łabędź niemy i trzczyk nurogęsi.

Przez Żuławy przebiega korytarz wędrówkowy żurawia.

Największe koncentracje ptaków występują wzdłuż Nogatu oraz wzdłuż pozostałych rzek.

Formy ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu w gminie Stare Pole są następujące:

- **Obszar Chronionego Krajobrazu Rzeki Nogat**, ustanowiony w 1985 r.; powierzchnia tego Obszaru w gminie Stare Pole wynosi 212 ha, gdzie obowiązują ustalenia Uchwały Nr 259/XXIV/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 25 lipca 2016 roku w sprawie obszarów chronionego krajobrazu w województwie pomorskim (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2016 r. poz. 2942);
- **pomniki przyrody** – uznanych zostało 19 pomników przyrody jako pojedyncze drzewa – 13 dębów szypułkowych, 3 jesiony wyniosłe oraz po jednej lipie drobnolistnej, topoli białej i topoli zwyczajnej;

Wykaz pomników przyrody - gmina Stare Pole (wg inwentaryzacji Urzędu Gminy na dzień 8.12.2017 r. plus dodatkowe informacje z lutego i marca 2020 r.)						
Lp.	Gatunek	Obwód pnia na wysokości 130 cm w [m]	Położenie	Opis stanu (8.12.2017)	Tytuł aktu prawnego	Publikacja
1	Dąb szypułkowy	4,38	Krzyżanowo	słabe listowie, mech, ubytki kory u nasady, wyłamana część pnia z widoczną zgnilizną, stan drzewa: zły	Rozporządzenie Nr 13/98 Wojewody Elbląskiego z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie wprowadzenia form ochrony przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 29, poz. 214 z dnia 28 grudnia 1998 r.
			działka nr 11/11			
2	Dąb szypułkowy	3,12	Parwark	uszkodzony pień, słabe listowie	Rozporządzenie Nr 13/98 Wojewody Elbląskiego z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie wprowadzenia form ochrony przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 29, poz. 214 z dnia 28 grudnia 1998 r.
			działka nr 2/6 posesja prywatna, po prawej stronie od wjazdu na posesję, obok kojca dla psa			

3	Dąb szypulkowy	4,83	Parwark	pień prosty, korona rozgałęziona na 3 przewodniki, widoczne cięcia korekcyjne gałęzi	Rozporządzenie Nr 13/98 Wojewody Elbląskiego z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie wprowadzenia form ochrony przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 29, poz. 214 z dnia 28 grudnia 1998 r.
			działka nr 2/15			
			w bezpośrednim sąsiedztwie dz. ewid. nr 2/6 (prywatna posesja)			
4	Dąb szypulkowy	3,05	Parwark	pień prosty z niewielkimi zgrubieniami, korona rozgałęziona na 2 przewodniki, dobry stan zdrowotny	Rozporządzenie Nr 13/98 Wojewody Elbląskiego z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie wprowadzenia form ochrony przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 29, poz. 214 z dnia 28 grudnia 1998 r.
			działka nr 2/15			
			nad rzeką, rośnie drugi wzdłuż rzeki po prawej stronie od mostku			
5	Dąb szypulkowy	3,13	Parwark	pień prosty, smukły z niewielkimi zgrubieniami po odciętych gałęziach, korona systematyczna	Rozporządzenie Nr 13/98 Wojewody Elbląskiego z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie wprowadzenia form ochrony przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 29, poz. 214 z dnia 28 grudnia 1998 r.
			działka nr 2/15			
			nad rzeką, rośnie pierwszy wzdłuż rzeki po prawej stronie od mostku			
6	Dąb szypulkowy	2,61	Parwark	jeden konar odcięty, pień prosty, korona regularna	Rozporządzenie Nr 13/98 Wojewody Elbląskiego z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie wprowadzenia form ochrony przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 29, poz. 214 z dnia 28 grudnia 1998 r.
			działka nr 2/4			
			za mostkiem po prawej stronie			
7	Dąb szypulkowy	3,8	Złotowo	pień krótki, na wysokości ok. 8 m rozgałęzia się na 2 przewodniki, jeden z nich przechylony w prawo, dobry stan zdrowotny	Rozporządzenie Nr 13/98 Wojewody Elbląskiego z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie wprowadzenia form ochrony przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 29, poz. 214 z dnia 28 grudnia 1998 r.
			działka nr 84			
			prywatna posesja, pastwisko			

8	Dąb szypulkowy	4,3	Królewo	pień na wysokości ok 6 m rozgałęzia się na 2 przewodniki, drzewo pochylone w stronę jezdni; u nasady pnia wgłębienie dziuplowate; widoczne, zasklepione złamanie jednego z konarów bocznych; mech na pniu; korona regularna	Zarządzenie Nr 21/88 Wojewody Elbląskiego z dnia 2 września 1988 r. w sprawie uznania niektórych tworów przyrody za pomniki przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 24, poz. 732 z dnia 14 listopada 1988 r.
			działka nr 202			
			na skraju parku, 4 m od drogi			
9	Lipa drobnolistna	3,6	Szaleniec	na wysokości ok. 1,20 m od strony cmentarza dziupla, zgrubienia na pniu, korona niesymetryczna, przechylona w kierunku cmentarza	Zarządzenie Nr 21/88 Wojewody Elbląskiego z dnia 2 września 1988 r. w sprawie uznania niektórych tworów przyrody za pomniki przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 24, poz. 732 z dnia 14 listopada 1988 r.
			działka nr 35			
			cmentarz menonicki, przy płocie, po prawej stronie od wejścia na cmentarz			
10	Dąb szypulkowy	4,35	Kławki	pień prosty z licznymi wypustkami po usuniętych gałęziach, korona kulista	Zarządzenie Nr 21/88 Wojewody Elbląskiego z dnia 2 września 1988 r. w sprawie uznania niektórych tworów przyrody za pomniki przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 24, poz. 732 z dnia 14 listopada 1988 r.
			działka nr 102/9			
			posesja prywatna, pomiędzy ogrodzeniem posesji a budynkiem			
11	Jesion wyniosły	2,6	Królewo	pień prosty, nieliczne zgrubienia, korona w miarę regularna i symetryczna	Zarządzenie Nr 21/88 Wojewody Elbląskiego z dnia 2 września 1988 r. w sprawie uznania niektórych tworów przyrody za pomniki przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 24, poz. 732 z dnia 14 listopada 1988 r.
			działka nr 94/1			
			prywatna posesja, rośnie jako pierwszy po lewej stronie od wejścia przez bramę na teren przy kościele św. Mikołaja			

12	Jesion wyniosły	3	Królewo	pień prosty, rozgałęzia się na 2 przewodniki, widoczne cięcia korekcyjne konarów, korona regularna i symetryczna	Zarządzenie Nr 21/88 Wojewody Elbląskiego z dnia 2 września 1988 r. w sprawie uznania niektórych tworów przyrody za pomniki przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 24, poz. 732 z dnia 14 listopada 1988 r.
			działka nr 94/1			
			prywatna posesja, rośnie jako drugi po lewej stronie od wejścia przez bramę na teren przy kościele św. Mikołaja			
13	Jesion wyniosły	2,2	Królewo	pień wygięty, lekko pochyłony, korona jednostronna, nieregularna	Zarządzenie Nr 21/88 Wojewody Elbląskiego z dnia 2 września 1988 r. w sprawie uznania niektórych tworów przyrody za pomniki przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 24, poz. 732 z dnia 14 listopada 1988 r.
			działka nr 93/1			
			cmentarz za kościołem św. Mikołaja			
14	Topola biała	8,4	Królewo	korona wąska, podłużna, licznie odcięte gałęzie, pień rozgałęzia się na wysokości ok. 4 m na 2 przewodniki, silne wypruchnienie (rozłupanie) pomiędzy przewodnikami	Zarządzenie Nr 21/88 Wojewody Elbląskiego z dnia 2 września 1988 r. w sprawie uznania niektórych tworów przyrody za pomniki przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 24, poz. 732 z dnia 14 listopada 1988 r.
			działka nr 87/1			
			prywatna posesja			
15	Dąb szypułkowy	4,7	Królewo	pień prosty, korona mocno rozgałęziona, symetryczna, jeden konar odcięty	Zarządzenie Nr 21/88 Wojewody Elbląskiego z dnia 2 września 1988 r. w sprawie uznania niektórych tworów przyrody za pomniki przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 24, poz. 732 z dnia 14 listopada 1988 r.
			działka nr 68/4			
			prywatna posesja przy DK 22, prawa strona z kierunku Elbląg - Malbork			
16	Topola zwyczajna	5,69	Krasnolęka	lekko pochylona w kierunku drogi, jemiola na najwyższych partiach korony	Zarządzenie Nr 21/88 Wojewody Elbląskiego z dnia 2 września 1988 r. w sprawie uznania niektórych tworów przyrody za pomniki przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 24, poz. 732 z dnia 14 listopada 1988 r.
			działka nr 18/2			
			ok. 5 m za torami kolejowymi, w pasie drogowym w kierunku Klecia			

17	Dąb szypulkowy	5,56	Kaczynos Kolonia	liczne cięcia korekcyjne gałęzi, pień rozgałęzia się na wysokości ok. 2 m na trzy przewodniki, korona szeroka, niesymetryczna, nieregularna i rozgałęziona	Zarządzenie Nr 21/88 Wojewody Elbląskiego z dnia 2 września 1988 r. w sprawie uznania niektórych tworów przyrody za pomniki przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 24, poz. 732 z dnia 14 listopada 1988 r.
			działka nr 28/111			
			przy placu zabaw			
			po lewej stronie drogi, za przystankiem			
18	Dąb szypulkowy	5,6	Krzyżanowo	drzewo w dobrym stanie zdrowotnym; widoczne cięcia korekcyjne gałęzi bocznych; pień porytmchem; drzewo nieznacznie pochylone w stronę budynku;	Zarządzenie Nr 21/88 Wojewody Elbląskiego z dnia 2 września 1988 r. w sprawie uznania niektórych tworów przyrody za pomniki przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 24, poz. 732 z dnia 14 listopada 1988 r.
			działka nr 6/87			
			teren należący do gospodarstwa rolnego, w bliskiej odległości budynku mieszkalnego nr 4 Krzyżanowo			
19	Dąb szypulkowy	5,9*	Szaleniec	ubytki kory na części konarów i gałęzi, mech na pniu, średni stan zdrowotny drzewa	Zarządzenie Nr 21/88 Wojewody Elbląskiego z dnia 2 września 1988 r. w sprawie uznania niektórych tworów przyrody za pomniki przyrody	Dz. Urz. Woj. Elbląskiego Nr 24, poz. 732 z dnia 14 listopada 1988 r.
			działka nr 24/5			
			w parku wiejskim w ewidencji zabytków – siedlisko dawnego domu podcieniowego			

Uwaga: * pomiar obwodu pnia dokonany został w lutym 2020 r.; w 1988 r. obwód pnia wynosił 4.8 m lub 5,2 m

- **regionalny korytarz ekologiczny Doliny Nogatu** – ważny szczególnie dla migracji ryb, ptaków i nietoperzy oraz w mniejszym stopniu dla innych gatunków zwierząt;
- **lokalne korytarze ekologiczne** wzdłuż pozostałych rzek i kanałów;
- **Główny Zbiornik Wód Podziemnych Nr 203 „Dolina Letniki”** – północna część gminy;
- **teren ochrony pośredniej w strefy ochronnej ujęcia wód podziemnych „CWŻ Letniki** – północna część gminy – o pow. 644,9 ha – zgodnie z Rozporządzeniem Nr 2/2016 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku z dnia 1 lutego 2016 r. w sprawie ustanowienia strefy ochronnej ujęcia wód podziemnych „CWŻ Letniki” w miejscowościach Janów-

ka, Kaczynos i Ząbrowo, gminie Stare Pole, powiecie malborskim, województwie pomorskim (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2016 r. poz. 891);

- **tereny ochrony bezpośredniej studni** – w strefie ochronnej ujęcia wód podziemnych „CWŻ Letniki” (północna część gminy) o pow. łącznej 0,244 ha (zgodnie z rozporządzeniem jw.) oraz wokół jednej studni w miejscowości Janówka;
- **obszary szczególnego zagrożenia powodzią wzdłuż rzeki Nogat;**
- **obszar ograniczonego użytkowania ze względu na hałas lotniczy** – strefa I (wewnętrzna) i strefa II (zewnętrzna) – Uchwała Nr 334/XXXII/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 lutego 2017 r. w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania wokół Lotniska Wojskowego w Królewie Malborskim – JW1128 Malbork/Krasnołęka, dla części leżącej na terenie województwa pomorskiego (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2017 r. poz. 1258); zmiana Uchwałą Nr 369/XXXV/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 22 maja 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2017 r. poz. 2215).

12.4. Istniejące zagrożenia dla środowiska, krajobrazu i zdrowia ludzi

Główne zagrożenia środowiskowe są następujące:

- 1) **hałas lotniczy samolotów wojskowych startujących, lądujących i przelatujących w związku z funkcjonowaniem lotniska wojskowego (teren zamknięty resortu obrony narodowej) w Królewie Malborskim (JW 1128 Malbork/Krasnołęka)** – utworzono obszar ograniczonego użytkowania ze względu na hałas lotniczy – strefa I (wewnętrzna) i strefa II (zewnętrzna) wprowadzając ograniczenia w zakresie przeznaczenia terenu i sposobu korzystania z terenów – Uchwała Nr 334/XXXII/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 lutego 2017 r. w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania wokół Lotniska Wojskowego w Królewie Malborskim – JW1128 Malbork/Krasnołęka, dla części leżącej na terenie województwa pomorskiego (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2017 r. poz. 1258); zmiana Uchwałą Nr 369/XXXV/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 22 maja 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2017 r. poz. 2215);
- 2) **droga uciążliwego hałasu i motoryzacyjnych zanieczyszczeń powietrza** – dotyczy drogi krajowej nr 22.

Inne zagrożenia środowiskowe (negatywny wpływ na środowisko, przyrodę i krajobraz) to:

- napowietrzne linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 kV z korytarzem technicznym 40 m – źródło pola elektromagnetycznego o częstotliwości 50 Hz; pas terenu do 40 m (2x20 m od osi), gdzie natężenie pola elektrycznego może być większe od 1 kV/m (na wysokości 1,8 m nad ziemią); dodatkowo ingerencja w krajobraz oraz możliwość kolizji z ptakami;
- droga powiatowa nr 2936G Stare Pole – Krzyżanowo - Złotowo – granica gminy (dalej kierunek na Żuławkę Sztumską i Dzierzgoń) – z względnie niewielkim hałasem i motoryzacyjnymi zanieczyszczeniami powietrza, wzrastającymi okresowo w okresie letnim;
- możliwość pylenia azbestu z dachów eternitowych części zabudowy;
- emisja zanieczyszczeń powietrza [benzo(a)piren, pył zawieszony PM10] z części istniejącej zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej oraz produkcyjnej;
- import zanieczyszczeń rzeką Nogat – z położonych powyżej w jego dorzeczu innych gmin i miast – choć znacznie mniejszy obecnie w porównaniu do lat ubiegłych;
- mało estetyczne – nieużytkowane i zrujnowane tereny obsługi produkcji rolnej.

W południowej części obrębu Szaleniec znajduje się zrehabilitowane, zamknięte składowisko odpadów z zielenią izolacyjną.

Na terenie gminy Stare Pole nie prowadzi się badań monitoringowych jakości powietrza. Według „Planu gospodarki niskoemisyjnej dla gminy Stare Pole” (załącznik do Uchwały Nr XVI/121/2016 Rady Gminy Stare Pole z dnia 28 czerwca 2016 r.) – na terenie gminy nie ma przekroczeń poziomów dopuszczalnych i docelowych stężeń zanieczyszczeń powietrza. Jakość powietrza jest względnie dobra.

W 2016 r. (WIOŚ) stan Jednolitej Części Wód Powierzchniowych (JCWP) RW200005299 rzeki Nogat z punktem pomiarowo-kontrolnym Kępa Dolna/Kępiny (poniżej gminy Stare Pole) – określono ogólnie jako zły, a potencjał ekologiczny jako słaby, w tym na podstawie :

- elementów biologicznych – klasa IV – potencjał słaby;
- elementów hydromorfologicznych – klasa II – potencjał dobry;
- elementów fizykochemicznych – klasa II – potencjał dobry;

- elementów chemicznych – stan dobry.

Klasyfikacja stanu użytkowego poziomu wód podziemnych Jednolitej Części Wód Podziemnych (JCWPd) PLGW200018 monitorowanych przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy w ramach Państwowej Służby Hydrogeologicznej i monitoringu krajowego w 2016 r. w miejscowości Ząbrowo – przedstawia się następująco:

- wskaźniki fizykochemiczne – klasa jakości III – woda zadawalającej jakości – ze względu na III klasę jakości w zakresie zawartości żelaza i manganu; pozostałe badane wskaźniki w II klasie jakości; końcowa klasa jakości w przekroju pomiarowym – klasa II – woda dobrej jakości;
- stan chemiczny – klasa jakości II – woda dobrej jakości.

Pozytywnymi elementami środowiskowymi są:

- wyznaczenie aglomeracji (wodno-ściekowej) Stare Pole – dla miejscowości Stare Pole, Kaczynos, Kaczynos Kolonia, Kraszewo, Królewo, Krzyżanowo, Parwark, Ząbrowo – z których docelowo ścieki sanitarne powinny być odprowadzane systemem kanalizacji sanitarnej – zakończonym gminną oczyszczalnią ścieków w Starym Polu;
- względnie duży udział procentowy ludności korzystającej z systemu kanalizacji sanitarnej – zakończonego gminną oczyszczalnią ścieków – 66,5 % (na koniec 2018 r.), a 73,5 % budynków mieszkalnych było podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej;
- doprowadzenie gazociągów gazu ziemnego do części miejscowości w gminie; 36,9 % (na koniec 2018) mieszkańców korzystało z sieci gazowej;
- względnie spory jak dla rolniczych Żuław Wiślanych – udział powierzchni gruntów leśnych (lasy 339 ha oraz grunty zadrzewione i zakrzewione 7 ha) – w powierzchni gminy – tj. 4,36 % czyli 346 ha.

12.5. Zagrożenia związane z ryzykiem wystąpienia poważnych awarii

Na terenie gminy Stare Pole ani w sąsiedztwie jej granic **nie** występują zakłady o zwiększonym ani o dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii.

Niewielkie ryzyko wystąpienia awarii dotyczy przede wszystkim:

- przewozu związków toksycznych i paliw płynnych – drogą krajową nr 22 i linią kolejową nr 204;

- gazociągu wysokiego ciśnienia i stacji pomiarowo-redukcyjnej gazu – potencjalne zagrożenie wybuchem;
- pozostałych gazociągów i wykorzystania gazu propan-butan w zabudowie oraz transportu samochodowego gazu propan-butan w butlach drogami do zabudowy – niewielkie zagrożenie wybuchem.

12.6. Zagrożenia naturalne – obszary szczególnego zagrożenia powodzią i obszary osuwania się mas ziemnych

Na tereny gminy Stare Pole występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią wzdłuż rzeki Nogat, tj.:

- a) obszar, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie 10 % i wynosi raz na 10 lat;
- b) obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie 1 % i wynosi raz na 100 lat;
- c) obszar, między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym.

Zasięgi wód powodziowych 10 % (raz na 10 lat) i 1 % (raz na 100 lat) w wielu miejscach pokrywają się.

W obszarach szczególnego zagrożenia powodzią jak wyżej obowiązują zakazy i ograniczenia zgodnie z aktualnymi przepisami ustawy Prawo wodne. Tereny te powinny być wyłączone z realizacji nowej zabudowy.

W gminie Stare Pole występują również obszary narażone na zalanie w przypadku:

- zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego wg następujących scenariuszy:
  - scenariusz przzerwania wału przeciwpowodziowego: Wisła 42,000 km prawy brzeg – tereny wzdłuż Nogatu;
  - scenariusz całkowitego zniszczenia wałów przeciwpowodziowych – około 18 % pow. gminy – część obrębów Ząbrowo, Kaczynos Kolonia, Stare Pole oraz tereny wzdłuż Nogatu (część obrębów Janówka i Królewo);
- zniszczenia lub uszkodzenia budowli pasa technicznego – scenariusz całkowitego zniszczenia wałów przeciwpowodziowych – około 20 % pow. gminy – część obrębów Ząbrowo, Kaczynos Kolonia, Stare Pole oraz Kikojty, Kławki, Szlagnowo i Szaleniec.

Na podstawie map zagrożenia powodziowego można stwierdzić, że wzdłuż Nogatu występuje także obszar, na którym prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie (0,2 %) i wynosi raz na 500 lat.

W gminie Stare Pole **nie** występują obszary osuwania się mas ziemnych.

12.7. Udokumentowane złoża kopalin, obszary górnicze i tereny górnicze

W obszarze gminy Stare Pole **nie** występują:

- udokumentowane złoża kopalin;
- obszary górnicze;
- tereny górnicze.

13. Stan, obszary, zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

13.1. Zarys historii gminy i wartości krajobrazu kulturowego wsi

Gmina Stare Pole położona jest w granicach Małych Żuław Malborskich, czyli na wschód i na południe od rzeki Nogat. Żuławy Malborskie były obszarem jednolitym. O jego spójności decydowała utrzymująca się przez wieki, niezależnie od zmian państwowych, jednorodna administracja tworzona do zarządzania tym terenem z jego strukturą społeczną i gospodarczą. Siedziba tej administracji zawsze ulokowana była na malborskim zamku, z tym, że w okresie średniowiecza pojęcie „zamku” odpowiadało komturii malborskiej, w czasach nowożytnych starostwu malborskiemu (a de facto Ekonomii Malborskiej czyli „dobrom stołu królewskiego”), natomiast w Królestwie Pruskim władzom malborskiego powiatu. Taka trwałość terenowej władzy wykonawczej sprzyjała oczywiście kształtowaniu procesów wpływających unifikująco na tę część Żuław Wiślanych. Można zatem postawić pytanie dlaczego powstał, i w pewnym okresie dziejowym wyraźnie funkcjonował, rozdział na Małe i Duże Żuławy Malborskie - Wydaje się, że zdecydowały o tym co najmniej dwa czynniki:

1. **Przeszłość:** od połowy XIII wieku do końca XIV stulecia (a dokładnie do mniej więcej 1414 r.) nizina położona na wschód od Wielkich Żuław do Jeziora Druzno, w tym interesujące nas tereny gminy Stare Pole, przechodziła przez bardzo skomplikowany proces kształtowania struktur osadniczych. Zachodzące tu relacje administracyjne okazują się trudne do odtworzenia, ze względu na złożoność i skąpość zachowanych materiałów źródłowych. Na tym niewielkim skrawku ziemi wytyczone zostały granice aż trzech komturii: santyrskiej (przekształconej w malborską), elbląskiej oraz dzierzgońskiej. Przebieg granic był chyba płynny, może nie do końca przestrzegany w praktyce i jest naprawdę trudny do zrekonstruowania. Sytuacja wyklarowała się dopiero po Wielkiej Wojnie, w latach 1413 – 1414, gdy część zachodnia dostała się w jurysdykcję zamku elbląskiego, a część zachodnia i południowa podporządkowana została konwentowi malborskiemu. Na domiar wszystkiego powstał tu (1257 r.) i funkcjonował (do około 1398 r.) lokalny urząd administracyjny usytuowany w Fiszewie, odgrywający – jak się wydaje - w sensie sprawowania nadzoru nad okolicą ważniejszą rolę od wymienionych komturii, w zasadzie do pewnego stopnia wobec nich autonomiczny. W. Długokęcki posuwa się nawet do stwierdzenia, że zamek fiszewski przez pewien czas miał rangę odrębnej komturii. Ze względu na znaczenie owej siedziby podlegający jej obszar nazywano Żuławami Fiszewskimi (niem. Fischausches Werder). Nazwa ta obejmowała całe obecne terytorium gminy Stare Pole, a także tereny położone na wschód od niego, w kierunku Elbląga oraz Jeziora Druzno (dziś gminy Gronowo Elbląskie i Markusy); stosowano ją powszechnie do końca XIV wieku. Terminu Małe Żuławy wówczas nie używano ponieważ przypisany był do fragmentu Żuław Gdańskich. Po wojnie 13-letniej część opisywanej niziny (z Fiszewem i Jegłownikiem), po przyłączeniu do zamku elbląskiego, określono terminem Żuławy Elbląskie, natomiast pozostały obszar rozciągający się w kierunku Malborka z czasem przyjął miano – Małe Żuławy Malborskie (niekiedy w skrócie pisano po prostu „Kleine Werder”). Jak widać Wielkie i Małe Żuławy (Malborskie) pozostawały w pierwszych dziesięcioleciach krzyżackiej kolonizacji w orbicie nieco innych wpływów i relacji administracyjno – prawnych. Duże Żuławy po prostu podlegały komturii santyrskiej (malborskiej) i zachodzące tu procesy osadnicze przebiegały klarowniej. Małe Żuławy, zanim się w pełni wyodrębniły, przechodziły przez okres dynamicznych zmian i zależności, których odtworzenie przysparza do dziś badaczom wielu problemów. Ta

odmienna geneza z pewnością przyczyniła się do postrzegania różnic między małą – i wielkożuławskością późniejszego starostwa, czy powiatu malborskiego.

2. **Nogat:** jako rzeka, wzdłuż której przebiega historyczna granica między Małymi i Dużymi Żuławami Malborskim. Należy przy tym pamiętać, że w specyficznym środowisku geograficzno – kulturowym Żuław każdy większy ciek wodny odgrywał zupełnie inną rolę, niż ma to miejsce w warunkach normalnych. Można powiedzieć, że Nogat stanowił dla lokalnej społeczności przy nim żyjącej nie tylko rzekę, malowniczy element krajobrazu, lecz przede wszystkim wielki problem rzutujący na podstawowe sfery życia codziennego. Zaczniemy od tego, że znany nam obecnie bieg Nogatu jest wytworem stosunkowo późnym (uksztaltował się w znanej nam formie w końcu XV i pierwszej połowie XVI wieku) i – podkreślmy to – jest właśnie wytworem, czyli czymś w dużej mierze sztucznym, powstałym w wyniku żmudnej pracy wielu pokoleń tutejszych osadników. W czasach, gdy z zamku w Fiszewie kształtowano podstawy prawne dla osadnictwa na Żuławach Fiszewskich (połowa XIII wieku) głównym ciekim na tym obszarze był Stary Nogat Malborski. Odchodziła od niego rzeka Wiska, dziś wpływająca do rzeki Elbląg, a ówczesnie łącząca się z drugim, mniejszym ramieniem Nogatu – zwanym Pautą. Trudno w to uwierzyć przeglądając współczesne mapy czy odbywając rekonesans terenowy ponieważ dzisiejszy Starty Nogat Malborski przypomina raczej rów melioracyjny, jeden z wielu przecinających ziemię żuławską. Jego malowniczy i obsadzony starodrzewem (ponad 200-letnie wierzby) odcinek jest szczególnie dobrze czytelny w Królewie, w innych miejscach wręcz zaciera się w terenie. Królewo, a właściwie jego zachodnia część, dawna wieś czynszowa Königsdorf oraz druga wieś czynszowa – Krasnołęka (Schönwise, dziś odpowiadająca centralnej części Królewa) ukształtowały swoje pierwotne układy osadnicze właśnie w orientacji do płynącego tu w XIV wieku głównego nurtu Nogatu (Starego Nogatu), tworząc swoje niemal lustrzane odbicia względem tej niezwykle ważnej osi. Z jakiegoś powodu prac regulacyjnych przy Starym Nogacie z czasem zaniechano, wysiłki skupiono natomiast na Paucie, jej pogłębionym i poszerzonym korytem puszczając główny nurt rzeki, co zdecydowanie odmieniło stosunki przestrzenne w rejonie. Wielkie prace regulacyjne (pogłębieniowe i wałowe) przy Paucie rozpoczęły się prawdopodobnie na początku i nasiliły około połowy XIV wieku: dla przykładu w 1348 r. powstała umowa krzyżacko – elbląska, na mocy której zobowiązywano chłopów z żuławskich wsi miejskich do sypania wałów

wzdłuż Paute na odcinku 2, 3 km, zatamowania nurtu rzeki aż do Starej Pauty i przeprowadzenia jej nowym nurtem na terytorium miasta. Podobne zapiski źródłowe wskazujące na naprawdę szeroko zakrojone prace hydrograficzne można odnaleźć dla innych odcinków Nogatu – Pauty zlokalizowanych w okolicach Malborka, Janówka, Kaczynosu i Ząbrowa. Wydaje się, że wychodząc równocześnie z dwóch kierunków: od Malborka i Elbląga, powoli i w wielkim znoju regulowano bieg głównej wewnętrznej rzeki żuławskiej aż do osiągnięcia w miarę zadawalającego, znanego nam dziś efektu. W przeciwieństwie do Starego Nogatu Malborskiego powstało koryto szerokie i głębokie, w miarę proste, a dodatkowo zabezpieczone bardzo wysokimi, solidnie wykonanymi wałami; ich imponujące, dominujące w nizinnym krajobrazie odcinki możemy do dziś obserwować zwłaszcza pomiędzy Janówkiem a Ząbrowem. Tak ujarzmiony Nogat wydawał się mniej zagrażać podjętej na szeroką skalę akcji osadniczej; o tym, że były to nadzieje raczej złudne przekonano się wielokrotnie później, ostatni raz choćby w trakcie totalnej powodzi w roku 1888, gdy trzystumetrowa wyrwa w tamie koło Janówka spowodowała zatopienie lub podtopienie niemal całych Małych Żuław Malborskich i Żuław Elbląskich, aż do jeziora Druzno. Ciężar prac związanych z regulacją Nogatu - Pauty spadał na mieszkańców wsi żuławskich, zwłaszcza tych rozsianych przy jego osi. Zarówno ci lewobrzeżni (Wielkie Żuławy), jak i prawobrzeżni (Małe Żuławy) musieli w nich uczestniczyć na podstawie wprowadzonych w krainie specjalnych obwarowań prawnych. Wsie żuławskie, w zasadzie bez wyjątku były *Dampflichtig*, czyli zobowiązane w kontraktach lokacyjnych do wykonywania prac hydrograficznych w ramach powinności czynszowych. Ich mieszkańcy musieli sypać i utrzymywać wały (a w szczególnych wypadkach wykonywać inne skomplikowane i ciężkie prace terenowe – pogłębianie, kopanie rowów odwadniających i kanałów ulgi), co traktowali jako szczególnie uciążliwy obowiązek, odrywający ich od codziennych, bardziej intratnych zajęć. Z całą pewnością przez ponad 150 lat (w odniesieniu do Nogatu -Pauty) prawo – i lewobrzeżni żuławiacy spotykali się podczas tych prac, a ponieważ wykonywali je niechętnie nie sprzyjało to ich integracji. Powstająca natomiast w terenie coraz wyraźniejsza bariera, dzieląca ich domostwa i pola, wpływała stopniowo lecz wyraźnie na powstanie w świadomości poczucia odrębności i różnicy unaoczniającej się w coraz szerszym korycie i w coraz wyższych wałach Nogatu. Tak z pewnością doszło do rozdziału na to, co mało – i wielkożuławskie.

Podsumowując: w toku procesu dziejowego, długotrwałego i ciągłego, wskutek oddziaływania czynników różnej natury (ustrojowych, prawnych, hydrograficznych, własnościowych itp.) doszło do rozdziału Żuław Malborskich na Małe i Duże Żuławy. Różnice czasami z dużą ostrością pokutowały w świadomości mieszkańców, a czasami okazywały się tylko postulatami formalnymi będąc np. swego rodzaju instrumentem pomocnym w zarządzaniu całością krainy. Niemniej trwały i rzutowały na wyłonienie się cech dystynktywnych krajobrazów kulturowych. Żuławy Wielkie, obejmujące ok. 3–krotnie większy obszar, rozwijały się dynamiczniej, z większą podatnością na zmiany i asymilację zewnętrznych wpływów, okazując się bogatsze także w sensie ekonomicznym. W strukturze ich pejzażu większą rolę odegrał komponent kolonijny, związany z osadnictwem mennonickim czy szerzej ujmując olenderskim, emfiteutycznym. Żuławy Małe stanowiły swego rodzaju ich miniaturkę, bardziej zwartą terytorialnie, łatwiejszą do ogarnięcia, od czasów inkorporacji Prus do Korony bardziej jednorodną i jednolitą (administracyjnie, społecznie, gospodarczo). W tej swojej małej skali okazały się sprzyjać tendencjom konserwatywnym, zachowywały trwałość i kontynuację; ich krajobraz kulturowy przechował więcej cech tradycyjnych lub wprost nawiązujących do tradycji, ostał się w swojej „starości”, stając się wierną kalką stosunków z okresów pierwszej i drugiej wielkiej akcji osadniczej (zakonnej z XIV wieku i polskiej z XVI wieku). Krajobraz ten ukształtował się też bardziej proporcjonalnie – komponent olenderski nie zdobył tu nigdy dominacji, przeciwnie – był raczej przytłumiony przez dokonania ludności wyznania katolickiego i ewangelickiego.

Krajobraz gminy Stare Pole charakteryzują następujące cechy: antropomorficzność, otwartość, unikalność, jednorodność, klasyczność, proporcjonalność, trwałość i zabytkowość. Wszystkie one składają się na pojęcie „żuławskości”, a de facto „starożuławskości”.

Wartości krajobrazu kulturowego historycznych wsi przedstawiają się następująco:

Janówka. Wieś położona na zachodnim brzegu Nogatu-Pauty, naprzeciw miejscowości Szawałd zlokalizowanej w gminie Malbork. Założona przez Zakon NMP jako wieś czynszowa, na prawie chełmińskim, według kryteriów przyjętych przez B. Schmida zaliczana do wsi niemieckich, jęczyńskich (zapisana w kontrakcie lokacyjnym konieczność spłacania renty feudalnej w jęczmieniu w wysokości 200 korców od włóki). Wieś powstała stosunkowo późno, dopiero w 1399 roku, do-

kument lokacyjny nie zachował się nawet w odpisach; administracyjnie podlegała pod komturę malborską. Drugi dokument lokacyjny, nadany przez króla Kazimierza Jagiellończyka, spłonął w 1517 roku i został wystawiony ponownie w roku 1577 (za czasów Stefana Batorego). Pod względem parafialnym Janówka związana była z kościołem w Królewie. Dawna nazwa to Jonasdorf (w odmianach – Ionasdorf lub Ionasdorff). Rozplanowanie przyjęło formę ulicówki jednostronnej przywałowej i rozwinęło się w zwartym układzie ruralistycznym, zabudowa rozproszona, kolonijna praktycznie nie występowała. Układ ten i cała zabudowa uległy całkowitemu zniszczeniu podczas powodzi totalnej w 1888 roku, to właśnie w okolicy Janówki zostały przerwane wały przeciwpowodziowe w pierwszy dzień Wielkanocy, wskutek czego ucierpiały praktycznie całe Żuławy Wiślane, natomiast opisywana miejscowość została dosłownie rozmyta. Odtworzenie układu przestrzennego i zabudowy mogło nastąpić w nawiązaniu do dawnej formy, ale nie ma na ten temat wiarygodnych informacji. W układzie osadniczym wsi wykształciły się trzy duże gospodarstwa, które w XIX wieku po reformach agrarnych (separacja i uwłaszczenie) zamieniły się w tzw. majątki ziemskie (Gutshof), w XVIII wieku należały one do rodziny Hirschfeld, a w drugiej połowie XIX stulecia stanowiły własność Arndta, Krugera i Sonke. Mennonici, czy szerzej – „olędrzy”, w dziejach miejscowości nie odegrali większego znaczenia, dokumenty wymieniają tylko jedną rodzinę emfiteutytów – Wiebe – związaną z Jonasdorf (być może należał do nich obecny budynek nr 17, zagroda holenderska powstała w końcu XIX wieku). W 1933 roku Janówka liczyła 155 mieszkańców, w roku 1939 ich liczba wzrosła do 175. Po totalnej powodzi na północ od wsi powstał liczący ponad 100 ha masyw leśny zagospodarowany z państwowych środków w miejscu, gdzie fala powodziowa naniosła piaski i namuły na wysokość do 2 metrów. Dla zarządzania Janowskim Lasem powstała leśniczówka podlegająca pod Nadleśnictwo Pelplin, jej wybudowania zostały wzniesione na przełomie XIX i XX wieku (ostatnim właścicielem był pochodzący z Kaczynosu Georg Zimmermann, zmarły w radzieckiej niewoli w roku 1946).

Kaczynos – Kaczynos Kolonia. Wieś powstała w oparciu o pruską strukturę osadniczą, jej lokacja miała miejsce w 1367 roku i dokonana została przez Wielkiego Mistrza Zakonu NMP Winrycha von Kniprode. Akt lokacyjny na prawie chełmińskim otrzymał zasadzca Hans Arnold, który został pierwszym sołtysem; uposażenie wsi objęło 50 włók i 1,5 morgi, z czego 5 włók określono jako „jęczmienne”, natomiast 3,5 włóki wolne od czynszów przypadło dziedzicznie urzędowi sołtysa. W kontrakcie miejscowość występowała pod nazwą „Kaczennaze” o wyraźnie pruskim brzmieniu.

Inne odnotowane w dziejach nazwy miejscowości przybierały formy stanowiące odmianę tego określenia i zapisywane były w postaci: Katznäze, Kaczenaze, Katzenase, Kaczinos, Kaczennasze, Caczinse, Caczinnase. W 1379 roku Zakon NMP odkupił od rodziny Libenteil jedną włókę ziemi Katznase za sumę 180 marek. Pod względem parafialnym Kaczinos należał do Królewa i w związku z tym jego mieszkańcy znaleźli się w latach 1570-1617 pod wpływem religii protestanckiej krzewionej przez pastorów odprawiających liturgię w jednym z tamtejszych dużych gospodarstw gburskich (lub w majątku). W roku 1618 duchowny protestancki zamieszkał w samym Kaczynosie, a niedługo później, wg B. Schmida przed 1626 rokiem, wybudowana została we wsi świątynia tego wyznania; w roku 1647 określono ją mianem „synagoga”. Nowy budynek kościelny wzniesiono w konstrukcji ryglowej w latach 1705 -1706, jego remont i konserwacja zostały przeprowadzone w latach 1906 – 1907. W XVII wieku sołtysem Kaczynosu był Johann Neimann. Układ przestrzenny wsi przyjął formę ulicówki placowej i w toku procesu dziejowego ulegał znaczącej ewolucji – poza zwartym planem pojawiły się liczne wybudowania kolonijne, z zabudową jednodworczą blokową na terpach. Kolonizacja emfiteutyczna przyczyniła się do powiększenia areálu wsi z 50 do 128 włók. W XVIII wieku notowano 4 rodziny menonickie (w tym Dick i Niefeld), ale liczba gospodarstw „olęderskich” musiała być znacznie większa. Formy przestrzenne tej kolonizacji okazały się nietrwałe – nie ma po nich śladu w terenie; nie było go już w I połowie XX wieku. Na bazie jednego z gospodarstw kolonijnych powstał w XIX wieku duży majątek ziemski – dziś Kaczynos Kolonia. Gospodarczo był on zapewne związany z cukrownią w Starym Polu. W drugiej połowie XIX i pierwszej połowie XX wieku w Kaczynosie powstało i funkcjonowało 8 dużych gospodarstw rolnych (majątków ziemskich), jednym z nich był majątek zlokalizowany w centrum układu osadniczego, po zachodniej stronie głównej ulicy wiejskiej. Na siedlisku tym zachował się masywny budynek mieszkalny tzw. Gutshaus należący do Eberharda Zimmermana, po 1945 roku stanowiący siedzibę PGR-u. We wsi od XVIII wieku funkcjonowała szkoła ludowa, dla której nowy gmach wzniesiono w 1928 roku; ponadto znana była gospoda należąca do rodziny Woelk. Liczba mieszkańców w 1933 roku wynosiła 534, 1939 roku – 463.

Kikojty. Miejscowość powstała poprzez przekształcenie zachowanej, pruskiej struktury osadniczej, której Zakon NMP nadał formę majątku „wolnego Prusa”. Brak jest jednak bezpośrednich przekazów na temat tej lokacji, prawdopodobnie miała ona miejsce w 1321 r. ; pierwsze źródłowe, bardzo lakoniczne dane o Kikojtach pochodzą dopiero z końca XIV stulecia. Majątek ten przybrał formę

przysiółka placowego i w kolejnych stuleciach nie wykazywał tendencji do znaczącego rozwoju przestrzennego. Nazwa, wywodząca się ze źródłosłowu bałtyjskiego, przyjmowała w dziejach różnorodne formy o następujących zapisach (odnotowywanych w materiałach piśmienniczych lub kartograficznych): Kykoit, Kikojten, Kykoit, Kykoyten, Kykoth, Kikkote. W 1448 roku w majątku Kikoth odnotowano 15 chłopów folwarcznych. Po wojnie 13 - letniej dobro początkowo stanowiło własność domeralną w ramach Ekonomii Malborskiej, a następnie zostało przekazane w ręce prywatne – źródła historyczne ujawniają jednak nazwisko właścicieli dopiero w XIX wieku. W roku 1860 liczący wówczas 190 ha majątek nabył niejaki Stattmiller, następnie poprzez dziedziczenie przeszedł w ręce jego syna – Richarda Stattmillera, który w tym samym roku ożenił się z pochodzącą z Fiszewa Hedwig Kuhn. Mniej więcej w tym samym czasie wybudowano nowy, zachowany do dziś dwór, zapewne na siedlisku starszej budowli tego typu (rok 1905), a następnie zespół towarzyszących mu budynków gospodarczych (lata 1905-1910), przetrwałych tylko częściowo. W folwarku funkcjonowała serownia i mleczarnia, hodowano tu krowy, konie, świnie i drób; gospodarstwo było na owe czasy nowocześnie urządzone i prowadzone, posiadało m.in. dwa traktory. Po śmierci Richarda Stattmillera stery rządów przejął jego brat Albert i sprawował je do roku 1944, gdy zaginął podczas kampanii wschodniej. Wtedy za dziedziczkę uznano córkę Richarda – Hedwig, która z grupą uchodźców z terenów Prus Wschodnich w styczniu 1945 roku podjęła próbę ucieczki do Niemiec. Dośćnięci przez wojska radzieckie na Pomorzu Zachodnim zostali zawróceni do rodzinnego dobra, gdzie powrócili w kwietniu, a następnie byli świadkami przekształceń związanych z nowym ustrojem państwowym i prawno-politycznym. W upaństwowionym majątku sprowadzono ich do roli pracowników najemnych, zanim mogli wyjechać do Niemiec (RFN).

Klecie. Wieś wymieniona dopiero w końcu XIV wieku w Księdze Czyszowej Komturii Dzierżgońskiej jako uposażona w 31 włók, z czego 28 czynszowych należało do gminy wiejskiej – o przynależności i statusie fiskalnym pozostałych trzech nie wspomniano. Nie istnieją informacje o dacie założenia oraz o przywileju lokacyjnym, o losach miejscowości nie wspominają też zapiski z tzw. Księgi Strat. Prawdopodobnie była to wieś czynszowa pruska, która w rozplanowaniu przyjęła formę przysiółka ulicowego. Początkowo istniał silny związek z położonym w pobliżu majątkiem wolnego Prusa o nazwie Mackutkaym (tj. Parwark). Dawne nazwy przybierały formy Klettendorf lub Klettedorp. W XVIII wieku we wsi osiedlili się „olędrzy” (w tym menonici) – w końcu XIX wieku notowano 11 emfiteutytów (rodzina Wiehler). Lokacyjny układ osadniczy rozszerzył się o

rozproszone gospodarstwa kolonijne lokowane w kierunku zachodnim i południowym; areal wsi wzrósł z 31 do 54 włók. Część zabudowy kolonijnej zachowała się. W drugiej połowie XIX wieku w układzie osadniczym ukształtowały się cztery duże gospodarstwa o statusie majątku ziemskiego, największe należało do rodziny Wedekind.

Kławki. Miejscowość powstała w 1351 roku jako majątek „wolnego Prusa” o areale 16 włók, z czasem przekształcona w wieś czynszową pruską, dawne nazwy to Klakendorf lub Klakendrop. Układ przestrzenny przyjął formę przysiółka ulicowego, poza nim z czasem powstała zabudowa rozproszona, jednodworczna na terpach. W roku 1820 wieś liczyła 112 osób, w tym 2 mennonitów. Dzięki kolonizacji emfiteutycznej areal wsi powiększył się z 16 do 34 łanów. Rozproszone gospodarstwa kolonijne powstały w kierunku Szaleńca - na południe i zachód od lokacyjnego układu osadniczego. W roku 1869 w Kławkach odnotowano 16 mennonitów, w tym rodziny o nazwiskach Dick i Niefeld. Dane statystyczne przekonują, iż miejscowość nie rozwijała się, w roku 1869 liczba mieszkańców wynosiła 110, a w 1925 roku – 97, potem przyłączono Kławki administracyjnie do Krzyżanowa.

Kraszewo. Wieś czynszowa pruska, potem chełmińska, powstała w oparciu o pruską strukturę osadniczą, wskazuje na to między innymi dawna nazwa o wyraźnym bałtyjskim źródłosłowie (Krauslauken – Pole Krauslauken). Lokowana lub relokowana w roku 1321 przez komtura dzierzgońskiego Lutra von Braunschweiga. W 1349 i 1361 roku niewielkie nadania otrzymał tu komornik fiszewski, który pośredniczył w kontaktach między Zakonem NMP a okoliczną ludnością pochodzenia pruskiego. W 1386 roku Kraszewo wzmiankowana jako pruska wieś czynszowa o nazwie Pruppendorf. Układ osadniczy przyjął formę przysiółka ulicowego i w następnych stuleciach uległ tylko niewielkiej ewolucji, osadnictwo emfiteutyczne nie wpłynęło na jego powiększenie. W końcu XIX wieku w zwartym układzie osadniczym ukształtowały się cztery duże gospodarstwa o statusie majątku, dwa należały do rodzin Kramer i Lamke. Liczba mieszkańców w 1933 roku wynosiła 147, w 1939 roku – 137.

Królewo. Wieś położona na zachodnim brzegu Starego Nogatu Malborskiego. Pod względem administracyjnym przyporządkowana do komturstwa malborskiego prawdopodobnie dopiero w końcu XIV wieku (początkowo podlegała pod zamek w Fiszewie). Po wojnie 13 - letniej weszła w skład

województwa malborskiego i była zarządzana przez starostów malborskich, a po roku 1510 przez specjalnie utworzoną jednostkę administracji gospodarczej zwaną Ekonomią Malborską czyli „dobrami stołu królewskiego” (z siedzibą na zamku w Malborku). Na czele tej jednostki stał wybierany, płatny urzędnik skarbowy nazywany początkowo Mistrzem Skarbowym, a później Ekonomem Królewskim (thesaurarius). W państwie pruskim Królewsko należało do powiatu malborskiego utworzonego w 1818 roku w Prowincji Prusy Zachodnie (Kreis Marienburg, Westpreussen). Wieś czynszowa, gburska, kościelna, lokowana na prawie chełmińskim przez Zakon NMP, obejmująca 40 włók areалу, zaliczana do tzw. wsi niemieckich. Dokument lokacyjny, ani żadne jego opisy nie zachowały się. Miejscowość została założona około 1340 roku przez komtura malborskiego, późniejszego Wielkiego Mistrza Zakonu NMP - Rudolfa Königa (funkcję komtura pełnił w latach 1338-1345). Nazwa nawiązywała właśnie do założyciela, ale z czasem jej znaczenie uległo przekształceniu i zatarł się jego pierwotny sens. W roku 1454 Wielki Mistrz Zakonu NMP zwolnił z opłat czynszowych mieszczanina malborskiego Eckerta w odniesieniu do zakupionych przez niego 3 włók położonych in Königsdorf. Odnowienie dokumentu lokacyjnego dla Królewa miało miejsce w dniu 23 marca 1485 roku i zostało podpisane w Toruniu przez króla Kazimierza Jagiellończyka. Lokację ponownie oparto na zasadach prawa chełmińskiego, a miejscowość uzyskała status wsi czynszowej, królewskiej. Rok później wybudowano nowy kościół na miejscu zrujnowanej świątyni gotyckiej – ryglowy, remontowany następnie w latach 1683 i 1746, a ostatecznie rozebrany ze względu na katastrofalny stan techniczny w roku 1816. Neogotycki, zachowany do dziś kościół wybudowano w latach 1820-1821, po czym w roku 1839 nastąpiła rozbiórka źle postawionej wieży, wzniesiono ją od nowa w roku 1844. Pracami kierował inspektor budowlany Abesser. W pejzażu wsi wyróżnia się również późnogotycka kapliczka przywrócona dzięki pracom konserwatorskim wykonanym w 2014 roku z inicjatywy władz gminy do pierwotnej formy architektonicznej (po wcześniejszej, bardzo niekorzystnej deformacji). Współczesny układ osadniczy Królewa obejmuje trzy historyczne, odrębne jednostki: wieś czynszową, kościelną Königsdorf (od zachodu), wieś pruską, potem czynszową Krasnołęka (Schönwiese) oraz wieś pruską, później folwark Lekłowy (Lecklau). Królewsko i Krasnołęka utworzyły w krajobrazie kulturowym Żuław Malborskich bardzo charakterystyczny i rzadko spotykany układ podwójny, zorientowany wobec koryta Starego Nogatu; obie wsie przyjęły formę przestrzenną łańcuchówek przywałowych i stanowiły swoje lustrzane odbicie. Krasnołęka, nieco mniejsza – 31 włók, posiadała podobną zabudowę zagrodniczą (w tym domy podcieniowe) oraz niwę siedliskową i uprawną; między obu miejscowościami funkcjonowała na Starym Nogacie

przeprawa promowa. Królewo w tym układzie zyskało większą rangę ponieważ ulica wiejska stanowiła tu odcinek bardzo ważnego traktu o znaczeniu ponadregionalnym, łączącego Malbork z Elblągiem (a w szerszym kontekście biegnącego do Gdańska lub do Królewca). Trakt ten nazywano *Via Elbigensis* lub *HeerstraÙe*. Wpłynęło to na sytuowanie w miejscowości obiektów kultowych (kościół parafialny, cmentarz, kapliczki), usługowych (karczma i szkoła) i wzmiankowanych przez B. Schmida „dworów” (plebania, duże gospodarstwa gburkie). Układ przestrzenny Królewa pozwolił ewaluować w kierunku ulicówki, co było wynikiem kilku czynników, w tym przeobrażeń krajobrazowych związanych z regulacją i zmianą przebiegu okolicznych rzek (spadek rangi Starego Nogatu, który stał się de facto jednym z rowów melioracyjnych, poszerzenie i obwałowanie koryta Nogatu – Pauty, na północ od wsi). Królewo rozwijało się od XVII wieku bardzo równomiernie i na początku XIX stulecia odnotowało najlepszy rozwój swojego rozkwitu, co znajdowało swój wyraz w bogatej zabudowie, znacznie powiększonym areale, zamożności mieszkańców. Znaczące przekształcenia w układzie osadniczym nastąpiły około połowy XIX wieku, gdy rozwinęła się w innym wymiarze nowoczesna sieć komunikacyjna – najpierw wybudowano szosę Malbork – Elbląg (jako odcinek drogi z Królewca do Berlina) w latach 1822-23, a następnie przez południowy kraniec Królewa i Krasnołęki poprowadzono linię kolejową Kolei Wschodniej (*Ostbahn*). Inwestycje te doprowadziły do częściowego zatarcia historycznej zabudowy Królewa, a bardziej jeszcze Krasnołęki. W pejzażu wsi wyróżniały się dwa budynki mające charakter szlacheckich dworów, o których istnieniu w 1919 roku wspominał B. Schmid. Pierwszy, zlokalizowany na południe od działki kościelnej, był masywnym murowanym obiektem, jednokondygnacyjnym nakrytym dachem mansardowym, odbudowanym w 1794 roku przez ziemianina Samuela Wunderlicha, w stylu nawiązującym do barokowej, spalonej na tym siedlisku budowli (nie zachował się). Drugi należący do rodziny Störmersch, jeszcze masywniejszy, dwukondygnacyjny z dachem czterospadowym i charakterystycznym podcieniem z korynckimi kolumnami dźwigającymi balkon, przeniesiony został w XIX w. do Elbląga, stając się plebanią w parafii p.w. Błogosławionej Doroty z Mątówów przy ul. Rawskiej nr 16a (obok kościoła parafialnego przeniesionego z Kaczynosu). W Królewie położony był na siedlisku na północ od kościoła.

Krzyżanowo. Wieś pruska początkowo zwana Seytkam lub Seitkaimis, wymieniana pod tymi bałtyjskimi nazwami jeszcze w 1385 roku, chociaż po wybudowaniu kościoła parafialnego, odnotowanego już w 1319 roku (*eclesia in Nocendorf*), zmieniono jej status prawny na czynszową chełmiń-

ską z urzędową niemiecką nazwą Notzendorf. W roku 1330 została wymieniona, jako Noczendorf, w dokumencie lokacyjnym wystawionym dla Starego Pola. Miejscowość podlegała pod komturie dzierzgońską, a bezpośrednio była administrowana przez komornictwo w Fiszewie. W Księdze Strat z 1411 zaliczono ją do okręgu zarządzanego przez wójtostwo w Sztumie. Przywilej lokacyjny został odnowiony przez króla Kazimierza Jagiellończyka w roku 1476, ale jego treść nie jest znana. Dopiero z 1510 roku, z odpisów, wynika, że wieś czynszowa funkcjonująca w oparciu o prawo chełmińskie posiadała 2 wolne włoki przeznaczone dla proboszcza, 3 dla dziedzicznego urzędu sołtysa oraz 10,5 włók czynszowych, zagospodarowanych przez miejscowych gburów. Kościół parafialny p.w. św. Barbary obejmował kilka miejscowości, o posługach tutejszego proboszcza dla mieszkańców Starego Pola i Złotowa wspomniano odpowiednio w 1330 i 1342 roku, natomiast w roku 1408 chór ze szkoły parafialnej w Krzyżanowie występował dla Wielkiego Mistrza podczas jakiejś uroczystości zorganizowanej na dworze w Szaleńcu. Ta gotycka, murowana budowla z drewnianą wieżą opisywana była podczas wizytacji kościelnej w roku 1637 bez większych uwag, natomiast w kolejnych latach (1654, 1669) wskazywano na jej pogarszający się stan techniczny, zwłaszcza w odniesieniu do wieży.

Parwark. Majątek lokowany około 1321 roku przez komtura dzierzgońskiego Lutera von Braunschweiga, zapewne razem z pobliską wsią Kraszewo. W 1385 roku odnotowany w źródłach jako pruska wieś czynszowa – informacja ta wydaje się prawdziwa tylko w aspekcie wskazania na bałtyjską genezę struktury osadniczej. Świadczą o niej także pierwsze nazwy majątku spotykane w dokumentach w formach: Mackutkaym, Makotkaym, Makutkeym, Matkutkaym. Z czasem przyjęła się nazwa Parwark, z odmianami: Perwalke, Parkwark, po 1945 roku - PGR Parwark. Po wojnie 13-letniej Ekonomia Malborska wypuściła dobro w ręce prywatne, nazwiska właścicieli nie są jednak znane. Układ przestrzenny ukształtował się w formie przysiółka placowego, wypełniająca go zabudowa ulegała wielokrotnym przekształceniom, zachowana pochodzi z końca XIX i początku XX wieku. Rozplanowanie majątku przyjęło ostatecznie formę typowego założenia dworsko – parkowego, z murowanym dworem (około 1880), parkiem oraz mieszkalnymi i gospodarczymi zabudowaniami folwarku. Struktura ta została mocno przeobrażona, chociaż nie zatarta do końca, w latach funkcjonowania PGR-u.

Stare Pole. Komtur dzierzgoński Luter von Braunschweig przekazał w dniu 14 lutego 1330 roku akt lokacyjny wsi „Aldenvelt” zasadzcy Hannusowi aus Montau; wieś została uposażona w 30 włók na prawie chełmińskim i parafialnie podporządkowana kościołowi w pobliskim Krzyżanowie. Początkowo aż 18 z tych włók zostało zwolnionych od czynszu na okres dwóch lat, co może świadczyć, że do starego areálu dodano nowe grunty uprawne nie obciążone fiskalnie; to i inne fakty wskazują de facto na relokację wsi pruskiej do wsi niemieckiej, gburskiej. Na ślady wcześniejszej struktury osadniczej naprowadzają także informacje o tym, że między Starym Polem a Ząbrowem znajdowało się tzw. Polskie Pole, odnotowane w Księdze Czystów komturstwa elbląskiego na początku XIV wieku. Na prawie chełmińskim posiadał je wówczas niejaki Jakub Schadewalde. Możliwe, że także ta nazwa stanowi pozostałość po osiedlu z czasów przez rozpoczęciem przez Zakon NMP kolonizacji wiejskiej na Żuławach. W ramach Ekonomii Malborskiej zarejestrowano w roku 1510 wzrost areálu Starego Pola do 35,5 włók, w końcu wieku XIX grunty wiejskie objęły już 45 łanów. Układ ruralistyczny uformował się w typie klasycznej owalnicy z centralnie położonym placem wiejskim (nawsie) ujętym przez dwa odcinki głównej ulicy wiejskiej, stanowiącej fragment drugorzędного traktu łączącego Malbork z Elblągiem. Znaczące przekształcenie tego rozplanowania nastąpiło w XIX wieku w związku z rozwojem układu komunikacyjnego o skali ponadlokalnej – po wybudowaniu nowoczesnej szosy nr 1 oraz poprowadzeniu linii Kolei Wschodniej i wybudowaniu stacji kolejowej oraz budynku poczty. Do tego od roku 1881 realizowano rozległe przestrzenne założenie cukrowni w południowo-zachodniej części miejscowości. Związana z tymi inwestycjami zabudowa mieszkalna i usługowa rozrastała się przestrzenne przede wszystkim w kierunku południowym aż do połączenia układów osadniczych Starego Pola i Krzyżanowa. W 4 ćwierci XIX i na początku XX wieku aranżacja architektoniczna miejscowości postępowała w sposób niespecyficzny dla pejzażu wiejskiego – bardziej znaczący mieszkańcy Starego Pola, lekarze, weterynarze, aptekarze i urzędnicy zaczęli wznosić budynki w typie małomiasteczkowym, wille i kamienice w stylu historyzującym i wczesnomodernistycznym (np. dom handlowy Benno Friesena, dwór rodziny Enss, budynek zajazdu z hotelem, apteka). W wyniku tych przeobrażeń Stare Pole stało się najważniejszym ośrodkiem na obszarze Małych Żuław Malborskich w aspekcie społecznym, gospodarczym i handlowym (znane z organizacji popularnych targów rolnych i hodowlanych, do tradycji tej nawiązano w sposób udany w czasach współczesnych).

Szaleniec. Klasyczna wieś kolonijna w sensie rozwoju historycznego i przestrzennego, związanego

z ukształtowaniem układu ruralistycznego i zabudowy, przy czym jej kolonijność ma czystą formę determinowaną przez kulturę i społeczność mennonicką, pamiątką po której jest dobrze zachowana, ostatnio poddana rewitalizacji, nekropolia tego wyznania. Dawne nazwy miejscowości to w formie podstawowej Thö richthof, odmiany (Torichthof, Tö ringsdorf, Thö ringshö fschen, Thöerichthoff), a polska Szaleniecz. Szaleniec został założony przez Zakon NMP około 1360 roku na „surowym korzeniu” w oparciu o prawo chełmińskie, w miejscu osuszonego bagna o nazwie Solow (razem ze wsią czynszową Złotowo). Od początku posiadał status folwarku domeralnego (państwowego, czyli należącego do samych krzyżaków) podlegającego początkowo komturii dzierzgońskiej, a po wielkiej wojnie (lata 1413-1414) znajdującego się w zasięgu oddziaływania zamku malborskiego (konwentu malborskiego). Zarządcą folwarku określonego mianem „thörichte Hof” w roku 1405 był niejaki Peter Ernst, określony jako „Hauptmann czum Thorechtenhoffe” (Christburger Handfestbuch XI). Folwark miał znaczenie nie tylko gospodarcze, ale również urzędowe – dwór wykorzystywano do nadzorowania okolicznego obszaru. Od co najmniej 1359 r. w dokumentach krzyżackich pojawiają się wzmianki o okręgu administracyjnym zwanym Pflege Thörichthof-Stalle; zarządzał nim rycerz – opiekun (niem. Pfleger) administrujący niziną ciągnącą się w kierunku Jezioro Druzno. Rycerze związani z tym stanowiskiem urzędowali najczęściej w Stalewie, w Szaleńcu tylko okazjonalnie, a ich obowiązki były rozliczne: decydowali o zasadach rybołówstwa, o możliwości i sposobie korzystania z lasów, o wykorzystaniu licznych w okolicy łąk, błoni i rozgartów, nadzorowali prowadzenie prac hydrograficznych związanych z osuszaniem bagna Solow i „wyprostowaniu” biegu Tejny Wyżynnej na odcinku od Złotowa do Rozgartu. Pod względem parafialnym Szaleniec związany był z kościołem w Krzyżanowie, którego patronem był Zakon NMP. Folwark nie zbyt zniszczony w trakcie wojny 13-letniej, po jej zakończeniu, w ramach Prus Królewskich, utrzymał status państwowy i jako królewszczyna zarządzany był przez Ekonomię Malborską. Znany z lustracji przeprowadzonej na początku XVII wieku, odnotowany pod nazwą „Szaleniecz”, zabudowany był solidnym, murowanym, dwukondygnacyjnym dworem otoczonym zabudowaniami folwarcznymi. Ten pierwotny układ przestrzenny i budowlany został całkowicie zatarty i nie pozostawił żadnych trwałych śladów w terenie. Folwark stopniowo podupadał i wymagał innego pomysłu na zagospodarowanie. Zupełnie nowy rozdział w dziejach miejscowości rozpoczął się w 1 ćwierci XVIII stulecia i związany był z osadnictwem olęderskim (tu ściśle mennonickim) oraz instytucją prawną jaką była emfiteuza. Wówczas na bazie wspomnianego folwarku, nie nawiązując do jego tradycji, powstała typowa wieś kolonijna, założona, zagospodarowana i rozwijana przez

osadników przybyłych z Holandii; wprowadzili oni do lokalnego krajobrazu typowe dla własnej kultury i wiedzy elementy składowe, takie jak zabudowa rozproszona sytuowana na terpach z charakterystycznymi zagrodami zblokowanymi, blokowy rozkład pól uprawnych, misternie skonstruowany i działający system melioracyjny, a także cmentarz wyznaniowy z charakterystycznymi stelami. Kontrakt emfiteutyczny, rozpoczynający drugi ważny rozdział w dziejach Szaleńca, został podpisany 30 listopada 1727 roku. Zawarło go jedenaście rodzin mennonickich (występujących jako jedna osoba prawna) na okres 40 lat dla areálu o powierzchni 19 włók i 16 mórg. Mennonici byli w tym czasie jedynymi mieszkańcami nowo tworzonej wsi i mogli jej nadać specyficzny dla własnej kultury charakter, nie podlegając żadnym ograniczeniom ze strony dłużej osadzonych sąsiadów. Szaleniec stał się w związku z tym przykładem osadnictwa mennonickiego w klasycznej, czystej formie, nie podlegającego zewnętrznym uwarunkowaniom natury społecznej i kulturowej, w sumie casus taki był niezwykle rzadki na Żuławach Malborskich – w większości osady olęderskie powstawały bowiem obok starych, od dawna funkcjonujących wsi, jako ich satelity, z natury rzeczy gorzej uposażone. W roku 1772, gdy Prusy Królewskie zostały wcielone do monarchii fryderycjańskiej, na podstawie spisu katastralnego wykonanego przez nową administrację odnotowano następujące rodziny zamieszkujące Szaleniec, wszystkie nadal będące mennonitami: Dau, Dirksen, Dick, Fisch, Funck, Gruntu, Jantzen, Kaettler, Kasper, Martens, Penner, Siebert. Z czasem polityka administracji pruskiej stawała się coraz bardziej restrykcyjna wobec mennonitów, głównie nie respektując kluczowej dla nich zasady pacyfizmu, do czego dołożyły się jeszcze kwestie fiskalne, w tym podatki na rzecz luteran czy katolików nakładane w zamian za zezwolenie na odrębność wyznaniową; cały ten splot uwarunkowań sprawił, że mennonici zaczęli masowo emigrować do Rosji, począwszy od lat 1787-1789. Znalazło to swój wyraz także w przypadku Szaleńca. Zwiększająca się wprawdzie populacja wsi liczyła jednak coraz mniej mennonitów, w roku 1824 na 124 mieszkańców tylko 38 należało do anabaptystów. Zmieniły się także nazwiska mennonickich rodzin związanych ze wsią, w petycji kierowanej do władz powiatowych w roku 1868 podpisały się mennonickie rodziny: Cornelsen, Klaassen, Penner, Fröse, Funk i Schmidt. Nazwiska te spotkamy na stelach zachowanych na cmentarzu w Szaleńcu. W 1933 roku liczba mieszkańców Szaleńca wynosiła 194 osoby, w 1939 roku 179 osób, byli wśród nich także mennonici, ale ich liczby nie znamy, natomiast nazwiska rodzin mennonickich z terenu Szaleńca (odnotowane w roku 1936) brzmiały: Dyck, Drieger, Friesen, Jungius i Wiehler. B. Schmid wspomina w roku 1919 o jednym domu podcieniowym występującym w pejzażu wsi należącym do Friesena; ten powstały około 1790 roku budynek, kon-

strukcji zrębowej, z podcieniem wspartym na siedmiu słupach, o bogato opracowanych, ryglowych szczytach nie zachował się.

Szlagnowo. Wieś lokowana w komturii dzierzgońskiej między 1330 a 1350 r. W źródłach wzmiankowana po raz pierwszy dopiero w końcu XIV wieku jako wieś pruska z nazwą pochodzenia bałtyjskiego zapisywaną jako: Slaulon, Slawlun; później utrzymała się nazwa Schlablau spotykana w różnych dokumentach oraz na mapach topograficznych z końca XIX i pierwszej połowy XX wieku. Układ ruralistyczny rozwinął się w formie przysiółka ulicowego. Parafialnie związana z Krzyżanowem. W późniejszych czasach ludność wyznania protestanckiego należała do kościoła w Starym Polu. W ramach Ekonomii Malborskiej zmienił się status wsi na podstawie edyktu królewskiego z 1476 roku. W okolicach Szlagnowa nie powstała zabudowa kolonijna; układ osadniczy nie uległ większym zmianom od czasów lokacji; miejscowość w ciągu wieków „skurczyła się”: z czterech gospodarstw gburskich odnotowanych w XVIII wieku w XIX i pierwszej połowie XX wieku przetrwały dwa majątki ziemskie; nie są znane nazwiska ich właścicieli. Po wybudowaniu linii kolej wschodniej, na północ od wsi pojawiło się siedlisko z domem dróżnika. Liczba ludności w 1933 roku wynosiła 200, w 1939 roku – 173.

Ząbrowo. Podobnie jak Królewo, dzisiejsze Ząbrowo składa się z trzech historycznych jednostek osadniczych, rozwijających się do końca II wojny światowej w odniesieniu do odrębnych uwarunkowań prawnych, gospodarczych i społeczno-kulturowych, są nimi: wieś czynszowa, chełmińska Ząbrowo, wieś kolonijna, „olederska” - Czerwonka (zwana też Stróżą) oraz położona nad Nogatem-Pautą osada Letniki. Ich dawne nazwy to odpowiednio: Sommerau, Sammeraw, Sameraw i Some-raner (Ząbrowo), villa Somerane, Sommerort (Letniki) oraz Rothebude, Rothe Bude (Czerwonka). Wieś o nazwie Sommerau została lokowana w komturii dzierzgońskiej być może już około 1300 roku. Po roku 1405 znalazła się w komturii elbląskiej, a od roku 1457 podlegała pod zamek w Malborku. W roku 1392 w Ząbrowie byli notowani gburzy Nikill i Hermann Swarcze, w roku 1396 Otto Niklus, Nickiel Backer, Hancke Frodinrich, Niklus Bare, Crumme Lekill, w roku 1401 Hannus Merkel, a w roku 1409 Hans Pfifer. Pierwotny dokument lokacyjny zaginął, znamy tylko jego wznowienie wystawione w roku 1441 przez ostatniego komtura elbląskiego, Heinricha Reuß von Plauen. Wynika z niego, że była to wieś czynszowa założona w oparciu o prawo chełmińskie (według klasyfikacji B. Schmida – niemiecka, gburiska). Układ przestrzenny przyjął formę ulicówki

placowej, ale po XV stuleciu ulegał znaczącym przeobrażeniom, zarówno w odniesieniu do planu zwartego, jak zwłaszcza do zabudowy kolonijnej. Pod względem parafialnym Ząbrowo było związane z parafią w Fiszewie. Zmiana statusu prawnego miejscowości dokonała się na podstawie edyktu królewskiego z 1476 roku. W ramach Ekonomii Malborskiej odnotowywano częste zniszczenia Ząbrowa i pobliskiej okolicy przez powodzie, miały one miejsce w latach: 1463, 1465, 1466, 1472 i 1481. Szczególnie dotkliwe były dwie ostatnie: dla przykładu 16 lutego 1472 roku woda przerwała wały w pobliżu „Sammarauorth” aż w pięciu miejscach, co doprowadziło do zalania większości wsi na Małych Żuławach Malborskich, a Ząbrowo zniszczone zostało najbardziej i całkowicie opustoszało. Lustracja z 1510 roku wymieniała w Ząbrowie 7 gburów na dotychczas opuszczonym obszarze. Totalna powódź z 1888 r. zniszczyła niemal cały układ osadniczy z zabudową – przetrwały trzy gospodarstwa; wieś musiała rozwijać się od nowa. W drugiej połowie XVII wieku i w XVIII stuleciu, dokładnie po wielkiej powodzi z roku 1651, zagospodarowano tereny położone na północ i wschód od wsi lokacyjnej. Zasiedlenie oparte na klasycznych wzorach kolonijnych odbywało się fazami: najpierw powstała zabudowa w formie łańcuchówki przywałowej między osiami wyznaczonymi przez wały Nogatu i przez towarzyszący im trakt „Via Elbigensis”, potem powstała zabudowa rozproszona (jednodworcza blokowa na terpach) na południe i wschód od łańcuchówki. Pierwszą fazę tworzyli menonici, za drugą odpowiadali „olędrzy” w szerokim znaczeniu tego słowa, czyli osadnicy stosujący symptomatyczne moduły gospodarki holenderskiej, niekoniecznie jednak narodowościowo czy wyznaniowo tożsami z anabaptystami. Jedni i drudzy poza rozproszonymi siedliskami wprowadzili do krajobrazu kulturowego tak charakterystyczne komponenty kolonijnego układu osadniczego, jak: blokowy rozłóg pól, gęstą sieć rowów i kanałów odwadniających, wiatraki – pompy oraz szpalery wierzb, oceniające rowy melioracyjne, drogi akcentowane nasadzeniami z wierzb, lip i jesionów, w formach architektonicznych dominowały zagrody typu wzdłużnego – langhofy, wiele budynków mieszkalnych (w zagrodach) lub wolnostojących miało konstrukcję zrębową. Na terenie dzisiejszego Ząbrowa, głównie w Czerwonce, odnotowano łącznie ponad 14 rodzin menonickich, w roku 1777 byli to: Johan Tiesen z trzyosobową rodziną, Peter Penner, rolnik, z pięcioosobową rodziną i pięcioma pracownikami (Dienstboten), Dirck Loewen, rolnik, z trzyosobową rodziną i jednym pracownikiem oraz Johan Hiebert, rolnik, z dwuosobową rodziną. „Olędrzy” początkowo mieszkali tylko na koloniach i gospodarowali w oparciu o prawo emfiteutyczne, z czasem ich status zmieniał się, dochodziło nawet do tego, że nabywali na własność stare gospodarstwa chełmińskie. Gospodarstw tych na początku było 5, z czasem, po XIX wiecznych reformach

uwłaszczeniowych, liczba majątków ziemskich ukształtowała się na poziomie dwunastu. Informacje na temat tych majątków ziemskich przedstawiają się następująco: 1772 rok: George Schönberg (2 włóki ziemi), Bestvater (4,2 włóki ziemi), wdowa Wundrich (2,7 włóki ziemi), Johan Brauser (1,22 włóki ziemi), Samuel Brand (bauer, 1,1, włóki ziemi); XIX i 1 połowa XX wieku: v. Riesen; Peters, Zimmermann, Kuhn, Nebe, Gresch, Reihs, Isdepski, Pauls, Fröse, Klingenberg oraz Zimmermann II. Dane statystyczne na temat liczby mieszkańców: Ząbrowo: 1912 r. – 223, 1925 r. – 307, 1931 r. – 307, 1939 r. – 665; Czerwonka: 1912 r. – 103, 1931 r. – 159; Letniki: 1912r. – 28. Wynika z nich, że Ząbrowo było jedną z największych wsi na Małych Żuławach Malborskich ze stałą tendencją do rozwoju układu przestrzennego i osadniczego. Po 1945 roku w Letnikach wybudowany został Centralny Wodociąg Żuławski (Zakład Produkcji Wody w Ząbrowie) oparty na podziemnych czwartorzędowych zbiornikach wody podlegających szczególnej ochronie.

Złotowo. Jak wspomniano wyżej (porównaj Szalenieć) wieś powstała na „surowym korzeniu” po osuszeniu wielkiego bagna o nazwie Solow; to wielkie przedsięwzięcie zrealizowane zostało z inicjatywy i pod nadzorem komtura dzierzgońskiego Güntera Schwarzenburga, który pełnił swój urząd w latach 1331-1335. 8 stycznia 1342 roku kolejny komtur dzierzgoński – Alexander von Kornre – odnowił przywilej lokacyjny obniżając zarazem powinności czynszowe dla kolonistów (zapewne ze względu na trudności w rozwoju gospodarczym). Wieś posiadała 35 włók, które należały na prawie chełmińskim do szlacheckiego Hannusa Halczte. Należy więc sądzić, że początkowo była wsią rycerską. Następnie przekształcona w wieś czynszową (wg klasyfikacji B. Schmida – niemiecką, gburską). Dane nazwy Reichfelde, Reychenvel, Reichfeld i Rechsfelt. Zwarty układ ruralistyczny przybrał formę owalnicy. Pod względem parafialnym związana z kościołem Krzyżanwie, potem w Żuławce Sztumskiej. W Prusach Królewskich zarządzana przez Ekonomię Malborską, która na podstawie edyktu królewskiego z 1476 zmieniła status wsi. Lustracja z 1629 roku wspomina o niemal całkowitym zniszczeniu układu osadniczego w wyniku wojny polsko-szwedzkiej. W 2 połowie XVIII i w XIX wieku zwarty układ przestrzenny wsi poszerzył się o zabudowę kolonijną – zwiększył się areal oraz liczba siedlisk. Gospodarstwa emfiteutyczne powstały od wschodu (2) i od zachodu (3). Do dziś zachowały się cztery, na siedlisku piątego po 1945 r. rozwinął się PGR. Znane są cztery rodziny olęderskie, prawdopodobnie menonickie, związane z dziejami Złotowa od XVIII wieku: Dick, Penner, Jenzen i Nack. Natomiast liczba majątków ziemskich rozwiniętych w drugiej połowie XIX wieku i funkcjonujących do 1945 zamknęła się liczbą siedmiu, należały one do ro-

dzin: Kerber, Preuss, Frost, Beuttel, Rempel i Bartel. W wyróżniającej się w pejzażu wiejskim zabudowie mieszkalnej tych bauerskich siedlisk występowały trzy domy podcieniowe, z których po 1945 roku przetrwał jeden (niestety zniszczony przez pożar w 2014 roku, obecnie w trakcie odbudowy). Liczna mieszkańców kształtowała się w następujący sposób: 1820 r. – 175, 1869 r. – 351, 1933 r. – 323, 1939 r. – 304. W latach 80-tych XIX wieku powstała we wsi szkoła ewangelicka, ludność tego wyznania należała do parafii w Starym Polu, katolicy nadal podlegali pod Żuławkę Sztumską. Wieś cieszyła się opinią dobrze gospodarującej, słynęła w okolicy ze szczególnie urodzajnych gruntów na co wskazywała jej dawna nazwa (Reichfelde – dosłownie: Bogate Pole).

13.2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

W gminie Stare Pole do rejestru zabytków województwa pomorskiego wpisano 12 obiektów nieruchomych, w tym – dwa kościoły, jeden kościół z cmentarzem, trzy cmentarze, trzy domy, budynek poczty, kapliczka przydrożna i zespół cukrowni.

Zabytki nieruchome w gminie Stare Pole wpisane do rejestru zabytków województwa pomorskiego

Nr rejestru zabytków województwa pomorskiego	Nr dawnego rejestru zabytków	Organ wpisujący do rejestru zabytków	Data wpisu do rejestru zabytków	obiekt	adres	nr	miejsowość
72	55	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku	30.05.1957	kościół parafialny p.w.Św. Barbary wraz z cmentarzem rzymskokatolickim ,układem zieleni wysokiej; nagrobkami, murem cmentarnym , bramą i dzwonnica z 3 dzwonami	Krzyżanowo	ob.13A	Krzyżanowo
72	372/94	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Elblągu	30.06.1994	cmentarz rzymskokatolicki z układem zieleni wysokiej; nagrobkami, murem cmentarnym , bramą i dzwonnica z 3 dzwonami	Krzyżanowo	ob.13A	Krzyżanowo
73	57	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku	30.05.1957	dom <i>podcieniowy</i>	Złotowo	24,24a (d.16) ob.20,24	Złotowo
179	106	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku	08.04.1960	dom <i>podcieniowy</i>	Klecie	4	Klecie

278	183	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku	19.12.1961	dom <i>podcieniowy</i>	Kławki	8	Kławki
837	722	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Gdańsku	24.04.1975	kapliczka przydrożna	Królewo		Królewo
1245	45/78	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Elblągu	15.08.1988	cmentarz menonicki	Szaleniec		Szaleniec
1358	201/91	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Elblągu	18.11.1991	zespół cukrowni-36 obiektów wraz z terenem	Marynarki Wojennej	2	Stare Pole
1393	285/93	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Elblągu	30.06.1993	kościół filialny p.w. Matki Boskiej Królowej Polski i cmentarz wraz z zachowanym układem zieleni wysokiej; historycznymi nagrobkami; kaplicą -mauzoleum i dzwonnica	Stare Pole <i>Marynarki Wojennej</i>	<i>ob. 18</i>	Stare Pole
1393	284/93	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Elblągu	20.07.1993	cmentarz	Stare Pole <i>Marynarki Wojennej</i>	<i>ob. 18</i>	Stare Pole
1457	360/94	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Elblągu	27.05.1994	kościół parafialny p.w. Św. Mikołaja wraz z otaczającym cmentarzem; układem zieleni wysokiej i murem cmentarnym	Królewo	<i>ob. 27</i>	Królewo
1538	454/95	Wojewódzki Konserwator Zabytków w Elblągu	24.05.1995	budynek poczty wraz z oficyną gospodarczą i murowanym ogrodzeniem otaczającym podwórze	Sienkiewicza	5(ob.3)	Stare Pole

*

Uwagi: ob. *ob.* – oznacza obecnie
d. – oznacza dawniej

Budynki wraz z otoczeniem – podlegają ścisłej ochronie konserwatorskiej, gdzie obowiązują przepisy odrębne z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków, w tym dla zieleni komponowanej i starodrzewia – w projektach planów miejscowych – wyznacza się strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej, w których w zależności od potrzeb, mogą zostać wskazane ustalenia ochrony w postaci nakazów, zakazów, ograniczeń i dopuszczeń.

13.3. Wojewódzka ewidencja zabytków

W gminie Stare Pole w wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa pomorskiego ujęto 161 obiektów nieruchomości, w tym obiekty z rejestru zabytków. Wszystkie te obiekty zostały ujęte w gminnej ewidencji zabytków, której wykaz i stosowne ustalenia znajdują się w roz. 13.4.

13.4. Gminna Ewidencja Zabytków dla gminy Stare Pole

W Gminnej Ewidencji Zabytków dla gminy Stare Pole ujęto 276 obiekty, w tym obiekty z rejestru zabytków, wojewódzkiej ewidencji zabytków i dodatkowe – tj. 246 obiekty architektury i budownictwa oraz 30 kompozycji zieleni wysokiej tj. cmentarze w rejestrze zabytków, cmentarz w ewidencji zabytków, parki wiejskie w ewidencji zabytków, szpalery i aleje drzew w ewidencji zabytków.

Wykaz obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków dla gminy Stare Pole

Wykaz obiektów architektury i budownictwa

L.P.	Adres (w nawiasie aktualny nr adresowy)	Typ obiektu Obecnie/wcześniej	Material/Technika	Datowanie/ przebudowy
				i modernizacje
				/uwagi dotyczące zachowa- nia
JANÓWKA				
1.	Janówka nr 5	Brama	cegła, sztuczny kamień, metal	ok. 1900 r.
2.	Janówka nr 8	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany, elewacje opracowane w cegle, opaski ze sztucznego kamienia, dach kryty holenderką / wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1930 r.
3.	Janówka nr 8	Budynek gospodarczy	murowany z cegły, dach kryty holenderką, metalowe okna i deskowe drzwi	ok. 1930 r.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

4.	Janówka nr 10	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką / nowy kształt otworów okiennych, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1930 r. / częściowo zmodernizowany w 4 ćwierci XX w.
5.	Janówka nr 10	Budynek gospodarczy	murowany z cegły, górna partia drewniana szalowana deskami, dach kryty papą, metalowe okna	ok. 1930 r.
6.	Janówka nr 17	Budynek mieszkalny i gospodarczy (w typie zagrody wzdłużnej)	murowany, elewacje opracowane w cegle, szczyt szalowany deskami, część gospodarcza o konstrukcji ryglowej, otynkowana, wspólny dach kryty holenderką, częściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa	4 ćwierć XIX w.
7.	Janówka 19/21	Budynek mieszkalny dwurodzinny	murowany, elewacje opracowane w cegle, część dachu kryta holenderką / część elewacji otynkowana, część dachu kryta eternitem, murowane przybudówki wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1930 r. / zmodernizowany w 4 ćwierci XX w.
8.	Janówka 19/21	Budynek gospodarczy	cegła, drewno, dachówka holenderka	ok. 1930 r. / zły stan techniczny
9.	Janówka 25/27	Budynek mieszkalny dwurodzinny	murowany i tynkowany, fundament z kamieni polnych, dach kryty holenderką, zachowane belkowe stropy i schody na poddasze / częściowo tynki na elewacjach, murowany aneks przy elewacji szczytowej, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1930 r. / zmodernizowany w 4 ćwierci XX w.
10.	Janówka 29/31	Budynek mieszkalny dwurodzinny /dawny zajazd wiejski	na planie litery L, duża kubatura, fundament z kamieni polnych, mury w konstrukcji ryglowej, tynkowane, połacie dachowe kryte holenderką, zachowane belkowe stropy, schody na poddasze, podłogi, częściowo stolarka okienna i drzwiowa / częściowo tynki na elewacjach, część połaci dachowych krytych blachą	1823 r. / częściowo zmodernizowany w 2 połowie XX w.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

11.	Janówka 29/31	Budynek gospodarczy – obora	cegła, drewno, papa	początek XX w.
12.	Janówka 29/31	Budynek gospodarczy – stodoła	drewno, dachówka holenderka	koniec XIX w.
13.	Janówka nr 35/37	Budynek mieszkalny dwurodzinny	urozmaicona bryła, duża kubatura, murowany, elewacje opracowane w cegle z użyciem cegły glazurowanej i kształtek ceramicznych, połączenie dachowe kryte holenderką, zachowane stropy belkowe, schody na poddasze, częściowo stolarka okienna i drzwiowa / murowany aneks w elewacji frontowej	1902 r.
14.	Janówka nr 35/37	Budynek gospodarczy – obora	dwustopniowa bryła, duża kubatura, plan wydłużonego prostokąta, obiekt murowany z cegły, detal architektoniczny z cegły / dachy kryte papą, nowe drzwi i okna	początek XX w.
15.	Janówka nr 35/37	Budynek gospodarczy II – pomocniczy	cegła, drewno, papa	początek XX w.
16.	Janówka nr 39	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany i tynkowany, dach kryty holenderką, zachowane schody na poddasze i belkowe stropy/ wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1930 r. / zmodernizowany w 4 ćwierci XX w.
17.	Janówka nr 39	Budynek gospodarczy	częściowo murowany, częściowo konstrukcja słupowo-belkowa szalowana deskami / dach kryty papą	ok. 1930 r.
KACZYŃSKA				

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

18.	Kaczynos nr 1 (nr 1, 1a)	Budynek mieszkalny dwurodzinny	murowany, elewacje opracowane w cegle, opaski przy otworach ze sztucznego kamienia, dach kryty holenderką / lico elewacji częściowo otynkowane, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1930 r.
19.	Kaczynos nr 1 (nr 1, 1a)	Budynek gospodarczy	murowany z cegły, szczyty szalowane deskami, dach kryty holenderką	ok. 1930 r.
20.	Kaczynos nr 2 (nr 2, 2a)	Budynek mieszkalny dwurodzinny	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach częściowo kryty holenderką / na części dachu eternit, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa; zmodernizowane wnętrza	ok. 1930 r. / zmodernizowany około 2000 r.
21.	Kaczynos nr 2 (nr 2, 2a)	Budynek gospodarczy	murowany z cegły, szczyty szalowane deskami, dach kryty papą	ok. 1930 r. / zły stan techniczny
22.	Kaczynos nr 3 (nr 3, 3a)	Budynek mieszkalny dwurodzinny	murowany, elewacje opracowane w cegle / lico elewacji częściowo otynkowane, murowany ganek w elewacji tylnej, dach kryty eternitem, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1930 r. / 2 połowa XX w.
23.	Kaczynos nr 3 (nr 3, 3a)	Budynek gospodarczy	murowany, elewacje ceglane, dach kryty holenderką / szczyty przemurwane z cegły	ok. 1930 r. / ok. 2000 r.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

24.	Kaczynos nr 4	Budynek mieszkalny jednorodzinny	fundament z kamieni polnych, murowany i tynkowany / dach kryty eternitem, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa; zmodernizowane wnętrza	I ćwierć XX w.
25.	Kaczynos nr 6/6a	Budynek mieszkalny dwurodzinny	cegła, eternit + cegła, dachówka holenderka	ok. 1930 r. / dom zmodernizowany i przebudowany (1951 rok)
26.	Kaczynos nr 6/6A	Budynek gospodarczy	murowany z cegły, dach kryty holenderką / do ściany szczytowej dobudowany blaszany garaż, wymieniona stolarka	ok. 1930 r.
27.	Kaczynos nr 9	Świetlica wiejska i budynek mieszkalny /dawna szkoła ludowa – Volksschule	duża kubatura, budynek murowany i tynkowany, tynki rapowe, szare, dach kryty holenderką (nowa), zachowana posadzka z lastrico, schody na poddasze / dobudowane piętro w elewacji tylnej, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa; zmodernizowane wnętrza	1928 r. /znacząca modernizacja i przebudowa w 2004 r. – dofinansowana ze środków unijnych
28.	Kaczynos nr 9	Budynek gospodarczy – stodoła	konstrukcja słupowo – belkowa szalowana deskami, dach kryty holenderką, deskowe drzwi i wrota	ok. 1930 r.
29.	Kaczynos nr 12	Budynek mieszkalny / dawny budynek mieszkalny i produkcyjny - piekarnia	cegła, eternit	1922 r. / częściowo zmodernizowany w 2 połowie XX w.
30.	Kaczynos nr 16	Budynek mieszkalny dwurodzinny	murowany, elewacje pierwotnie opracowane w cegle (pozostały szczyty), dach kryty holenderką / lico elewacji otynkowane, wymieniona stolarka okienna oraz drzwiowa; zmodernizowane wnętrza	ok. 1900 r. / całkowicie zmodernizowany (lata 60-te XX w. / 2004 r.)
31.	Kaczynos nr 18	Budynek mieszkalny /dawny budynek gospodarczy – owczarnia	cegła, tynk, dachówka holenderka	ok. 1900 r. /przebudowywany i modernizowany w II połowie XX w.

32.	Kaczynos nr 18	Budynek gospodarczy	cegła, drewno, dachówka holerderka	ok. 1930 r.
33.	Kaczynos nr 20	Budynek mieszkalny /dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego” – Gutshaus, przed 1945 r. należał do Eberharda Zimmermanna, po II wojnie mieściła się tu siedziba PGR (biura i mieszkania)	duża kubatura, budynek murowany i tynkowany, zachowane stropy belkowe i schody na poddasze / po remoncie generalnym odnowione elewacje (nowe tynki), nowe pokrycie dachu (blacha), wymieniona stolarka okienna i drzwiowa; zmodernizowane wnętrza; rozebrana drewniana weranda od frontu	koniec XVIII w. / przebudowy i modernizacje: koniec XIX w. oraz II połowa XX w. / po 2010 r. remont generalny
34.	Kaczynos nr 20	Brama	cegła, sztuczny kamień	ok. 1900 r.
35.	Kaczynos nr 25 (nr 25, 25A)	Budynek mieszkalny dwurodzinny	murowany i tynkowany, dach kryty holerderką, częściowo zachowana stolarka okienna / wymieniona stolarka drzwiowa, odnowione wnętrza	ok. 1900 r. / 2 połowa XX w.
36.	Kaczynos nr 36	Budynek mieszkalny	cegła, tynk, eternit	ok. 1900 r. / przebudowa i modernizacja od lat 60-tych XX w.
37.	Kaczynos – centrum wsi	Kapliczka przydrożna	cegła, tynk, blacha	1947 r. / modernizacja po 2000 r.
KACZYNOS - KOLONIA				
38.	Kaczynos Kolonia nr 1	Budynek mieszkalny	cegła, tynk, papa	ok. 1900 r.

39.	Kaczynos Kolonia nr 7	Budynek mieszkalny	drewno, tynk, eternit / konstrukcja sumikowa	ok. 1940 r.
40.	Kaczynos Kolonia nr 9	Budynek mieszkalny	drewno, tynk, eternit / konstrukcja sumikowa	ok. 1940 r.
41.	Kaczynos Kolonia nr 10	Budynek mieszkalny	drewno, tynk, eternit / konstrukcja sumikowa	ok. 1940 r.
42.	Kaczynos Kolonia nr 11	Budynek mieszkalny	drewno, tynk, eternit / konstrukcja sumikowa	ok. 1940 r.
43.	Kaczynos Kolonia nr 12	Budynek mieszkalny	drewno, tynk, eternit / konstrukcja sumikowa	ok. 1940 r.
44.	Kaczynos Kolonia nr 21 (nr 21A, 21B)	Budynek mieszkalny	cegła, tynk, eternit	ok. 1930 r.
45.	Kaczynos Kolonia nr 23	Budynek mieszkalny	drewno, tynk, eternit / konstrukcja sumikowa	ok. 1940 r.
KIKOJTY				

46.	Kikojty nr 9-11 (nr 9, 11, 11A)	Budynek mieszkalny wielorodzinny / dawny sześciórak w zabudowie folwarcznej	murowany, elewacje pierwotnie opracowane w cegle, ceramiczne pokrycie dachu – holenderka / lico elewacji wtórnie otynkowa- ne, dobudowane ganki, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1900-1910 r. / zmodernizowany po 2000 r.
47.	Kikojty nr 16-20	Budynek mieszkalny /dawny dwór, własność rodziny Statt- miller	murowany z cegły, lico elewacji tynkowane, ceramiczne pokrycie dachu – holenderka, drewniany ganek przy elewacji bocznej / nowe tynki w części południo- wej, wymieniona stolarka okienna oraz drzwiowa	1905 r. / po 2000 r.
48.	Kikojty nr 16-20	Budynek gospodarczy – spichlerz	murowany, elewacje opracowane w cegle, bryła dwustopniowa, dachy spłaszczone kryte papą	ok. 1905-1910 r. / pozbawiony opieki
KLECIE				
49.	Klecie nr 1	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany, lico elewacji ceglane, dach kryty holenderką, zachowa- na stolarka okienna + okiennice / dobudowany murowany ganek do elewacji szczytowej, wymie- niona stolarka drzwiowa	lata 30-te XX w. / około 2000 r. / po 2013 r.
50.	Klecie nr 2 (Kraszewo nr 20) w poprzednim wykazie GEZ oraz w ewidencji wojewódzkiej mylnie wskazany pod adresem: Kraszewo nr 2	Budynek mieszkalny /dawna szkoła ewangelicka; wybu- dowana na wschód od wsi, na kolonii, uczęszczali do niej dzieci z Klecia, Parwarku i Kraszewa	murowany, elewacje opracowane w cegle, skromny detal architek- toniczny, ceramiczne pokrycie dachu – holenderka, częściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa	lata 20-te XX w. / po 2000 r.
51.	Klecie nr 3	Budynek mieszkalno- gospodarczy	częściowo murowany z licem elewacji opracowanym w cegle, częściowo drewniany, dach kryty holenderką, częściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa	lata 30-te XX w.

52.	Klecie nr 4 wpisany do rejestru zabytków	Budynek mieszkalny – dom podcieniowy; wzniesiony około połowy XVIII wieku dla Dawida Zimmermanna, rozbudowany na początku XIX stulecia	typ domu wąskofrontowego, dwukondygnacyjna bryła o dużej kubaturze, partia parteru murowana z cegły, wyżej konstrukcja ryglowa z polami wypełnionymi cegłą, pocień wsparty na 9 słupach, dach kryty holenderką, zachowane belkowe stropy, schody, częściowo stolarka drzwiowa – w tym drzwi wejściowe	ok. 1750 r./XIX w.
53.	Klecie nr 5-7	Budynek mieszkalny / dawny budynek mieszkalny i produkcyjny – mleczarnia	częściowo murowany i tynkowany, częściowo elewacje ceglane/bitumiczne pokrycie dachów, tynki na elewacjach, w większości stolarka, murowana dobudówka od południa	koniec XIX w. / 2 połowa XX w.
54.	Klecie nr 5-7	Brama	cegła, metal	koniec XIX w. / zły stan techniczny
54A.	Klecie nr 5-7	<i>Budynek gospodarczy – w zespole mleczarni</i>	<i>cegła, drewno, dachówka ceramiczna</i>	<i>ok. 1910 r.</i>
55.	Klecie nr 8/10 (nr 10, 10A)	Budynek mieszkalny / tzw. Insthaus - dawny dom najemnych pracowników rolnych, zatrudnionych w chełmińskim „majątku ziemskim”	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką / wymieniona stolarka okienna oraz drzwiowa, zmodernizowane wnętrza	ok. 1930 r.
56.	Klecie nr 9/11	Budynek mieszkalny jednorodzinny ob. dwurodzinny	murowany i tynkowany, na elewacjach bonie, dach kryty holenderką, przy elewacji ogrodowej (pd.) drewniana weranda / mur zachodni budynku przemurowany z suporeksu; wymieniona stolarka okienna	ok. 1880 r. / częściowa przebudowa po 2013 roku
57.	Klecie nr 12/14	Budynek mieszkalny / tzw. Insthaus - dawny dom najemnych pracowników rolnych, zatrudnionych w chełmińskim „majątku ziemskim”	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką, wymieniona stolarka okienna	ok. 1930 r.

58.	Klecie nr 15	Budynek mieszkalny i gospodarczy – zagroda w typie wzdłużnym (langhof) /usytuowany w zachodniej części wsi, w zabudowie kolonijnej	część gospodarcza o elewacjach opracowanych w cegle, dach kryty papą, szczyt szalowany deskami; część mieszkalna tynkowana, dach kryty holenderką, częściowo zachowana stolarka okienna, belkowe stropy	4 ćwierć XIX w. / zły stan techniczny
59.	Klecie nr 16/18 (nr 18)	Budynek mieszkalny dwurodzinny / tzw. Insthaus - dawny dom najemnych pracowników rolnych, zatrudnionych w chełmińskim „majątku ziemskim”	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką / południowa część budynku po remoncie generalnym, elewacje ocieplone, otynkowane i pomalowane w jasnej tonacji; w całym budynku nowa stolarka	ok. 1930 r. / po 2013 r. remont południowej części budynku
60.	Klecie nr 20/22	Budynek mieszkalny dwurodzinny / tzw. Insthaus - dawny dom najemnych pracowników rolnych, zatrudnionych w chełmińskim „majątku ziemskim”	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką, częściowo zachowana stolarka okienna	ok. 1930 r.
61.	Klecie nr 26	Budynek mieszkalny jednorodzinny	konstrukcja zrębowa na ceglany fundamencie, szczyty i ścianka kolankowa szalowane deskami, dach kryty holenderką, zachowana stolarka okienna i okiennice, drzwi wejściowe, stropy belkowe i podłogi	4 ćwierć XIX w.
62.	Klecie nr 26	Budynek gospodarczy – stodoła	drewno, dachówka ceramiczna - holenderka	ok. 1900 r.
KŁAWKI				

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

63.	Kławki nr 4	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany, elewacje opracowane w cegle, opaski przy otworach okiennych ze sztucznego kamienia, dach kryty holenderką / nowa stolarka okienna i drzwiowa	lata 30- te XX w. / po 2000 r.
64.	Kławki nr 5	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany, dach kryty holenderką / elewacje ocieplone i otynkowane, nowa stolarka okienna i drzwiowa, odnowione wnętrza	ok. 1900 r. / 2007 r. - całkowicie zmodernizowany
65.	Kławki nr 7	Brama	cegła, tynk, metal	1926 r.
66.	Kławki nr 7	Budynek gospodarczy - spichlerz	częściowo murowany i tynkowany, w większości konstrukcja słupowo-belkowa szalowana deskami, dach kryty holenderką	ok. 1900 r.
67.	Kławki nr 8 wpisany do rejestru zabytków (rozebrany w 2013 r.)	Budynek mieszkalny – dom podcieniowy	pozostały tylko relikt budynku, piwnice, pozostałości ścian wewnętrznych z cegły	1832 r. / budynek praktycznie już nie istnieje na swoim historycznym siedlisku
68.	Kławki nr 9	Budynek mieszkalny /po 1945 roku okresowo szkoła	murowany z cegły ceramicznej i silikatowej / lico elewacji częściowo otynkowane, dach kryty blachą, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, odnowione wnętrza	4 ćwierć XIX w. / częściowo zmodernizowany w 4 ćwierci XX w.
69.	Kławki nr 12/12A	Budynek mieszkalny jednorodzinny	budynek murowany, dach kryty holenderką / elewacje ocieplone, otynkowane i pomalowane, nowa stolarka, odnowione wnętrza	lata 30-te XX w. / zmodernizowany około 2000 r.
70.	Kławki nr 12/12A	Budynek gospodarczy	murowany, dach kryty holenderką / elewacje ocieplone, otynkowane i pomalowane	lata 30-te XX w. / zmodernizowany około 2000 r.
KRASZEWO				

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

71.	Kraszewo nr 8	Budynek mieszkalny /dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego” - <i>Gutshaus</i> ; po 1945 roku okresowo stołówka PGR oraz mieszkania pracowników sezonowych, potem przedszkole	na planie liter L, duża kubatura, murowany i tynkowany, fundament z kamienia, dachy kryte eternitem / tynki na elewacjach, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, przebudowane wnętrza	4 ćwierć XIX w. / lata 60-te XX w. całkowicie zmodernizowany
72.	Kraszewo nr 17	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany/ dach kryty eternitem, elewacje ocieplone, otynkowane i pomalowane, nowa stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1930 r. / dom zmodernizowany po 2000 r.
73.	Kraszewo nr 17	Budynek gospodarczy	murowany, elewacje opracowane w cegle, częściowo szalowane deskami, dach kryty holenderką	ok. 1930 r.
74.	Kraszewo nr 18 (nr 19)	Budynek mieszkalny /dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego” - <i>Gutshaus</i> , po 1945 roku biura PGR	forma architektoniczna nawiązująca do dworu, duża kubatura, murowany i tynkowany, na elewacjach neoklasycystyczny detal architektoniczny / dach kryty eternitem, zmienione wnętrza, wymieniona stolarka okienna	ok. 1920 r. / częściowo zmodernizowany w 2 połowie XX w.
75.	Kraszewo nr 19	Budynek mieszkalny /dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego” - <i>Gutshaus</i> , po 1945 roku świetlica PGR i mieszkania pracowników	forma architektoniczna nawiązująca do dworu, duża kubatura, wielostopniowa bryła, murowany i tynkowany, na elewacjach neoklasycystyczny detal architektoniczny, częściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa / dach kryty eternitem, zmienione wnętrza	ok. 1920 r. / częściowo zmodernizowany w 2 połowie XX w.
76.	Kraszewo nr 19	Budynek gospodarczy	duża kubatura, plan wydłużonego prostokąta, murowany z cegły silikatowej i ceramicznej, dach kryty holenderką	ok. 1920 r. / zły stan techniczny
KRÓLEWO				
77.	Królewo nr 10	Budynek mieszkalny dwurodzinny	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką; wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	1 ćwierć XX w.

78.	Królewo nr 11	Budynek mieszkalny jednorodzinny /dawny zajazd wiejski, po 1945 roku okresowo sklep	konstrukcja zrębowa, szczyty szalowane deskami, dach kryty holenderką, częściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa, stropy belkowe, drewniane podłogi	1826 r. / budynek opuszczony, pozbawiony opieki ze strony właścicieli, zagrożony rozbiórką
79.	Królewo nr 15	Budynek mieszkalny jednorodzinny /dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego”	murowany, fundament z kamie- nia, drewniany ganek w elewacji frontowej – w niej zachowana stolarka / lico elewacji otynkowane, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	4 ćwierć XIX w. / zmodernizowany w 4 ćwierci XX w.
80.	Królewo nr 15	Budynek gospodarczy I	duża kubatura, murowany, elewa- cje opracowane w cegle, detal architektoniczny z cegły i kształ- tek, dach kryty holenderką, stolarka okienna i drzwiowa	1899 r.
81.	Królewo nr 15	Budynek gospodarczy II	duża kubatura, murowany, elewa- cje opracowane w cegle, detal architektoniczny z cegły i kształtek, częściowo stolarka / dach kryty blachą, częściowo nowa stolarka	1899 r.
82.	Królewo nr 24	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany, tynkowany, w elewa- cji wzdłużnej drewniany ganek / dach kryty eternitem, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	koniec XIX w. / 2 połowa XX w.

83.	Królewo nr 27	Plebania	murowany, elewacje opracowane w cegle z dodatkiem cegły glazurowanej i kształtek ceramicznych, szczyt frontowej wystawki w odkrytej konstrukcji ryglowej, pod nim drewniana weranda, dach o ceramicznym pokryciu – holenderka, częściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1890 r.
84.	Królewo nr 27 wpisany do rejestru zabytków	Kościół rzymsko – katolicki p.w. św. Mikołaja (parafialny)	budowla salowa, orientowana, w bryle korpus główny nakryty dachem o ceramicznym pokryciu (holenderka) oraz wieża z dachem wiciowym krytym blachą; elewacje opracowane w cegle; strop belkowy	1820 r. / 1844 r. / 1895 r.
85.	Królewo nr 27 wpisane do rejestru zabytków	Ogrodzenie działki kościelnej	mur pełny, ceglany i tynkowany, zwieńczony daszkiem z dachówki ceramicznej; w murze zlokalizowane dwie bramy od strony wschodniej	pocz. XX w.
86.	Królewo nr 28	Budynek mieszkalny /dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego”	konstrukcja zrębowa na kamiennym fundamencie, szczyty szalowane deskami, dach kryty holenderką, częściowo zachowana stolarka okienna i stolarka drzwiowa, zachowane belkowe stropy, drewniane podłogi, schody prowadzące na poddasze	ok. 1880 r.

87.	Królewo nr 36 (nr 38)	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany, fundament z kamienia polnego, nad nim ceglana opaska, wyżej lico elewacji tynkowane / wtórne tynki na elewacjach, dach kryty eternitem, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1900 r. / zmodernizowany około 2000 r.
88.	Królewo nr 36 (nr 38)	Budynek gospodarczy	konstrukcja słupowo- belkowa szalowana pionowo deskami, dach kryty holenderką	ok. 1900 r.
89.	Królewo – vis a vis nr 43 wpisana do rejestru zabytków	Kapliczka przydrożna	cegła, częściowo powierzchnie otynkowane	XVI w. / po roku 2000 - całkowicie zmodernizowana /2014 rok – prace konserwatorskie i restauratorskie, przywrócenie historycznej formy i wyglądu
90.	Królewo nr 46 (nr 46, 46A)	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany, elewacje częściowo murowane w cegle, częściowo otynkowane, nowe ceramiczne pokrycie dachu oraz blachodachówka, nowa stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1900 r. / po 2000 r.
91.	Królewo nr 53 (nr 51, 53A)	Budynek mieszkalny wielorodzinny	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką, zachowane belkowe stropy i drewniane podłogi / część elewacji ocieplona i otynkowana, nowa stolarka okienna i drzwiowa, murowana przybudówka w elewacji frontowej	ok. 1900 r. / dom częściowo zmodernizowany i przebudowany w 4 ćwierci XX w.
92.	Królewo nr 63 (nr 62)	Budynek mieszkalny – dawny dom dróżnika, własność PKP S.A.	murowany, elewacje opracowane w cegle, zachowane stropy belkowe / dach kryty eternitem, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	1 ćwierć XX w. / 2 połowa XX w.

93.	Królewo nr 73 (nr 74)	Budynek mieszkalny / dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego” - <i>Gutshaus</i>	urozmaicona, wielostopniowa bryła, budynek murowany i tynkowany, drewniany ganek w elewacji tylnej, murowane przy- budówki w pozostałych elewacjach, cera- miczne pokrycie połaci dach- owych, częściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa	4 ćwierć XIX w.
94.	Królewo nr 80	Budynek gospodarczy	Budynek gospodarczy murowany, wystrój elewacji tynkowej z cegłanymi detalami architekto- nicznymi. obecnie stanowiący budynek magazynowy.	w 4 ćw. XIX w.,
95.	Królewo nr 78	Budynek gospodarczy – obecnie magazyn	duża kubatura, murowany/ wtór- nie otynkowany, dach kryty papą	koniec XIX w. / 2 połowa XX w.
96.	Królewo nr 87 (nr 85, 85A, 87)	Budynek mieszkalny wielorodzinny, dawny czworak	murowany z cegły silikatowej z dodatkiem cegły ceramicznej, dach kryty holenderką / elewacje częściowo otynkowa- ne, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, wtórny murowany ganek w elewacji wzdłużnej	ok. 1900 r.
97.	Królewo nr 89 (nr 89, 91)	Budynek mieszkalny wielorodzinny, dawny czworak	murowany z cegły silikatowej z dodatkiem cegły ceramicznej, dach kryty holenderką / elewacje wtórnie otynkowane, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, wtórny murowany ganek w elewacji wzdłużnej	ok. 1900 r.
98.	Królewo nr 95	Budynek mieszkalny / dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego” - <i>Gutshaus</i>	duża kubatura, murowany z cegły silikatowej z dodatkiem cegły ceramicznej czerwonej, drewnia- na weranda w elewacji frontowej, połacie dachowe kryte holenderką, zachowane stropy belkowe, schody na poddasze / wymieniona stolarka okienna oraz drzwiowa	4 ćwierć XIX w. / 2 połowa XX w.
KRZYŻANOWO				

99.	Krzyżanowo nr 2	Budynek mieszkalny / dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego” - <i>Gutshaus</i> ; po 1945 roku mieściły się tu biura i mieszkanie kierownika PGR	dwustopniowa bryła, część zachodnia dobudowana po 1945 r., duża kubatura; budynek murowany i tynkowany, detal neoklasycystyczny z tynku i sztucznego kamienia, drewniana weranda w elewacji wzdłużnej, częściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa / dachy kryte eternitem i papą, nowe tynki na części zachodniej, zmodernizowane wnętrza	ok. 1880 / po 1972 r. – częściowo zmodernizowany
100.	Krzyżanowo nr 2	Brama	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką	ok. 1880 r.
101.	Krzyżanowo nr 2	Budynek gospodarczy – dawna wozownia	Murowany, elewacje opracowane w cegle, dachówka holenderka, metalowe okna / wtórne deskowe drzwi i wrota	ok. 1880 r.
102.	Krzyżanowo nr 3	Budynek mieszkalny / przed 1945 rokiem szkoła parafialna, po 1945 roku sklep GS i klub RUCH	murowany, część elewacji opracowana w cegle / dach kryty eternitem, większość elewacji otynkowanych i ocieplonych, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	4 ćwierć XIX w. / ok. 2000 r. – częściowo zmodernizowany i rozbudowany
103.	Krzyżanowo nr 4	Budynek mieszkalny / dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego” - <i>Gutshaus</i> ; po 1945 roku mieściły się tu pokoje gościnne oraz mieszkania dla pracowników sezonowych miejscowego zakładu PGR	dwustopniowa bryła, duża kubatura; budynek murowany, elewacje opracowane w cegle ceramicznej z dodatkiem cegły w kolorze żółtej, dachy kryte holenderką, częściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa, zachowane drewniane podłogi i stropy belkowe / wtórne dobudówki z pustaków oraz murowane z cegły i tynkowane	4 ćwierć XIX w. / częściowo zmodernizowany w 2 połowie XX w.
104.	Krzyżanowo nr 6	Budynek mieszkalny wielorodzinny /dawny wielorak	murowany / przekształcona bryła – wystawki w połaciach dachowych, elewacje otynkowane, dach kryty eternitem, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, murowane dobudówki w elewacjach szczytowych	ok. 1900 r. / zmodernizowany w 4 ćwierci XX w.
105.	Krzyżanowo nr 9 (nr 13A-1)	Budynek parafialny - kancelaria	murowany, elewacje opracowane w cegle / ceramiczne pokrycie dachu (przełożone), murowana dobudówka od frontu oraz przy elewacji szczytowej, nowa stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1900 r. / 2 połowa XXw.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

106.	Krzyżanowo nr 9 (nr 13A) wpisany do rejestru zabytków	Kościół rzymsko – katolicki p.w. św. Barbary	cegła, drewno/ częściowo kon- strukcja ryglowa	1330 r./ 1735 r. / XIX w.
107.	Krzyżanowo nr 9 (nr 13A) wpisana do rejestru zabytków	Dzwonnica	drewno, eternit	XIX w./ lata 60-te XX w.
108.	Krzyżanowo nr 9 (nr 13A) wpisane do rejestru zabytków	Ogrodzenie działki kościelnej	cegła, tynk, gąsior ceramiczne	XV w./ XIX w.
109.	Krzyżanowo – vis a vis kościół (nr 13A-2)	Organistówka	murowany, elewacje opracowane w cegle, detal architektoniczny z cegły / dach kryty blachodachów- ką, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1890 r. /lata 60-te XX w. / po 2013 r.
110.	Krzyżanowo nr 13	Budynek mieszkalny wielorodzinny	charakterystyczna bryła z wysoki dachem naczółkowym, budynek murowany / dach kryty eternitem, murowane przybudówki w elewacjach szczytowych, wtórne tynki na elewacjach, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1900 r. / lata 70-te XX wieku - dom zmodernizowany
111.	Krzyżanowo nr 26	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany, zachowany drewniany ganek w elewacji frontowej / dach kryty eternitem, elewacje ocieplone, otynkowane i pomalowane, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa / najlepiej zachowana pierwotna forma na całej ulicy	lata 30-te XX w. / lata 70-te XX w. / po 2000 r.
PARWARK				
112.	Parwark nr 1 (nr 1, 1A)	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany, dach kryty holenderką / elewacje ocieplone i otynkowane, wymieniona sto- larka okienna i drzwiowa, dobu- dówki w elewacji tylnej	ok. 1900 r. / po 2000 r. - zmodernizowany
113.	Parwark nr 2-2A	Budynek mieszkalny; dwurodzinny	murowany i tynkowany, dach kryty hollen- derką / nowe tynki na elewacjach, nowa stolarka okienna i drzwiowa	lata 30-te XX w./ po 2000 r. - zmodernizowany
114.	Parwark nr 3	Budynek mieszkalny / dawna siedziba właścicieli majątku Parwark; przed II wojna właścicielem był Emil Wenderlich, po roku 1945 mieściły się tu biura PGR	duża kubatura, budynek murowa- ny i tynkowany, schody ze- wnętrzne ze sztucznego kamienia / lico elewacji częściowo ocieplo- ne, na dachu blachodachówka, nowa stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1880 r./lata 60-te XX w. – zmodernizowany/ po 2000 r.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

115.	Parwark nr 9	Budynek mieszkalny /dawna rządówka w majątku	murowany / nowe tynki na elewacjach, dach kryty eternitem, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, do elewacji frontowej dobudowany podest oraz drewniany taras	4 ćwierć XIX w. / po 2000 r. – całkowicie zmodernizowany / po 2013 r.
STARE POLE				
116.	Bema nr 1-1A	Budynek mieszkalny dwurodzinny /dawniej mieszkalny i urzędowy, wzniesiony dla urzędników powiatu malborskiego	murowany i tynkowany, dach kryty holenderką, zachowane schody na poddasze i belkowe stropy / murowana przybudówka w elewacji tylnej, wymieniona stolarka okienna oraz drzwiowa	1924 r. / zmodernizowany w 4 ćwierci XX w.
117.	Bema nr 2c wpisany do rejestru zabytków w zespole cukrowni	Budynek mieszkalny/ dawny dom pracowników cukrowni	murowany, elewacje opracowane w cegle, partia poddasza i szczyty w odkrytej konstrukcji ryglowej, zachowane belkowe stropy i schody na poddasze / dach kryty papą, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	lata 80-te XIX w./ częściowo zmodernizowany w 2 połowie XX w.
118.	Bema nr 3/5	Budynek mieszkalny dwurodzinny /dawniej mieszkalny i urzędowy, wzniesiony dla urzędników powiatu malborskiego	murowany i tynkowany, dach częściowo kryty holenderką / tynki na elewacjach, dach częściowo kryty blachodachówką, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, murowane przybudówki w elewacjach szczytowych	1924 r. / zmodernizowany w 4 ćwierci XX w.
119.	Dworcowa nr 2	Budynek mieszkalny i usługowy	murowany, zachowane stropy belkowe i ceramiczne / tynki na elewacjach, dach kryty papą, wymieniona stolarka okienna oraz drzwiowa, murowany ganek w elewacji szczytowej	ok. 1900 r. / po 2000 r. – całkowicie zmodernizowany
120.	Dworcowa nr 5 (nr 3)	Budynek mieszkalny i usługowy / przed 1945 rokiem mieszkalny i usługowy, sklep, rodziny Raykowski – Recke, po 1945 roku biura i sklep GS	murowany, połacie dachowe kryte holenderką, zachowane stropy belkowe i ceramiczne, schody na poddasze / tynki na elewacjach, częściowo ocieplenie, wymieniona stolarka okienna oraz drzwiowa	ok. 1910 r. / po 2000 r. – częściowo zmodernizowany

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

121.	Dworcowa nr 7/9	Budynek mieszkalny i usługowy /przed 1945 mieszkalny i usługowy – willa dr Meske z gabinetem lekarskim	dwustopniowa bryła, konstrukcja zrębowa na murowanym fundamencie, część lica elewacji szalowana deskami / dachy kryte blachą, część lica elewacji otynkowana, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa nawiązująca do historycznej	lata 20-te XX w. / po 2000 r. - zmodernizowany
122.	Grunwaldzka nr 8	Budynek mieszkalny jednorodzinny / dawniej w zasobie mieszkaniowym cukrowni	dwustopniowa bryła, murowany, dachy kryte dachówką cementową / tynki na elewacjach, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	lata 30-te XX w. / po 2000 r.
123.	Jana Pawła II nr 1/3	Budynek mieszkalny dwurodzinny / dawniej w zasobie mieszkaniowym cukrowni	murowany, dach kryty holenderką, częściowo zachowane oryginalne tynki, częściowo zachowana stolarka okienna stropy, schody na poddasze / częściowo nowe tynki, częściowo stolarka	lata 30-te XX w. / po 2000 r.
124.	Jana Pawła II nr 5	Budynek mieszkalny jednorodzinny / dawniej w zasobie mieszkaniowym cukrowni	murowany i tynkowany, tynki oryginalne – wapienne, dach kryty holenderką, częściowo zachowana stolarka okienna oraz drzwiowa, w elewacji frontowej trójboczny w rzucie aneks, w elewacji szczytowej murowana weranda z tarasem	lata 20-te XX w. / po 2000 r.
125.	Jana Pawła II nr 6	Budynek mieszkalny jednorodzinny / dawniej w zasobie mieszkaniowym cukrowni	dwustopniowa bryła, nie przekształcona, obiekt murowany, ceramiczne pokrycie dachów, od frontu drewniany ganek / tynki na elewacjach, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	lata 30-te XX w. / zmodernizowany po 2000 r.
126.	Jana Pawła II nr 7	Budynek mieszkalny jednorodzinny / dawniej w zasobie mieszkaniowym cukrowni	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką, częściowo zachowana stolarka okienna i okiennice, stropy, schody na poddasze	lata 30-te XX w.
127.	Jana Pawła II nr 9	Budynek mieszkalny jednorodzinny / dawniej w zasobie mieszkaniowym cukrowni	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką, częściowo zachowana stolarka okienna, stropy, schody na poddasze / przybudówka od strony ogrodu, wymieniona stolarka okienna	lata 30-te XX w. / 4 ćwierć XX w.

128.	Jana Pawła II nr 13	Budynek mieszkalny jednorodzinny / dawniej w zasobie mieszkaniowym cukrowni	murowany, elewacje opracowane w cegle, szczyty z postumentami, dach kryty holenderką, zachowane stropy i schody na poddasze / wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, odnowione wnętrza	lata 30-te XX w. / po 2000 r.
129.	Jana Pawła II nr 16	Budynek mieszkalny / dawniej w zasobie mieszkaniowym cukrowni	dwustopniowa bryła, nie prze- kształcona, drewniany ganek od frontu, budynek murowany i tynkowany, dachy kryte holen- derką, skromny detal architekto- niczny / wymieniona stolarka okienna oraz drzwiowa	lata 30-te XX w. / lata 90-te XX w. – zmoder- nizowany
130.	Jana Pawła II nr 18	Budynek mieszkalny / dawniej w zasobie mieszkaniowym cukrowni	dwustopniowa bryła, nie prze- kształcona, drewniany ganek od frontu, budynek murowany i tynkowany, dachy kryte holenderką / wymieniona stolarka okienna oraz drzwiowa, elewacje ocieplone, nowe tynki, pobielone	lata 30-te XX w. / lata 90-te XX w. – zmoder- nizowany
131.	Marynarki Wojennej nr 2 a/b/c/d; wpisany do rejestru zabytków w zespole cukrowni	Budynek mieszkalny / dawniej w zasobie mieszkaniowym cukrowni	bryła trójstopniowa, budynek murowany, elewacje tynkowane, tynki oryginalne, rapowe, skrom- ny detal architektoniczny, czę- ściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa, schody na klatkach schodowych	lata 20-te XX w. / 2 połowa XX w.
132.	Marynarki Wojennej nr 2f wpisany do rejestru zabytków w zespole cukrowni	Budynek mieszkalny/ dawniej w zasobie mieszkaniowym cukrowni, dawny dom dyrektorów cukrowni	2,5 - kondygnacyjna bryła, budy- nek murowany, elewacje opraco- wane w cegle, detal architekto- niczny z cegły i kształtek, czę- ściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa, zachowane stropy belkowe, schody na klat- kach schodowych/ dachy kryte papą	lata 90-te XIX w.
133.	Marynarki Wojennej nr 2g wpisany do rejestru zabytków w zespole cukrowni	Budynek mieszkalny/dawniej w zasobie mieszkaniowym cukrowni, dawny dom głównych technologów cukrowni	2,5 - kondygnacyjna bryła, budy- nek murowany, elewacje opraco- wane w cegle, detal architekto- niczny z cegły i kształtek, czę- ściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa, zachowane stropy belkowe, schody na klat- kach schodowych / dachy kryte papą	lata 90-te XIX w.

134.	Marynarki Wojennej nr 2c (nr 2F) wpisany do rejestru zabytków w zespole cukrowni	Zespół cukrowni	zespół kilkunatu budynków produkcyjnych, pomocniczych i usługowych + układ komunikacyjny + place składowe	1880-1940 / część budynków zmodernizowana
135.	Marynarki Wojennej nr 3	Budynek mieszkalny /przed 1945 i w latach 50- tych XX w. zespół zakładu rymarskiego	dwukondygnacyjna bryła, budynek murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką, przy elewacji szczytowej murowana przybudówka z drewnianą werandą, zachowane stropy belkowe, schody na klatkę schodowej, częściowo stolarka okienna i drzwiowa	lata 30-te XX w. / lata 90-te XX w. – częściowo zmodernizowany
136.	Marynarki Wojennej nr 3 (w głębi)	Budynek mieszkalny i pomocniczy /przed 1945 i w latach 50- tych XX w. zespół zakładu rymarskiego	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką, częściowo zachowana stolarka okienna/ część lica elewacji otynkowana, nowa stolarka drzwiowa	lata 30-te XX w. / lata 90-te XX w. – częściowo zmodernizowany
137.	Marynarki Wojennej nr 4	Budynek mieszkalny / dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego”, rodzina Enss - <i>Gutshaus</i>	dwustopniowa bryła, duża kubatura, budynek murowany i tynkowany, tynki oryginalne, rapowe, bogaty detal architektoniczny, dekoracje laubzekinowe w szczytach, częściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa, belkowe stropy, schody na wyższe kondygnacje	4 ćwierć XIX w. / zły stan techniczny
138.	Marynarki Wojennej nr 5 (nr 7)	Budynek mieszkalny i usługowy – sklep, bar / przed 1945 rokiem dom handlowy i mieszkania rodziny Friesen	zmieniona forma architektoniczna, w tym forma dachu, elewacje ocieplone i otynkowane, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa; zmodernizowane wnętrza	4 ćwierć XIX w. / lata 90-te XX w. – całkowicie zmodernizowany i rozbudowany

139.	Marynarki Wojennej nr 8	Budynek mieszkalny / przed 1945 rokiem budynek mieszkalny i apteka, zarządzane przez Gertrudę Zerell	2.kondygnacyjna bryła, budynek murowany i tynkowany, częściowo zachowany skromny detal architektoniczny, stropy belkowe / dach kryty blachą, częściowo lico elewacji ocieplone i otynkowane, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1920 r. / 2 połowa XX w.
140.	Marynarki Wojennej nr 8a (lub nr 6) (bez nr, pomiędzy nr 6 i nr 8)	Zespół trzech budynków dawnej piekarni / przed 1945 rokiem zespół piekarni należący do rodziny Friesen	budynek wolnostojący murowany i tynkowany, dach kryty holenderką / dwa pozostałe budynki zblokowane ze sobą: jeden o elewacjach opracowanych w cegle, drugi murowany i otynkowany, dachy kryte holenderką lub papą	ok. 1920 r. / 2008 r. – częściowo zmodernizowany
141.	Marynarki Wojennej nr 12 (lub Dworcowa nr 1) (Dworcowa nr 1)	Budynek mieszkalny / przed 1945 rokiem mieszkalny i usługowy, willa dr Hahn, z gabinetem oraz prywatną apteką	wielostopniowa, urozmaicona bryła, budynek murowany i tynkowany, od frontu ryzalit z portykiem, zachowane stropy belkowe i ceramiczne / przekształcona bryła, forma dachu, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1900 r. / 1952 r. – częściowo rozbudowany i zmodernizowany
142.	Marynarki Wojennej nr 17	Budynek mieszkalny / dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego” - Gutshaus	konstrukcja zrębowa na kamiennym fundamencie, szczyty i ścianka kolankowa szalowane deskami, dach kryty holenderką, częściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa, stropy belkowe, schody na poddasze	4 ćwierć XIX w. / 4 ćwierć XX w.

143.	Marynarki Wojennej nr 18 wpisany do rejestru zabytków	Kościół rzymsko – katolicki, filialny, p.w. Matki Bożej Królowej Polski / przed 1945 rokiem kościół ewangelicki; neogotycki, zbudowany wg projektu architekta Passarga z Elbląga	cegła, dachówka holenderka	1879 r.
144.	Marynarki Wojennej nr 18 wpisana do rejestru zabytków	Dzwonnica	drewno, cegła, papa	ok. 1850 r.
145.	Marynarki Wojennej nr 18 wpisane do rejestru zabytków	Ogrodzenie działki kościelnej	sztuczny kamień, stal	1904 – 1913 r.
146.	Marynarki Wojennej nr 21 (bez nr, pomiędzy nr 21 i nr 23)	Budynek mieszkalny / dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego” – Gutshaus, prawdopodobnie dom rodziny Böhnert	murowany, zachowane fragmenty detalu architektonicznego na elewacjach, belkowe stropy / nowe tynki na elewacjach, dach kryty eternitem, wymieniona stolarka okienna oraz drzwiowa; zmodernizowane wnętrza	4 ćwierć XIX w. / lata 90-te XX w. – zmodernizowany
147.	Marynarki Wojennej nr 22	Budynek przedszkola /przed 1945 rokiem budynek parafialny – pastorówka; zbudowany przez pastora Hermanna Juliusa Christmanna	duża kubatura, budynek murowany, elewacje opracowane w cegle, detal architektoniczny z cegły i kształtek, dach kryty holenderką, zachowane stropy belkowe / wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, duża bryła dobudowana od południa	lata 80-te XIX w. / lata 60-te XX w. – budynek rozbudowany i zmodernizowany
148.	Marynarki Wojennej nr 23	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany, dach kryty holenderką / wtórne tynki na elewacjach, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	lata 30-te XX w. / po 2000 r. – zmodernizowany

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

149.	Marynarki Wojennej nr 25/27	Budynek mieszkalny dwurodzinny	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką /wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, zmodernizowane wnętrza	lata 30-te XX w.
150.	Marynarki Wojennej nr 26	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany, fundament z kamieni polnych, dach kryty holenderką, zachowane drzwi wejściowe / nowe tynki na elewacjach, wymieniona stolarka okienna; zmodernizowane wnętrza	koniec XIX w. / 4 ćwierć XX w.
151.	Marynarki Wojennej nr 29/31	Budynek mieszkalny dwurodzinny	murowany, elewacje pierwotnie opracowane w cegle, dach kryty holenderką / lico elewacji częściowo ocieplone i otynkowane, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, zmodernizowane wnętrza	lata 30-te XX w. / po 2000 r. – częściowo zmodernizowany
152.	Marynarki Wojennej nr 32/34	Budynek mieszkalny dwurodzinny, dawniej mieszkalny i gospodarczy – zagroda w typie wzdłużnym (langhof)	bryła dwustopniowa, po adaptacji obie części pełnią funkcje mieszkalne; obiekt murowany, szczyt wschodni szalowany deskami / nowe tynki na elewacjach, dachy kryte eternitem i blachodachówką, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa; zmodernizowane wnętrza	koniec XIX w. / po 2000 r. – zmodernizowany
153.	Marynarki Wojennej nr 33/35	Budynek mieszkalny dwurodzinny	murowany, elewacje pierwotnie opracowane w cegle, dach kryty holenderką / lico elewacji częściowo ocieplone i otynkowane, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, zmodernizowane wnętrza	lata 30-te XX w. / po 2000 r. – częściowo zmodernizowany

154.	Marynarki Wojennej nr 42	Budynek mieszkalny / przed 1945 rokiem należał do urzędników powiatu malborskiego	murowany i tynkowany, tynki oryginalne, skromny detal architektoniczny, dach kryty holenderką, od frontu murowany ganek z tarasem, zachowane stropy belkowe, zabiegowe schody na poddasze, częściowo stolarka okienna oraz stolarka drzwiowa / odnowione wnętrza	lata 20-te XX w.
155.	Marynarki Wojennej nr 44	Budynek mieszkalny /przed 1945 rokiem wzniesiony z funduszy powiatu malborskiego, nale- żał do weterynarza Ernsta Wittiga	fundament z kamienia i cegły, na nim konstrukcja zrębowa, ścianka kolankowa opracowana w formie imitującej konstrukcję ryglową, bogaty detal architektoniczny, zachowane belkowe stropy, schody na poddasze, częściowo stolarka drzwiowa / dach kryty papą, wymieniona stolarka okienna	lata 20-te XX w.
156.	Mickiewicza nr 2	Budynek mieszkalny jednorodzinny / dawniej w zasobie mieszkaniowym cukrowni	konstrukcja sumikowa na beto- nowej wylewce, elewacje szalo- wane poziomo deskami, dach kryty karpiówką / wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, odnowione wnętrza	lata 30-te XX w.
157.	Sienkiewicza nr 1	Budynek mieszkalny wielorodzinny– w zasobie kolejowym.	dwukondygnacyjna bryła, budy- nek murowany i tynkowany, dach kryty holenderką, zachowane belkowe stropy i schody w klatce schodowej wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, częściowo ocieplone elewacje	ok. 1910 r. / 4 ćwierć XX w.
158.	Sienkiewicza nr 1a	Budynek mieszkalny – w zasobie kolejowym.	dwukondygnacyjna bryła, budynek murowany i tynkowany, dach kryty holenderką, zachowa- ne stropy belkowe oraz schody w klatce schodowej wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, częściowo tynki na elewacjach	ok. 1910 r./ 4 ćwierć XX w.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

159.	Sienkiewicza nr 1 b	Budynek mieszkalny – w zasobie kolejowym.	dwukondygnacyjna bryła, budynek murowany i tynkowany, ceglane gzymsy, zachowane stropy belkowe i schody / dach kryty papą, częściowo ocieplenie, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1910 r. / lata 90-te XX w. – częściowo zmodernizowany
160.	Sienkiewicza nr 1 c	Budynek mieszkalny – w zasobie kolejowym.	dwukondygnacyjna bryła, budynek murowany i tynkowany, dach kryty holenderką, ceglane gzymsy, zachowane stropy belkowe oraz schody na klatce schodowej / wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1910 r. / 4 ćwierć XX w.
161.	Sienkiewicza nr 3 wpisany do rejestru zabytków	Budynek poczty	dwukondygnacyjna bryła o dużej kubaturze, budynek murowany, elewacje w kontraście materiałowym: cegła i tynk, bogaty detal architektoniczny, dachy kryte holenderką, zachowane stropy belkowe, częściowo podłogi i posadzki, stolarka okienna i drzwiowa	koniec XIX w.
162.	Sienkiewicza nr 4	Budynek mieszkalny jednorodzinny	budynek murowany i tynkowany, murowane i tynkowane aneksy w elewacjach wzdłużnych, dach kryty holenderką / nowe tynki na elewacjach, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, odnowione wnętrza	lata 30-te XX w. / lata 90-te XX w. - zmodernizowany
163.	Sienkiewicza nr 8 (nr 8b, 8c)	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany i tynkowany, szczyty szalowane deskami, ceramiczne pokrycie połaci dachowych – holenderka, zachowane belkowe stropy / częściowo tynki na elewacjach, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, odnowione wnętrza	lata 30-te XX w. / lata 90-te XX w. – częściowo zmodernizowany
SZLAGNOWO				
164.	Szlagnowo nr 1	Budynek mieszkalny / dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego” – <i>Gutshaus</i> , po 1945 r. świetlica wiejska i sklep	konstrukcja zrębowa, częściowo konstrukcja ryglowa, fundamenty kamienne, ceramiczne pokrycie dachów – holenderka, zachowane drzwi wejściowe, częściowo stolarka okienna	ok. 1830 r.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

165.	Szlagnowo bez nr – obok placu zabaw	Budynek gospodarczy - spichlerz	murowany, lico elewacji opracowane w cegle, dach kryty holenderką, na elewacji szczytowej data budowy budynku	1936 r.
166.	Szlagnowo nr 13 (nr 13, 13A)	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany, elewacje opracowane w cegle, ceramiczne pokrycie dachu – holenderka / murowany ganek w elewacji frontowej, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1925 r.
167.	Szlagnowo nr 15	Budynek mieszkalny jednorodzinny / dom dróżnika	murowany, elewacje opracowane w cegle, bitumiczne pokrycie dachu / wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, murowana i tynkowana przybudówka w elewacji bocznej; zmodernizowane wnętrza	1 ćwierć XX w.
SZALENIEC				
168.	Szaleniec nr 2	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany i tynkowany, dach kryty holenderką, zachowane belkowe stropy / nowe tynki na elewacjach, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	1 ćwierć XX w.
169.	Szaleniec nr 3	Budynek mieszkalny /dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego” – <i>Gutshaus</i> ; po 1945 roku biura i mieszkania zakładu PGR Krzyżanowo	Murowany i tynkowany, na elewacjach neoklasycystyczny detal architektoniczny, częściowo zachowana stolarka okienna, od frontu metalowa obudowa nad schodami wejściowymi / dach kryty eternitem	1898 r. / lata 60-te XX w. - zmodernizowany
170.	Szaleniec nr 3	Budynek gospodarczy	murowany, elewacje opracowane w cegle, duża bryła, dachy kryte eternitem	ok. 1910 r.
171.	Szaleniec nr 3	Brama	cegła, sztuczny kamień	ok. 1900 r.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

172.	Szaleniec nr 4 (nr 1, 4) w poprzednim wykazie GEZ i w ewidencji wojewódzkiej wskazany jako Szaleniec nr 1	Budynek mieszkalny i gospodarczy – zagroda w typie wzdłużnym (langhof). Położony vis a vis cmentarza, zapewne należał do jednej z rodzin mennonic- kich.	część gospodarcza murowana z dachem krytym eternitem; część mieszkalna konstrukcji zrębowej na kamiennym fundamencie, wtórnie otynkowana na trzcinie, zachowane podłogi belkowe stropy, częściowo stolarka	ok. 1850 r. / bardzo zły stan techniczny
173.	Szaleniec nr 14	Budynek mieszkalny.	cegła, tynk, dachówka holenderka	4 ćwierć XIX w. / lata 80-te XX w. - zmoder- nizowany
ZĄBROWO				
174.	Ząbrowo nr 1	Budynek mieszkalny jednorodzinny	cegła, tynk, dachówka karpiówka	lata 30-te XX w. / po 2000 r. – dom zmoder- nizowany
175.	Ząbrowo nr 1	Budynek gospodarczy	murowany i tynkowany, częściowo drewnia- ny, dach kryty holenderką	lata 30-te XX w.
176.	Ząbrowo nr 4/6	Budynek mieszkalny dwurodzinny	cegła, tynk, dachówka karpiówka	lata 30-te XX w. / po 2000 r. – dom zmoder- nizowany
177.	Ząbrowo nr 8/10	Budynek mieszkalny dwurodzinny	murowany, dach kryty karpiówką / częściowo nowe ceramiczne pokrycie dachu, tynki na elewa- cjach, murowane ganki w elewacji tylnej, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	lata 30-te XX w. / 2004 r. – zmodernizowany
178.	Ząbrowo nr 9	Budynek mieszkalny i gospodarczy / właścicielami przed 1945 rokiem byli Kriese i Höpner	murowany, elewacje opracowane w cegle, szczyty szalowane deskami, częściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa / dach kryty eternitem	ok. 1900 r. / 2 połowa XX w.
179.	Ząbrowo nr 12	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany, dach kryty karpiówką / elewacje ocieplone, otynkowane i pomalowane, murowany aneks w elewacji tylnej, wymieniona stolarka okienna oraz drzwiowa, odnowione wnętrza	lata 30-te XX w. / lata 90-te XX w. – zmodernizowany
180.	Ząbrowo nr 11	Budynek mieszkalny / przed 1945 rokiem zespół szkoły ludowej – Volksschule, budynek mieszkalny nauczycieli	cegła, tynk, dachówka holenderka	1934 r. / lata 90-te XX w. – zmodernizowany

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

181.	Ząbrowo 11 a (nr 11A, 11B, 11C)	Budynek mieszkalny / przed 1945 rokiem zespół szkoły ludowej – Volksschule, budynek z klasami szkolnymi oraz kuchnią	cegła, tynk, dachówka holenderka	1934 r. / lata 90-te XX w. - zmodernizowany
182.	Ząbrowo 11/11a (nr 11)	Budynek gospodarczy / w dawnym zespole szkoły ludowej	cegła, tynk, dachówka holenderka	1934 r.
183.	Ząbrowo nr 14/16	Budynek mieszkalny dwurodzinny	murowany, dach kryty karpiówką / przebudowana bryła – podwyższona o kondygnację, murowany aneks w elewacji tylnej, nowe tynki na elewacjach, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, odnowione wnętrza	lata 30-te XX w. / lata 90-te XX w. – całkowicie zmodernizowany oraz rozbudowany
184.	Ząbrowo nr 15	Budynek mieszkalny / budynek gospodarczy – stajnia – w wielkoobszarowym gospodarstwie bauera Alberta Reihsa	murowany, partia poddasza szalowana deskami / zaadaptowany do funkcji mieszkalnych, murowany aneks w elewacji południowej, nowe tynki na elewacjach, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, odnowione wnętrza	ok. 1900 r. / lata 80-te XX w. - zmodernizowany
185.	Ząbrowo nr 18/20	Budynek mieszkalny dwurodzinny	cegła, tynk, dachówka karpiówka	lata 30-te XX w. / po 2000 r. - zmodernizowany
186.	Ząbrowo nr 21	Budynek mieszkalny /przed 1945 rokiem mieszkalny i usługowy – sklep kolonialny Haase/Janke	cegła, dachówka holenderka	ok. 1910 r.
187.	Ząbrowo nr 22/24	Budynek mieszkalny dwurodzinny	cegła, tynk, blachodachówka	lata 30-te XX w. / 2006 – 2007 r. – zmodernizowany

188.	Ząbrowo nr 26	Budynek mieszkalny i gospodarczy – zagroda w typie wzdłużnym (langhof) / przed 1945 rokiem dom w gospodarstwie bauera Paulsa	cegła, tynk, drewno, dachówka holenderka, eternit	1899 r.
189.	Ząbrowo nr 27/29	Budynek mieszkalny / przed 1945 rokiem budynek gospodarczy i częściowo mieszkalny, w wielkoobszarowym gospodarstwie bauera Alberta Reihsa	drewno, tynk, dachówka holenderka / konstrukcja zrębowa	lata 90-te XIX w. / lata 60-te XX w. - częściowo zmodernizowany
190.	Ząbrowo nr 30	Budynek mieszkalny / dawny dom właścicieli chełmińskiego „majątku ziemskiego” – <i>Gutshaus</i> ; przed 1945 rokiem rezydencja najbogatszej w okolicy rodziny Reihsa	cegła, tynk, sztuczny kamień, dachówka holenderka	ok. 1890 r. / lata 80-te XX w. – częściowo zmodernizowany
191.	Ząbrowo nr 30	Kapliczka przydomowa / przed 1945 rokiem związana z domem Alberta Reihsa, obecnie obiekt publiczny	sztuczny kamień, cegła, tynk	koniec XIX wieku / 1958 rok
192.	Ząbrowo nr 31	Budynek mieszkalny jednorodzinny	cegła, tynk, eternit	lata 30-te XX w. / lata 90-te XX w. - zmodernizowany
193.	Ząbrowo nr 33	Budynek mieszkalny jednorodzinny	cegła, tynk, dachówka holenderka	lata 30-te XX w. / lata 90-te XX w. - zmodernizowany
194.	Ząbrowo nr 34	Budynek mieszkalny i gospodarczy – zagroda w typie wzdłużnym (langhof) / przed 1945 rokiem właścicielem był Krause	cegła, drewno, tynk, dachówka holenderka	lata 90-te XIX w.

195.	Ząbrowo nr 35	Budynek mieszkalny jednorodzinny	cegła, tynk, dachówka karpiówka	lata 30-te XX w.
196.	Ząbrowo nr 40	Budynek mieszkalny / przed 1945 rokiem budynek mieszkalny i produkcyjny, mleczarnia, serownia; właściciel przed 1945 rokiem – Sesslowski	dwustopniowa bryła, budynek murowany, lico elewacji częściowo ceglane, częściowo otynkowane, dachy kryte holenderką, drewniany ganek w elewacji frontowej, częściowo zachowana stolarka okienna lub okna metalowe	lata 90-te XIX w. / lata 80-te XX w. - zmodernizowany
197.	Ząbrowo nr 44	Budynek mieszkalny jednorodzinny	cegła, tynk, dachówka holenderka	lata 30-te XX w. / zmodernizowany w 4 ćwierci XX w.
198.	Ząbrowo nr 45	Budynek mieszkalny /przed 1945 na siedlisku znajdowała się rzeźnia należąca do Grahle	konstrukcja zrębowa na kamiennym fundamencie, dach kryty holenderką, drewniany detal na elewacjach, zachowane belkowe stropy, podłogi oraz schody na poddasze / elewacje wtórnie otynkowane, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	lata 90-te XIX w. / 2 połowa XX w.
199.	Ząbrowo nr 51	Budynek mieszkalny jednorodzinny	cegła, dachówka holenderka	lata 30-te XX w.
200.	Ząbrowo nr 51	Budynek gospodarczy	murowany, ceglany, dach kryty holenderką	lata 30-te XX w.
201.	Ząbrowo nr 52	Budynek mieszkalny i gospodarczy – zagroda w typie wzdłużnym (langhof)	cegła, tynk, dachówka holenderka	koniec XIX w. / częściowo zmodernizowany w 2 połowie XX w.
202.	Ząbrowo nr 53	Budynek mieszkalny jednorodzinny	cegła, dachówka holenderka; inskrypcja z ankrów: E.T.	lata 30-te XX w.
203.	Ząbrowo nr 54	Budynek mieszkalny	cegła, tynk, drewno, dachówka holenderka	lata 20-te XX w.
204.	Ząbrowo nr 54	Budynek gospodarczy	murowany, ceglany, dach kryty holenderką	lata 30-te XX w.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

205.	Ząbrowo nr 57	Budynek mieszkalny i gospodarczy – zagroda w typie wzdłużnym (langhof).	cegła, tynk, dachówka holenderka	około 1910 r./ po 2000 r. – całkowicie zmodernizowany
206.	Ząbrowo nr 59	Budynek mieszkalny jednorodzinny	cegła, tynk, dachówka holenderka	lata 30-te XX w. / po 2000 r. – zmodernizowany
207.	Ząbrowo nr 59	Budynek gospodarczy	cegła, tynk, dachówka holenderka	lata 30-te XX w. / po 2000 r. – zmodernizowany
208.	Ząbrowo nr 61	Budynek mieszkalny jednorodzinny	cegła, tynk, dachówka holenderka	lata 30-te XX w. / po 2000 r. – całkowicie zmodernizowany
209.	Ząbrowo nr 61	Budynek gospodarczy	cegła, tynk, dachówka holenderka	lata 30-te XX w. / po 2000 r. – całkowicie zmodernizowany
210.	Ząbrowo nr 63	Budynek mieszkalny i gospodarczy / właściciele przed 1945 rokiem – Ehlert/Damm	cegła, tynk, dachówka holenderka	4 éwierć XIX w.
211.	Ząbrowo nr 65	Budynek mieszkalny /właściciel przed 1945 rokiem – Blum	cegła, tynk, dachówka holenderka	lata 30-te XX w.
212.	Ząbrowo nr 66	Budynek mieszkalny i gospodarczy – zagroda w typie wzdłużnym (langhof) /przed 1945 rokiem właścicielem był bauer Kienapfel	cegła, tynk, drewno, dachówka karpiówka, blacha falista	koniec XIX w. / lata 90-te XX w. - zmodernizowany

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

213.	Ząbrowo nr 67	Budynek mieszkalny i gospodarczy – zagroda w typie wzdłużnym (langhof) /przed 1945 rokiem właścicielem był Wölm	cegła, tynk, drewno, dachówka holenderka	koniec XIX w. / po 2000 r. – całkowicie zmodernizowany
214.	Ząbrowo nr 68	Budynek mieszkalny jednorodzinny	cegła, tynk, dachówka ceramiczna	lata 30-te XX w. / lata 90-te XX w. - zmodernizowany
215.	Ząbrowo nr 70	Budynek mieszkalny jednorodzinny	cegła, drewno, dachówka holenderka	lata 30-te XX w. / lata 80-te XX w. – częściowo rozbudowany i zmodernizowany
216.	Ząbrowo nr 72	Budynek mieszkalny i gospodarczy – zagroda w typie wzdłużnym (langhof) / właściciel przed 1945 rokiem – Wesolowski	cegła, tynk, pustaki, dachówka holenderka, blacha falista	koniec XIX w. / lata 80-te XX w. - zmodernizowany
217.	Ząbrowo nr 74	Budynek mieszkalny jednorodzinny	cegła, tynk, dachówka ceramiczna	lata 30-te XX w.
218.	Ząbrowo nr 76	Budynek mieszkalny / przed 1945 rokiem właścicielem był Isdepski – bauer oraz burmistrz gminy wiejskiej do 1940 r.	drewno, tynk, dachówka ceramiczna / konstrukcja zrębowa	ok. 1880 roku / zły stan techniczny
219.	Ząbrowo nr 92	Budynek mieszkalny jednorodzinny	cegła, tynk, dachówka holenderka	lata 30-te XX w.
220.	Ząbrowo nr 94	Budynek mieszkalny.	cegła, tynk, dachówka holenderka	lata 30-te XX w.
221.	Ząbrowo nr 96	Budynek mieszkalny i budynek gospodarczy /właściciel do 1945 roku – Mahlau	drewno, tynk, dachówka holenderka / konstrukcja zrębowa + cegła, holenderka	ok. 1900 r. / lata 90-te XX w. - zmodernizowany

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

222.	Ząbrowo nr 100	Budynek mieszkalny i gospodarczy – zagroda w typie wzdłużnym (langhof) /przed 1945 rokiem właścicielem był bauer Gresch	cegła, tynk, blachodachówka, eternit	koniec XIX w. / lata 90-te XX w. - zmodernizowany
223.	Ząbrowo nr 37 (Letniki) (obiekt nie istnieje)	Budynek mieszkalny / właściciel przed 1945 rokiem – Zimmermann	cegła, tynk, dachówka holenderka	1 ćwierć XX w.
224.	Ząbrowo nr 39 (Letniki)	Budynek mieszkalny /przed 1945 rokiem dom związany z przeprawą promową	drewno, tynk, dachówka holenderka / konstrukcja zrębowa	koniec XIX w. / lata 80-te XX w. - zmodernizowany
ZŁOTOWO.				
225.	Złotowo nr 2A	Budynek mieszkalny jednorodzinny / przed 1945 rokiem budynek posterunku celnego	murowany, lico elewacji opracowane w cegle, szczyty szalowane pionowo deskami, ceramiczne pokrycie dachu – holenderka; częściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa	3 ćwierć XIX w.
226.	Złotowo nr 3	Budynek mieszkalny i gospodarczy – zagroda w typie wzdłużnym (langhof) / rozproszona, emfiteutyczna zabudowa wsi; przed 1945 rokiem właścicielem był – prawdopodobnie – Helmuth Grahle.	część gospodarcza murowana z ceramicznym dachem; część mieszkalna konstrukcji zrębowej na kamiennym fundamencie, zachowana stolarka okienna i drzwiowa; wyposażenie	ok. 1870 r.
227.	Złotowo nr 5	Budynek mieszkalny /przed 1945 rokiem dom dróżnika	konstrukcja zrębowa na kamiennym fundamencie, dach kryty holenderką / elewacje wtórnie otynkowane i ocieplone, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	4 ćwierć XIX w. / po 2000 r. - zmodernizowany
228.	Złotowo nr 6	Budynek mieszkalny	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką / murowany ganek w elewacji tylnej, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1900 r. / 4 wierz XX w.
229.	Złotowo nr 8	Budynek mieszkalny	murowany, szczyty szalowane deskami, ceramiczne pokrycie dachu – holenderka / elewacje otynkowane, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1900 r. / 4 ćwierć XX w.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

230.	Złotowo nr 9	Budynek mieszkalny i gospodarczy – zagroda w typie wzdłużnym (langhof) /rozproszona, emfiteutyczna zabudowa wsi	część gospodarcza murowana, dach kryty holenderką; budynek mieszkalny konstrukcji zrębowej, częściowo zachowana stolarka okienna + okiennice, stolarka drzwiowa, stropy belkowe i podłogi / dach nad częścią mieszkalną kryty eternitem	1826 r. / częściowo zmodernizowany w 4 ćwierci XX w.
230A.	Złotowo nr 9	<i>Budynek gospodarczy - stodola</i>	<i>cegła, drewno, eternit</i>	<i>ok. 1900 r.</i>
231.	Złotowo nr 10	Budynek mieszkalny jednorodzinny	murowany i tynkowany, dach kryty holenderką / elewacje ocieplone i otynkowane, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, dobudowany murowany ganek w elewacji szczytowej	ok. 1930 r. / częściowo zmodernizowany w końcu XX w.
232.	Złotowo nr 17	Budynek mieszkalny i świetlica wiejska / przed 1945 rokiem szkoła ewangelicka	murowany i tynkowany, dach kryty holenderką / tynki na elewacjach, murowana przybudówka w elewacji szczytowej, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1920 r. / częściowo zmodernizowany w 4 ćwierci XX w.
233.	Złotowo 20/22/24 (nr 20, 24) wpisany do rejestru zabytków	Budynek mieszkalny dom podcieniowy wzniesiony w końcu XVIII wieku dla Johanna Gabriela Preussa; przed 1945 rokiem siedlisko znajdowało się w posiadaniu rodziny Beuttel	drewno, cegła, tynk, dachówka holenderka/ konstrukcja zrębowa oraz konstrukcja ryglowa	koniec XVIII w. / XIX w. / spalony w 2014 r., odbudowany w latach 2015-2020
234.	Złotowo nr 34	Budynek mieszkalny / przed 1945 rokiem budynek mieszkalny i produkcyjny – mleczarnia	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką, duża kubatura / część elewacji wtórnie otynkowana, nowa stolarka, zmienione kształty części otworów	ok. 1900 r. / po 2000 r. – częściowo zmodernizowany
235.	Złotowo nr 50 (nr 50, 50A)	Budynek mieszkalny jednorodzinny / rozproszona, emfiteutyczna zabudowa wsi / przed 1945 rokiem prawdopodobnie rezydencja rodziny Bartel	murowany, elewacje opracowane w cegle, detal architektoniczne z cegły glazurowanej, drewniana weranda od frontu, zachowana stolarka okienna i drzwiowa / dachy kryte blachą falistą	1883 r. / bardzo zły stan techniczny, brak remontów, opieki
236.	Złotowo nr 50 (nr 50, 50A)	Brama	cegła, metal	koniec XIX w.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY STARE POLE

237.	Złotowo nr 50 (nr 50, 50A)	Budynek gospodarczy I	murowany, lico elewacji ceglane z detalem architektonicznym z cegły i kształtek, dachy kryte papą i blachą	koniec XIX w.
238.	Złotowo nr 50 (nr 50, 50A)	Budynek gospodarczy II	murowany, ceglany, dach kryty eternitem	ok. 1910 r.
239.	Złotowo nr 51	Budynek mieszkalny jednorodzinny / przed 1945 rokiem dom należący do najemnego pracownika rolnego – komornika – związanego z dużym gospodarstwem emfiteutyczny, dziś nr 50	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką, częściowo zachowana stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1900 r.
240.	Złotowo nr 53	Budynek mieszkalny jednorodzinny / przed 1945 rokiem dom należący do najemnego pracownika rolnego – komornika – związanego z dużym gospodarstwem emfiteutyczny, dziś nr 50	murowany / po remoncie generalny elewacje otynkowane i ocieplone, dach kryty blachą, nowa stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1900 r. / po 2000 r. - zmodernizowany
241.	Złotowo nr 55 (nr 57)	Budynek mieszkalny jednorodzinny / przed 1945 rokiem dom należący do najemnego pracownika rolnego – komornika – związanego z dużym gospodarstwem emfiteutyczny, dziś nr 56	murowany, dach kryty holenderką / po remoncie generalnym elewacje ocieplone i otynkowane, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa, odnowione wnętrza	ok. 1900 r. / po 2000 r. - zmodernizowany
242.	Złotowo nr 56	Budynek mieszkalny jednorodzinny / rozproszona, emfiteutyczna zabudowa wsi / przed 1945 rokiem dom rodziny Janzen	konstrukcja zrębowa na ceglany fundament, drewniane przybudówki w elewacjach wzdłużnych, zachowane belkowe stropy, podłogi, stolarka okienna i drzwiowa / dach kryty eternitem	4 ćwierć XIX w. / częściowo zmodernizowany w 4 ćwierci XX w.
243.	Złotowo nr 56	Budynek gospodarczy	murowany, elewacje opracowane w cegle, dachówka holenderka, deskowe drzwi i wrota, metalowe okna	ok. 1900 r.
244.	Złotowo nr 57 (nr 59, 59A)	Budynek mieszkalny jednorodzinny / przed 1945 rokiem dom należący do najemnego pracownika rolnego – komornika – związanego z dużym gospodarstwem emfiteutycznym	murowany, elewacje opracowane w cegle, dach kryty holenderką / część budynku otynkowana, wymieniona stolarka okienna i drzwiowa	ok. 1900 r. / po 2000 r. – zmodernizowany

Wykaz obiektów ujętych do Gminnej Ewidencji Zabytków dla gminy Stare Pole
Kompozycje zieleni wysokiej

L.P.	Adres/ lokalizacja	Krótki opis obiektu	Datowanie
JANÓWKA			
245.	Janówka – wschodnia część układu osadniczego, przy zagrodzie nr 5.	Dwa szpalery. Pięć jesionów przy północnej granicy posesji nr 5 oraz sześć kasztanowców przy przebiegającej tu drodze wiejskiej – po północnej stronie osi. Drzewa w wieku ca 100 – 150 lat.	koniec XIX w.
(1.)			
KACZYNOS			
246.	Kaczynos – główna droga wiejska, od wjazdu do wsi ze strony południowej do centrum układu osadniczego, gdzie zlokalizowany jest dawny cmentarz ewangelicki.	Szpalery. 36 lip po zachodniej stronie osi drogi wiejskiej. Drzewa w wieku ca 80 – 150 lat.	2 połowa XIX w.
(2.)			
247.	Kaczynos – główna droga wiejska, na odcinku od centrum tj. od siedliska dawnego cmentarza ewangelickiego w kierunku na północ.	Aleja. Około 200-metrowa aleja lipowa. Drzewa w wieku ca 100 – 200 lat.	2 połowa XIX w.
(3.)			
248.	Kaczynos - w centrum wsi, po zachodniej stronie głównej drogi wiejskiej, przylegający od południa do działki dawnego cmentarza.	Park wiejski. Dawniej przydomowy, związany z gospodarstwem miejscowego chełmińskiego „majątku ziemskiego” – (adres Kaczynos nr 20); obecnie ogólnodostępny. W kompozycji parku zachowane swobodne nasadzenia z lip, jesionów, klonów, jeden platan. Drzewa w wieku ca 50 – 150 lat.	2 połowa XIX w.
(4.)			
249.	Kaczynos – w centrum wsi, po zachodniej stronie głównej drogi wiejskiej, usytuowany na wysokim terpie.	Dawny cmentarz ewangelicki. Zachowana tylko kompozycja zieleni wysokiej: graniczne nasadzenia z dębów, kasztanowców i jesionów oraz	XVII wiek

(5.)		nasadzenia wewnątrz założenia (lipy, klony, jesiony, dęby), dawniej akcentujące poszczególne pochówki.	
250.			
(6.)	Kaczynos Kolonia – pn. część terenu zabudowanego, pozostałość dawnego chełmińskiego „majątku ziemskiego”.	Park wiejski. Dawniej przydomowy, związany z rezydencją tutejszego „majątku ziemskiego”; obecnie wykorzystywany przez kilka rodzin zamieszkających w nowych obiektach wzniesionych po 1945 na historycznym siedlisku. Głównymi elementami kompozycji parku są: aleja prowadząca z centrum w kierunku zachodnim skomponowana z lip i jesionów; nasadzenia graniczne z lip, jesionów, klonów i dębów; samotniczy dąb o cechach pomnika przyrody na granicy południowej.	koniec XIX w.
KIKOJTY			
251.			
(7.)	Kikojty – centrum układu osadniczego, po południowo – zachodniej stronie skrzyżowania głównych dróg wiejskich.	Park wiejski. Luźno nasadzone dęby, jesiony i lipy; w tym jeden dąb o charakterze pomnika przyrody. Po 2010 r. teren przystosowany do nowej funkcji - plac zabaw.	XVIII/XIX w.
KLECIE			
252.			
(8.)	Klecie – centrum wsi, przy domu podcieniowym (Klecie nr 4), od strony zachodniej.	Park wiejski. Dawniej przydomowy (związany z domem podcieniowym – adres Klecie nr 4); obecnie ogólnodostępny. W kompozycji parku zachowane nasadzenia graniczne – lipy i tuje. Wiek drzew od 50 do 150 lat. Teren przystosowany do nowej funkcji (publicznej) – plac zabaw.	koniec XIX w.
253.			
(9.)	Klecie – zachodnia część wsi, droga wiejska prowadząca z układu zabudowy zwartej w kierunku części kolonijnej (emifitetycznej).	Aleja. Aleja przy głównej drodze wiejskiej, na odcinku ca 100 m lipy w wieku od 80 do 150 lat.	koniec XIX w.
KŁAWKI			
254.	Kławki – centrum wsi, droga wiejska prowa-	Aleja.	koniec XIX w.

(10.)	dżąca od wjazdu z Krzyżanowa do posesji domu podcieniowego.	Okolo 150-metrowa aleja wiodąca przez centrum wsi, obsadzona lipami i jesionami w wieku ca 100 – 150 lat.	
KRASZEWO			
255.	Kraszewo – na posesji budynku nr 19, od strony południowej.	Park wiejski. Przydomowy. Zachowane nasadzenia graniczne i swobodnie rozmieszczone w kwartale na południe od budynku (lipy, dęby, jesiony, brzozy + drzewa owocowe). Drzewa w wieku do 100 lat.	lata 20–te XX w.
(11.)			
KRÓLEWO			
256.	Królewo – zachodnia część układu osadniczego, po zachodniej stronie drogi wiejskiej prowadzącej z pd. w kierunku na Janówkę lub Kaczynos.	Cmentarz przykościelny, rzymsko – katolicki. Trzy jesiony na granicy południowej, we wnętrzu luźne nasadzenia klonów i lip; ponadto zachowane dwie barokowe stelle z piaskowca.	XIV w.
(12.)	Wpisany do rejestru zabytków.		
257.	Królewo - zachodnia część układu osadniczego, po zachodniej stronie drogi wiejskiej prowadzącej z pd. w kierunku na Janówkę lub Kaczynos; na pn. od terenu kościelnego.	Park wiejski. Dawniej przydomowy, pozostałość po znaczącym gospodarstwie przypominającym statusem „majątek ziemski”. Obecnie park ogólnodostępny, teren publiczny. <i>Według innych źródeł – był tu wcześniej dawny cmentarz protestancki.</i> Na kompozycję parku składają się: szpaler złożony z dębów, jesionów i lip wzdłuż granicy wschodniej (od ulicy wiejskiej), jesiony i lipy przy granicy południowej i zachodniej; we wnętrzu luźne nasadzenia - głównie jesiony, lipy, klony. Wiek drzew około 80 – 200 lat.	XVIII/ XIX w.
(13.)			
258.	Królewo – zachodnia część układu osadniczego, po wschodniej stronie drogi wiejskiej prowadzącej z pd. w kierunku na Janówkę lub Kaczynos.	Szpaler. Osiem lip w wieku 100 – 150 lat.	2 połowa XIX w.
(14.)			
259.	Królewo – centralna część układu osadniczego, przy drodze wiejskiej, obok Starego Nogatu.	Aleja. Aleja lipowa o długości około 200 metrów, drzewa w wieku ok. 100 – 150 lat.	2 połowa XIX w.
(15.)			
260.	Królewo – centralna część układu osadniczego, nad korytem Starego Nogatu.	Szpaler. Szpaler wierzb, drzewa w wieku ok. 150 – 200 lat. Typowa dla krajobrazu Żuław zieleń pompowa.	XVIII/XIX w.
(16.)			

KRZYŻANOWO			
261.	Krzyżanowo – centrum układu osadniczego, działka kościelna. Wpisany do rejestru zabytków.	Cmentarz przykościelny, rzymsko – katolicki. Na kompozycję zieleni wysokiej składają się jesiony, tuje i świerki jako nasadzenia graniczne oraz akcentujące poszczególne nagrobki; wiek drzew 80 – 200 lat. Ponadto zachowały się 4 żeliwne krzyże z XIX w., 2 klasycystyczne stele z piaskowca (XVIII w.) i 1 słupek z piaskowca (1740 r.).	2 połowa XIV w./ XIX w.
(17.)			
262.	Krzyżanowo – południowa część układu osadniczego, po wschodniej stronie drogi prowadzącej ze Starego Pola do Dzierżonia.	Park wiejski. Dawniej przydomowy, należący do chełmińskiego „majątku ziemskiego”, jednego z największych na terenie Żuław (gbur – Wüst); obecnie publiczny. Na kompozycję składają się: jesiony graniczne od północy; fragment muru ze słupkami bramy na granicy północnej; lipa o wymiarach drzewa pomnikowego za murem granicznym; staw w narożniku północno – zachodnim parku; strzyżona aleja grabowa przy południowym brzegu stawu, dalej skręcająca w kierunku na południe; masyw drzew, z zarysami dawnych alei i szpalerów w centralnej części parku – w miejscu gdzie dawniej stał „dwór”; klony, jesiony, lipy i dęby w wieku 100 – 150 lat. Teren przystosowany do nowej funkcji (publicznej) – plac zabaw.	
(18.)			
263.	Krzyżanowo - południowa część układu	Park wiejski.	

(19.)	osadniczego, po zachodniej stronie drogi prowadzącej ze Starego Pola do Dzierzgonia.	Dawniej zieleń związana z dwoma pozostałymi chełmińskimi „majątkami ziemskimi” we wsi Krzyżanowo.; obecnie nieużytek, teren i zieleń pozbawione opieki, zaniedbane. W kompozycji można wyróżnić: nasadzenia graniczne z lip i jesionów – od zachodu i południa; w centrum teren nieuporządkowany, zarośnięty samosiewami; od południa – przy siedlisku domu nr 4 – grupa dębów i jesionów, w tym jedno drzewo – dąb – o charakterze pomnika przyrody.	
PARWARK			
264.	Parwark, południowa część układu osadniczego; przy domu nr 3.	Park wiejski. Obecnie częściowo przestrzeń publiczna (plac zabaw), dawniej park przy rezydencji właścicieli majątku. W kompozycji zachowany lipowy szpaler (4 drzewa) przy drodze wiodącej do domu, trzy jesiony graniczne od południa oraz samotnicza sosna przy domu.	2 połowa XIX w.
(20.)			
265.	Parwark, północna część układu osadniczego, po pd. stronie drogi z Krzyżanowa do Klecia.	Park wiejski. Dawniej być może związany z rządcówką w majątku (dom nr 9). W kompozycji zachowany starodrzew dębowy: jeden z dębów ma 460 lat, drugi – 350, pozostałe (4 sztuki) są w wieku od 200 do 250 lat (prowadzone były badania dendrologiczne).	XVII/XVIII w.
(21.)			
STARE POLE			
266.	Stare Pole, ul. Marynarki Wojennej nr 18; centrum układu osadniczego, po pd. stronie	Cmentarz rzymsko – katolicki, dawniej ewangelicki.	1843 r. / 1904 – 1913 r.

(22.)	głównej ulicy wiejskiej. Wpisany do rejestru zabytków.	W kompozycji wyróżnia się: - prostokątna, dwukwaterowa działka położona między ulicą Marynarki Wojennej a torami kolejowymi; - aleja dzieląca działkę kościelną na dwie części, biegnąca od kościoła w kierunku południowym; obsadzona lipami i jesionami, drzewa w wieku 100 – 150 lat - pojedyncze nasadzenia akcentujące dawne pochówki: głównie tuje oraz jesiony - grobowiec rodziny Wenderlich (<i>kaplica – mauzoleum rodziny Wenderlich</i>) z roku 1912, kubaturowy, neoklasycystyczny, w formie aedikuli - dzwonnica o konstrukcji drewnianej na ceglanym fundamencie z ok. 1850 r. - kilka nagrobków na południe od grobowca Wenderlichów, w tym grób rodziny Bartel ze Złotowa.	/ po 1945 r.
SZALENIEC			
267.	Szaleniec nr 3.	Park wiejski. Przydomowy. Nasadzenia graniczne z jesionów, w środku luźno komponowane sosny, świerki oraz lipy.	koniec XIX w.
(23.)			
268.	Szaleniec – zachodnia część	Dawny cmentarz mennonicki.	koniec XVIII w.

(24.)	układu osadniczego, po pd. stronie głównej drogi wiejskiej o przebiegu wschód – zachód. Wpisany do rejestru zabytków. Prace rewitalizacyjne w 2014 r., w tym pielęgnacja zieleni.	Jednokwaterowy, w planie zbliżony do kwadratu. Zachowana kompozycja zieleni wysokiej: nasadzenia graniczne – jesiony; luźne nasadzenia we wnętrzu, towarzyszące nagrobkom: tuje, jesiony, lipy. Zachowanych 26 obramowań grobów (pojedynczych, podwójnych i dziecięcych) oraz 13 stelli z piaskowca. Najstarsza stella z 1806 roku – Hermanna Pannera, z 1811 roku – Anny i Franza Cornelsena, z 1848 roku – Franza Cornelsena, z 1852 roku – Susanny Loop, z 1861 roku – Jacoba Quiringa, z 1863 roku – Johana Quiringa, z 1865 roku – Anny Claasen, z 1866 roku – Barbary Martins, z 1869 roku – Sary Jansen, z 1890 roku – Anny Claassen, z 1895 roku – Izaaka Klaasen. W wyniku prac rewitalizacyjnych powstało nowe ogrodzenie, ucztylniono aleję dzielącą cmentarz na dwie części, obiekt został oznakowany.	
269.			
(25.)	Szaleniec – centralna część układu osadniczego, po pn. stronie głównej drogi wiejskiej o przebiegu wschód – zachód.	Park wiejski. Siedlisko, na którym wznosił się dom podcieńowy (dawny numer Szaleniec nr 36): na terpie dwa dęby o charakterze pomnikowym, sosna wejmutka oraz aleja dojazdowa od strony głównej drogi wiejskiej (prowadząca z południa na północ) komponowana z lip.	
ZĄBROWO			
270.			
(26.)	Ząbrowo – centralna część układu osadniczego, po wschodniej stronie głównej drogi wiejskiej, wiodącej z południa na północ.	Park wiejski. Przydomowy, związany z rezydencją rodziny Reihns. W części komponowanej wyróżniają się stare nasadzenia: dwa jesiony, dwa klony i trzy lipy, w centrum występowały kiedyś drzewa owocowe.	koniec XIX w.
271.	Ząbrowo – wschodnia część układu osadniczego	Park wiejski.	XVIII/XIX w.

(27.)	czego, ostatnie zabudowanie w tej części wsi; zabudowa rozproszona, emfiteutyczna.	Przydomowy. Wyróżnia się ponad 300- letni dąb, ponadto luźne nasadzenia jesionów, klonów i lip (na północ od domu).	
ZŁOTOWO.			
272.			
(28.)	Złotowo – centralna część układu osadniczego. Obok domu nr 17, dawnej szkoły ewangelickiej (obecnie budynek mieszkalny oraz świetlica wiejska).	Park wiejski. Dawniej związany z terenem szkoły ewangelickiej. Luźne nasadzenia zieleni wysokiej – klony i jesiony. Elementy nowe – plac zabaw.	I połowa XX w.
273.	Złotowo – centralna część układu osadniczego. Po północnej stronie drogi wiejskiej, na posesji domu nr 20//24 – domu podcieniowego; na wschód i północ od budynku.	Park wiejski. Przydomowy. Jesiony na granicy południowej i zachodniej, dwie lipy oraz jeden jesion przed elewacją frontową domu podcieniowego. Drzewa ok. 80 – 120 lat.	koniec XIX w.
(29.)	Wpisany do rejestru zabytków.		
274.			
(30.)	Złotowo – od centrum wsi w kierunku na zachód, w stronę rozproszonej, emfiteutycznej części układu osadniczego.	Aleje. Od centrum wsi w kierunku na zachód prowadzi brukowana droga wiejska wysadzona obustronnie lipami, klonami, jesionami oraz dębami. Na kilku odcinkach aleja ma szczególnie duże znaczenie w krajobrazie. Nasadzenia z lip, klonów, jesionów – drzewa w wieku 80 – 200 lat.	XIX w.

Odnośnie budynków – ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy uszczegółowić dla nich ustalenia, w tym uwzględnić następujące elementy:

- ochronie podlega: ich usytuowanie, gabaryty, bryła, kształt dachu, kompozycja i wystrój elewacji, detal architektoniczny, historyczny materiał i historyczna kolorystyka;

- wszelkie zamierzenia mające wpływ na stan zachowania budynku i jego chronione elementy podlegają przepisom odrębnym z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- usytuowanie obiektów zabytkowych w kontekście ich bezpośredniego historycznego otoczenia (np. jako element siedliska historycznego, założenia zagrodowego, kościelnego itd.);
- wszelkie prace budowlano-konserwatorskie przy obiektach zabytkowych winny mieć na celu zachowanie / odtworzenie / przywrócenie elementów chronionych obiektu lub powinny być prowadzone w sposób (jak najmniej inwazyjny) umożliwiający przywrócenie obiektowi jego wartości zabytkowych; należy stosować materiały historycznie uwarunkowane lub podobne pod względem jakościowym oraz kolorystycznym.

Na terenach cmentarzy w ewidencji zabytków, na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy uszczegółowić dla nich ustalenia, w tym uwzględnić następujące elementy:

- ochrona drzewostanu i układu przestrzenno-kompozycyjnego;
- jako miejsca pamięci podlegają szczególnej trosce ze względu na wartości kulturowe, historyczne i przestrzenne;
- ucztyelnienie w przestrzeni obecności cmentarza oraz zadbanie o jego uporządkowanie i utrzymanie jego charakteru;
- zachowanie kierunku głównej osi cmentarnej.

Na terenie parków w ewidencji zabytków, należy na etapie sporządzania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego uszczegółowić ustalenia w tym uwzględnić następujące elementy:

- ochrona drzewostanu, układu przestrzennego i kompozycyjnego,
- przyszłe zagospodarowanie powinno być wynikiem analizy historycznego układu przestrzenno-kompozycyjnego, dzięki czemu w sposób racjonalny można połączyć istniejący układ historyczny z bieżącymi potrzebami i funkcjami tego terenu.

W ustaleniach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić również szpalery i aleje drzew w ewidencji zabytków.

Przyjmuję się konieczność bieżącej aktualizacji Gminnej Ewidencji Zabytków oraz możliwość włączenia do niej innych obiektów o wartościach historycznych i kulturowych – cennych/

stanowiących o dziedzictwie kulturowym gminy. Proponuje się do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków – schronu wartowniczego przy drodze krajowej nr 22 w obrębie Królewo.

13.5. Program opieki nad zabytkami

W „Programie opieki nad zabytkami Gminy Stare Pole na lata 2019-2022” (załącznik do Uchwały Nr XVIII/146/2020 Rady Gminy Stare Pole z dnia 24 września 2020 r.) – sformułowano następujący cel strategiczny:

Zachowanie dziedzictwa kulturowego Gminy Stare Pole służące rozwojowi gospodarczemu gminy i pogłębianiu tożsamości jej mieszkańców.

Realizacja celu strategicznego będzie odbywać się w oparciu o trzy priorytety:

Priorytet 1: Ochrona krajobrazu kulturowego gminy

Priorytet 2: Zarządzanie dziedzictwem kulturowym gminy

Priorytet 3: Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego gminy.

Dla każdego priorytetu odnoszą się kierunki działań i typy działań – przedstawione szczegółowo w tabeli poniżej.

Priorytet 1: Ochrona krajobrazu kulturowego gminy	
Kierunki działań	Typy działań
1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego jako ważnego elementu dla rozwoju gospodarczego gminy oraz budowaniu tożsamości jego mieszkańców. 2. Kształtowanie spójnej przestrzeni gminnej sieci powiązań kulturowo-przyrodniczych. 3. Kształtowanie struktur przestrzennych w oparciu o przesłanki historyczne. 4. Ochrona charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego gminy. 5. Ekspozycja najcenniejszych elementów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.	<ul style="list-style-type: none"> - opracowywanie i aktualizacja miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w szczególności dla obszarów z najcenniejszymi zabytkami nieruchomymi i archeologicznymi, a także o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi oraz dla obszarów wskazanych do ochrony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, - poprawa ładu przestrzennego gminy oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez m.in. ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, placów oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy; - wypełnienie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrum wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy, - konsekwentne wdrażanie zapisów dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków nieruchomych i archeologicznych oraz krajobrazu kulturowego gminy,
Priorytet 2: Zarządzanie dziedzictwem kulturowym gminy	
Kierunki działań	Typy działań
1. Podniesienie standardu przestrzeni publicznych o wartościach kulturowych. 2. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych. 3. Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.	<ul style="list-style-type: none"> - dofinansowanie prac konserwatorskich przy obiektach nie będących własnością gminy w postaci stosownej uchwały dotyczącej dotacji na prace remontowo – konserwatorskie przy zabytkach ruchomych i nieruchomych, - wspieranie działań związanych z zabezpieczeniem obiektów zabytkowych przed zniszczeniem, pożarem i kradzieżą, - wspieranie działań związanych z zabezpieczeniem, oznakowaniem i przeciwdziałaniem niszczeniu zabytków,

	<ul style="list-style-type: none"> - weryfikacja i aktualizacja zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków, - określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych, - współpraca z urzędem pracy w zakresie prowadzonych bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną, - szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną, - wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa drewnianego oferujących wypoczynek i rozrywkę oparte na miejscowych tradycjach, - wspieranie tworzenia regionalnych izb pamięci, skansenów.
Priorytet 3: Promocja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego gminy.	
Kierunki działań	Typy działań
1. Popularyzacja dziedzictwa kulturowego gminy. 2. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym. 3. Szeroki dostęp do informacji o dorobku kultury regionalnej.	<ul style="list-style-type: none"> - inicjowanie i organizacja obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa na obszarze gminy, - wspieranie działań edukacyjnych i promocyjnych oraz popularyzujących wiedzę o dziedzictwie kulturowym i archeologicznym gminy, - wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy, - organizacja i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych, - popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowaniu obszarów i terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo, - wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez wspieranie i organizację zajęć, umacnianie potrzeby odpowiedzialności i dbałości o dziedzictwo jako o dobro powszechne,

	<ul style="list-style-type: none"> - upowszechnianie i edukacja tradycyjnych form i cech lokalnej architektury, - opracowanie szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych) wykorzystujących walory środowiska kulturowego, - opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji, ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego, - udostępnianie informacji o zabytkach nieruchomych na stronie internetowej gminy.
--	---

Przyjmuje się konieczność bieżącej aktualizacji „Programu opieki nad zabytkami Gminy Stare Pole”, którego ustalenia i działania należy uwzględnić przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

13.6. Strefa ochrony ekspozycji dalekiego zasięgu – wokół zespołu zamkowego w Malborku wpisanego na listę światowego dziedzictwa kulturowego UNESCO

Strefa ochrony ekspozycji dalekiego zasięgu – dotyczy ochrony wartości ekspozycyjnych oddległego krajobrazu wokół zespołu zamkowego w Malborku wpisanego na listę światowego dziedzictwa kulturowego UNESCO. Dokładnie dotyczy to 8 – kilometrowej strefy dalekiego widoku – obserwowanego z wieży zamku.

Strefę tę powinno się wyłączyć z lokalizacji inwestycji wysokościowych i wielkopowierzchniowych. Przeznaczenia terenów i ustalenia niniejszego „Studium...” spełniają powyższe wymogi. Wszelkie odstępstwa od wymienionych powyżej ograniczeń wymagają stosownych uzgodnień zgodnie z przepisami odrębnymi.

13.7. Proponowane strefy ochrony konserwatorskiej układów ruralistycznych wsi

Proponowane strefy ochrony konserwatorskiej układów ruralistycznych wsi, oznaczone na rysunku „Studium...”, dotyczą następujących miejscowości o stosunkowo wysokim stopniu zachowania form krajobrazu historycznego i historycznego układu przestrzennego wsi:

- Janówka – ulicówka jednostronna przywałowa;
- Kaczynos – przysiółek ulicowy;
- Kikojty – przysiółek placowy, majątek;
- Klecie – przysiółek ulicowy + zabudowa rozproszona (jednodworcza nieregularna);
- Kławki – przysiółek ulicowy;
- Kraszewo – przysiółek ulicowy;
- Królewo – wielodrożnica;
- Krzyżanowo – przysiółek placowy;
- Parwark – przysiółek placowy, majątek;
- Stare Pole – owalnica;
- Szaleniec – zabudowa jednodworcza blokowa na terpach;
- Szlagnowo – przysiółek ulicowy;
- Ząbrowo – ulicówka + łańcuchówka przywałowa na terpach + zabudowa jednodworcza na terpach;
- Złotowo – owalnica + zabudowa rozproszona (jednodworcza nieregularna).

Na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy uszczegółowić te strefy, w tym uwzględnić następujące elementy:

- strukturę założenia wiejskiego zawierającą zespoły budowlane, pojedyncze budynki, elementy zagospodarowania terenu (tj. kapliczki, krzyże) i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczenie w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych (w tym tereny niezabudowane historycznie);
- ochrona układu sieci dróg;
- ochrona historycznych podziałów parcelacyjnych;
- ochrona zieleni komponowanej – aleje, szpalery związane z układem komunikacyjnym i historycznymi siedliskami, zieleń parków wiejskich i cmentarzy;

- ochrona niw ogrodowych;
- nowa zabudowa dopasowana charakterem, architekturą i parametrami do historycznej zabytkowej zabudowy wsi, będącej w sąsiedztwie;
- przy nowych podziałach nawiązać do historycznych podziałów;
- nierealizowanie budynków i innych obiektów budowlanych dysharmonizujących walory krajobrazowe i kulturowe.

13.8. Uwzględnienie cech regionalnych w architekturze nowych budynków, lokalizacja nowej rozproszonej zabudowy zagrodowej oraz dodatkowe wskazania dla miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Architektura nowych budynków mieszkalnych, zagrodowych i usługowych – powinna uwzględniać cechy regionalne i nawiązywać do nich w rozwiązaniach konstrukcyjnych i materiałach wykończeniowych. Nowa zabudowa zwartej zabudowy wsi i siedlisk powinna nawiązywać kompozycyjnie i krajobrazowo (pod względem gabarytów, usytuowania względem drogi, kształtem dachu itd.) w stosunku do położonej w sąsiedztwie historycznej zabudowy – występują m.in.: podcieniowe budynki żuławskie (o układzie narożnym lub szerokofrontowym), budynki w układzie holenderskim, budynki szerokofrontowe z formą wystawki, ganku lub werandy, budynki szerokofrontowe ze ścianką kolankową z formą wystawki lub ganku pulpitowego. Najważniejszymi elementami, które należy uwzględnić są podobne proporcje wysokości budynku do szerokości elewacji frontowej oraz bocznej dla dawnej i nowej zabudowy, podobne kąty nachylenia połaci dachowych, podobna dyspozycja ścian i podobny materiał.

W gminie Stare Pole przeważa typ rozplanowania wsi w formie przysiółka ulicowego i bezkształtnego. Liczba zagród we wsiach przysiółkowych jest niewielka. Zagrody w sporej liczbie składają się z budynków o dużych rozmiarach i kubaturze.

Występowały tu i zachowały się następujące typy zagród: duże zagrody typu holenderskiego (część mieszkalna połączona z gospodarczą, układy regularne, trzy formy – podłużna, narożna litera „L” i krzyżowa litera „T”, kalenicowe i szczytowe ustawienie budynku mieszkalnego, zieleń wiatrochronna, sady i ogródki przydomowe), duże zagrody z budynkami wolnostojącymi (układy regularne, kalenicowe ustawienie budynku mieszkalnego, zieleń wysoka, sady, ogródki przydomowe)

oraz małe i średnie zagrody z budynkami wolnostojącymi (układy regularne i nieregularne, kalenicowe i szczytowe ustawienie budynku mieszkalnego, zieleń wysoka, sady, ogrody przydomowe).

Inspiracje do projektowania nowych budynków stanowią budynki zabytkowe w rejestrze zabytków, w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz wyznaczone na etapie sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (jako budynki o wartościach historyczno-kulturowych, które współtworzą charakter zabudowy wsi), a także przekazy ikonograficzne dotyczące architektury wiejskiej na Żuławach oraz następujące opracowania:

- Basiński A., Górka A., Lipińska B., Medowski T., Krzempek K., 1991, Budować na wsi. Zasady kształtowania krajobrazu wiejskiego w województwie elbląskim, Biuro Architektury Regionalnej, Gdańsk
- Lipińska B., 2011, Żuławy Wiślane - ochrona i kształtowanie zabytkowego krajobrazu, Stowarzyszenie Żuławy, Nowy Dwór Gdański.

Nową rozproszoną zabudowę zagrodową należy w pierwszej kolejności lokalizować w miejscach historycznych nieistniejących siedlisk, oznaczonych na rysunku „Studium...”.

Oprócz omówionych powyżej w niniejszym roz. 13.8 i wyżej w roz. 13.1. – 13.7 oraz poniżej w roz. 13.9 wskazań dla miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego – określa się dodatkowo następujące:

- 1) należy uwzględnić i uszczegółowić proponowane strefy ochrony konserwatorskiej ekspozycji historycznych wsi, oznaczone na rysunku „Studium...” – dla miejscowości Królewo, Janówka, Kaczynos, Ząbrowo, Kławki, Kraszewo, Złotowo, Parwark, Klecie – z zakazem zabudowy z wyjątkiem zabudowy zagrodowej (w sytuacji posiadania gruntów rolnych o powierzchni przekraczającej średnią powierzchnię gospodarstwa rolnego w gminie Stare Pole), ale jedynie takiej, która nie będzie ograniczać wglądu na eksponowane obiekty zabytkowe i nie będzie w konflikcie widokowym z krajobrazem kulturowym historycznych wsi; dla ewentualnej zabudowy zagrodowej należy wprowadzić stosowne ograniczenia wysokościowe i gabarytowe; wprowadzić odpowiednie ustalenia w planach miejscowych (zakazy, nakazy, ograniczenia, dopuszczenia); zakaz sytuowania dominant;
- 2) należy uwzględnić cenniejsze ciągi widokowe, oznaczone na rysunku „Studium...”; dotyczy to ustalenia odpowiednich przeznaczeń terenów i stosownych gabarytów zabudowy; nakaz ograniczenia gabarytów zabudowy na przedpolu ekspozycyjnym zespołu cukrowni – ciąg widokowy od drogi powiatowej nr 2909G – dla potencjalnych rozwojowych terenów zabudowy

mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej – w tym ograniczenie maksymalnej wysokości budynków do 9 m;

- 3) należy uwzględnić szpalery i aleje drzew w ewidencji zabytków oraz pozostałe główne ciągi zieleni komponowanej – związane z historyczną siecią komunikacyjną gminy; wprowadzić odpowiednie ustalenia w planach miejscowych uwzględniające ochronę komponowanej zieleni przydrożnej – w tym zasady jej rekompensacji, pielęgnacji i ochrony;
- 4) należy ujawnić cenniejsze zadrzewienia wzdłuż rzek, kanałów i rowów; występują one wzdłuż:
  - rzek: Nogat, Fiszewka, Tyna Górna, Tyna Dolna;
  - kanałów: Stary Nogat, Leniwy Nogat, Przekop Rz. Fiszewki, Malewski, Kanał A Stare Pole, Kanał A Królewo, Kanał B Kaczynos, Kanał H Ząbrowo, Kanał A Polder 66 Klecie, Kanał A Polder 65 Kławki, Kanał A Polder 64 Kąty, Kanał A Polder 34 Szaleniec, Kanał A Polder 33 Ząbrowo, Kanał A Polder 46 Ząbrowo;
  - rowów bez nazwy w obrębach: Janówka, Kikojty, Klecie, Kławki, Kraszewo, Królewo, Parwark, Szaleniec, Szlagnowo, Ząbrowo;
- 5) należy uwzględnić historyczne drogi brukowe;
- 6) należy uwzględnić ochronę istotnego elementu krajobrazu Żuław jakim jest historyczna sieć rowów i kanałów, w tym Stary Nogat – wraz z towarzyszącą im zielenią;
- 7) należy uwzględnić historyczne nieistniejące siedliska i dawne lokalizacje młynach odwadniających;
- 8) należy uwzględnić kapliczki i krzyże przydrożne, w tym kapliczkę w rejestrze zabytków, kapliczki w gminnej ewidencji zabytków oraz pozostałe ważniejsze kapliczki i krzyże przydrożne;
- 9) przeciwdziałanie zagrożeniom dla zasobu dziedzictwa kulturowego gminy (*zły lub niezadawalający stan zachowania większości obiektów zabytkowych położonych na terenie gminy - w szczególności obiektów budownictwa wiejskiego, zaobserwowany w ostatnim czasie proces degradacji zabytkowej zabudowy wiejskiej o wybitnych walorach, zwłaszcza drewnianej i ryglowej – domy podcieniowe i domy konstrukcji zrębowej; silne przekształcenia układów przestrzennych w zespołach zabudowy i w indywidualnych gospodarstwach – związane z wprowadzaniem nowych form budownictwa nienawiązujących do lokalnych i regionalnych tradycji oraz historycznych uwarunkowań*) – wraz z działaniami dotyczącymi rewaloryzacji obiektów zabytkowych;

13.9. Archeologiczne dziedzictwo kulturowe — stanowiska archeologiczne

Uwarunkowania i kierunki polityki przestrzennej dotyczącej stanowiska archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków oraz stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkiem archeologicznym jest *zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem*.

Definicja zabytku archeologicznego w specyficzny sposób łączy w sobie cechy zabytku nieruchomego i ruchomego. Zabytkami archeologicznymi są nie tylko poszczególne zabytki ruchome, lecz także układ nawarstwień kulturowych stanowiących ich historyczny kontekst, dostarczający cennych informacji o historii użytkowania danego terenu. Miejsce występowania nawarstwień kulturowych i zalegających w nich ruchomych zabytków archeologicznych nosi nazwę stanowiska archeologicznego.

Stanowiska archeologiczne są odkrywane i wprowadzane do wojewódzkiej ewidencji zabytków w ramach systematycznego, ogólnopolskiego programu „Archeologiczne Zdjęcie Polski” (AZP) realizowanego od lat 70-tych XX wieku, ale także w efekcie prowadzenia innych programów badawczych i dokonywania odkryć przypadkowych. Są to pozostałości dawnego osadnictwa, zespołów produkcyjnych, nekropolii bądź miejsc sprawowania kultu. Stanowią one element istotny dziedzictwa kulturowego jako materialne świadectwo życia i działalności człowieka w minionych epokach. Relikty archeologiczne znajdują się w większości przypadków pod obecnym poziomem użytkowym (pod powierzchnią ziemi lub pod wodą). Wyjątkami są stanowiska archeologiczne o własnej formie terenowej (np. grodziska lub kurhany), które oprócz walorów naukowych posiadają również istotne znaczenie dla krajobrazu kulturowego. Większość stanowisk archeologicznych posiadających największą wartość historyczno-naukową została objęta wpisem do rejestru zabytków.

W granicach gminy Stare Pole znajdują się łącznie 29 stanowiska archeologiczne ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych województwa pomorskiego (szczegóły tabele poniżej), z których 27 ma znaną lokalizację, a 2 są stanowiskami archiwalnymi o nieznanej lokalizacji. Jedno stanowisko archeologiczne (szczegóły w tabeli poniżej) w m. Kaczynos tzw. Dębowa

Góra w obrębie Kaczynos Kolonia – zostało wpisane do rejestru zabytków archeologicznych. Obszar 5 stanowisk archeologicznych w Kraszewie (szczegóły w tabeli poniżej) jest wskazany do wpisania do rejestru zabytków archeologicznych. Na terenie gminy Stare Pole nie zewidencjonowano na chwilę obecną stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej.

Stanowiska archeologiczne jako istotny element dziedzictwa kulturowego podlegają ochronie na mocy przepisów prawa międzynarodowego (Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego) i tworzonego w ich duchu prawa krajowego (m.in. ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, Prawo ochrony środowiska, wraz z ich aktami wykonawczymi), które zobowiązują do ich trwałego zachowania, uwzględnienia zadań ochronnych w procesie planowania przestrzennego, a jeśli niemożliwa jest trwała ochrona — metodycznego przebadania i zadokumentowania warstw kulturowych (warstw tworzących się w trakcie użytkowania przez człowieka danego terenu) oraz zakonserwowania i zabezpieczenia pozyskanych archeologicznych zabytków ruchomych. Zarówno naukowe jak i inwestycyjne badania wykopaliskowe należy ograniczyć do niezbędnego minimum, ponieważ oryginalne nawarstwienia i obiekty kulturowe zostają w ich trakcie nieodwracalnie usunięte, a ślad po nich istnieje wyłącznie w sporządzonej dokumentacji archeologiczno-konserwatorskiej. Z tego powodu, w przypadku zagrożenia stanowiska archeologicznego poprzez działania inwestycyjne lub gospodarcze, badaniami archeologicznymi obejmuje się jedynie obszar bezpośrednio narażony na zniszczenie przez prace ziemne. Z kolei w przypadku badań naukowych zaleca się zwiększenie udziału metod nieinwazyjnych, takich jak badania georadarowe, magnetyczne, elektrooporowe, C14 itp.

Ustala się następujące ogólne kierunki ochrony stanowisk archeologicznych:

- ujęcie w Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ) na podstawie art. 22 ust 4 i 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i w dalsze wykonywanie przepisów określających zasady ochrony obiektów figurujących w GEZ;
- uwzględnianie w procesie planowania przestrzennego zgodnie ze szczegółowymi kierunkami wytyczonymi w dalszej części tego rozdziału i w dalszej części „Studium...”.

Przy tworzeniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, należy dążyć do wypracowania zapisów, dzięki którym w sposób maksymalnie zrównoważony pogodzi się potrzebę ochrony zabytku z potrzebą gospodarowania terenem. W myśl Europejskiej Konwencji o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego oraz przepisów prawa wewnętrznego (w szczególności art. 4 pkt 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz art. 101 pkt 2 lit. f ustawy Prawo ochrony

środowiska) należy dążyć do jak najpełniejszego zachowania zbioru dziedzictwa archeologicznego i formułować zapisy które wyeliminują zagrożenie dla substancji zabytku archeologicznego (nawarstwień kulturowych). Prace ziemne powodują bowiem nieodwracalne zniszczenie nawarstwień kulturowych oraz zniszczenie lub znaczny uszczerbek wartości zalegających w nich ruchomych zabytków archeologicznych. Dla stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej lub użytku zielonego. Rozrost systemu korzeniowego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. Jeżeli jednak zachowanie danego stanowiska archeologicznego nie jest możliwe, należy wprowadzić zapisy zobowiązujące do przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych w celu ochrony przez zadokumentowanie substancji zabytku archeologicznego. Działania inwazyjne na obszarze stanowisk archeologicznych należy zatem poprzedzić badaniami ratowniczymi, w trakcie których warstwy kulturowe podlegają zadokumentowaniu, a zabytki ruchome — zabezpieczeniu i konserwacji.

W przypadku dopuszczenia zainwestowania obszaru stanowisk archeologicznych, w planie miejscowym należy wprowadzić odpowiedni zapis, np.:

— *Wszelkie prace ziemne wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych na zasadach określonych przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.*

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych winny ulec doprecyzowaniu w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń.

Nie wyklucza się odkrycia w przyszłości kolejnych stanowisk archeologicznych, których ochronę należy uwzględnić na dalszym etapie procesu planowania przestrzennego (pomimo ich braku w „Studium...”). Także zasięgi obecnych stref ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych mogą w przyszłości ulec korekcie w świetle wyników nowszych badań archeologicznych.

Dla 27 stanowisk archeologicznych o znanej lokalizacji oznacza się na rysunku „Studium...”:

- jedną strefę ścisłej ochrony archeologicznej stanowiska archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków;

- dwie strefy pełnej ochrony archeologicznej stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków – w tym jedną dla części stanowiska archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków i jedną dla 5 stanowisk archeologicznych w ewidencji zabytków;
- 17 stref ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych w ewidencji zabytków tj. dla 21 stanowisk archeologicznych.

Obszar wpisany do rejestru zabytków tj. strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków oraz dodatkowo strefy pełnej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków należy objąć szczególną ochroną do zachowania *in situ*. Tereny te powinny być wskazane jako docelowo wyłączone z działań naruszających strukturę gruntu (w tym rolnych) – postulowany użytek zielony lub zieleń urządzona, zaś zasady ochrony winny być następujące:

1. *zakaz zabudowy;*
2. *zakaz prowadzenia działalności inwestycyjnej i gospodarczej związanej z naruszaniem struktury gruntu, w szczególności zakaz prowadzenia orki i wydobywania surowca;*
3. *zakaz przekształcania form terenowych;*
4. *zakaz wprowadzania zieleni wysokiej;*
5. *zakaz dokonywania dalszych podziałów geodezyjnych; dopuszcza się scalania; przy prowadzeniu wycinki drzewostanu należy zapewnić zachowanie części korzennej drzew i krzewów;*
7. *przy prowadzeniu zrywki należy zapewnić zastosowanie zrywki w technice nasiębiernej; zakazuje się stosowania zrywki wleczonej;*
8. *dopuszcza się prowadzenie niezbędnych prac porządkowych, zabezpieczających, konserwujących, rewaloryzacyjnych (także związanych z pracami naruszającymi strukturę gruntu, jeżeli jest to konieczne dla bezpieczeństwa zabytku lub bezpieczeństwa publicznego), przy zachowaniu właściwych przepisów odrębnych.*

Ponadto stanowisko archeologiczne wpisane do rejestru zabytków podlega ochronie na podstawie przepisów odrębnych.

W pozostałych 17 strefach ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków dopuszcza się zainwestowanie wraz ze stosownym zapisem w planie miejscowym:

- Wszelkie prace ziemne wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych na zasadach określonych przepisami odrębnymi z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

ZESTAWIENIE STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH W GMINIE STARE POLE

**Strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego
wpisanego do rejestru zabytków:**

Nowy numer C-148;

Stary numer 111/A;

**Decyzja Wojewódzkiego Konserwator Zabytków K1.IV/620/4375/70 z dnia 05.12.1970 r. o
wpisie do rejestru zabytków**

Uwaga: AZP – Archeologiczne Zdjęcie Polski

Oznaczenie na rysunku studium strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego wpisanego do reje- stru zabytków	Miejscowość (obwód ewidencyjny*)	AZP Nr obszaru	AZP Nr stanowiska w obszarze	AZP Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Chronologia
AR	Kaczynos tzw. Dębowa Góra (Kaczynos Kolonia)	17-49	4	1	Osada	Kultura pomorska; Wczesna epoka żelaza
					Ślad osadnictwa	Kultura pruska; Wczesne średniowiecze
					Osada	Neolit
					Cmentarzysko	Kultura wielbarska; Okres wpływów rzymskich

**Strefy pełnej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych
ujętych w ewidencji zabytków**

Uwaga:* Przy zgodności nazwy miejscowości z nazwą obrębu ewidencyjnego – nie podaje się w nawiasie nazwy obrębu ewidencyjnego.

AZP – Archeologiczne Zdjęcie Polski

Oznaczenia na rysunku studium stref pełnej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków	Miejscowość (obwód ewidencyjny*)	AZP Nr obszaru	AZP Nr stanowiska w obszarze	AZP Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Chronologia
A	Kaczynos tzw. Dębowa Góra (Kaczynos Kolonia)	17-49	4	1	Osada	Kultura pomorska; Wczesna epoka żelaza
					Ślad osadnictwa	Kultura pruska; Wczesne średniowiecze
					Osada	Neolit
					Cmentarzysko	Kultura wielbarska; Okres wpływów rzymskich.
B	Kraszewo	18-49	1	1	Osada	Kultura oksywska; Późny okres przedrzymski
	Kraszewo	18-49	7	3	Ślad osadnictwa	Kultura pomorska; Wczesna epoka żelaza
					Ślad osadnictwa	Średniowiecze
	Kraszewo	18-49	8	4	Ślad osadnictwa	Okres wpływów rzymskich
					Ślad osadnictwa	Średniowiecze

	Kraszewo	18-49	9	5	Ślad osadnictwa	Średniowiecze
	Kraszewo	18-49	10	6	Osada	Kultura wielbarska; Okres wpływów rzymskich
					Osada	Kultura prapolska; Wczesne średniowiecze, XI-XII w.

**Strefy ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych
ujętych w ewidencji zabytków**

Uwaga: * Przy zgodności nazwy miejscowości z nazwą obrębu ewidencyjnego – nie podaje się w nawiasie nazwy obrębu ewidencyjnego.

AZP – Archeologiczne Zdjęcie Polski

Oznaczenia na rysunku studium stref ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków	Miejscowość (obwód ewidencyjny*)	AZP Nr obszaru	AZP Nr stanowiska w obszarze	AZP Nr stanowiska w miejscowości	Funkcja	Chronologia
1	2	3	4	5	6	7
1	Ząbrowo	17-49	1	1	Ślad osadnictwa	Średniowiecze, XIV-XV w.
2	Kaczynos (Kaczynos Kolonia)	17-49	2	3	Ślad osadnictwa	Kultura pomorska; Wczesna epoka żelaza
	Kaczynos (Kaczynos Kolonia)	17-49	3	2	Ślad osadnictwa	Brak
3	Ząbrowo	17-49	5	1	Osada	Średniowiecze, XIV-XV w.
4	Ząbrowo	17-49	6	1	Osada	Średniowiecze, XIV-XV w.
5	Janówka (Królewo)	18-48	13	1	Ślad osadnictwa	XVI-XVII w.
6	Janówka	18-48	14	2	Ślad osadnictwa	XVI w.
7	Janówka (Królewo)	18-48	15	3	Ślad osadnictwa	XVI w.
8	Królewo	18-48	28	1	Ślad osadnictwa	XI-XIV w.
					Osada (?)	XV-XVI w.
					Ślad osadnictwa	XVI-XIX w.

9	Królewo	18-48	29	2	Ślad osadnictwa	XV-XVI w.
10	Królewo	18-48	30	3	Ślad osadnictwa	XV-XVI w.
11	Królewo	18-48	31	4	Ślad osadnictwa	XV-XVI w.
	Królewo	18-48	32	5	Ślad osadnictwa	XVI-XVII w.
	Królewo	18-48	35	8	Założenie obronne – fragment Marienburg - Stellung	Pierwsza połowa XX w. (1938-1944)
12	Królewo	18-48	33	6	Ślad osadnictwa	XV – XVI w.
					Ślad osadnictwa	XVI – XVII w.
	Królewo	18-48	34	7	Ślad osadnictwa	XV – XVI w.
					Ślad osadnictwa	XVI – XVII w.
13	Krasnołęka (Krasnołęka, Klecie)	18-49	2	1	Osada	Neolit
					Osada	Kultura wschodniopomorska; HaD, wczesny LT
					Skarb	Kultura wschodniopomorska; HaD
					Osada	Kultura pruska; Wczesne średniowiecze
14	Królewo	18-49	3	1	Osada	Średniowiecze, XIV-XV w.
15	Kraszewo	18-49	6	2	Ślad osadnictwa	Średniowiecze
16	Szaleniec	18-50	3	1	Ślad osadnictwa	XIV w.
17	Złotowo	19-49	7	1	Ślad osadnictwa	Średniowiecze, XV-XVI w.
STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE – ARCHIWALNE O NIEZNANEJ LOKALIZACJI (bez oznaczenia na rysunku)						
	Stare Pole	18-49	4	1	Osada	Kultura pruska; Wczesne średniowiecze
	Krasnołęka (Królewo)	18-46	12	2	Ślad osadnictwa	Kultura pomorska; Wczesna epoka żelaza

14. Komunikacja – uwarunkowania i kierunki rozwoju

14.1. Droga krajowa nr 22

Przez obszar gminy Stare Pole przebiega droga krajowa nr 22 klasy GP – droga główna ruchu przyspieszonego – oznaczona na rysunku „Studium...”

Dla drogi krajowej nr 22 obowiązują aktualne przepisy o drogach publicznych.

Na rysunku „Studium...” oznaczono potencjalną rezerwę terenu dla obwodnicy Malborka w ciągu drogi krajowej nr 22.

14.2. Drogi powiatowe

Na terenie gminy Stare Gminy występują następujące drogi powiatowe z numerami (cztery cyfry i duża litera G) – oznaczone na rysunku „Studium...”:

- 1) **2907G** Królewo (od drogi krajowej nr 22) – Klecie – Krzyżanowo – Kławki – Szaleniec – granica gminy (dalej kierunek – Stalewo);
- 2) **2908G** Szlagnowo – Kławki;
- 3) **2909G** od drogi krajowej nr 22 – Kraszewo – do skrzyżowania z drogą powiatową nr 2907;
- 4) **2910G** od skrzyżowania z drogą powiatową nr 2907G – Szaleniec – granica gminy (dalej kierunek – Rozgart);
- 5) **2911G** od skrzyżowania z drogą powiatową nr 2914G – granica gminy (dalej kierunek – Fiszewo);
- 6) **2912G** Złotowo – granica gminy (dalej kierunek – Śledziówka);
- 7) **2914G** Stare Pole – Szlagnowo – Kikojty – granica gminy (dalej kierunek – Fiszewo);
- 8) **2930G** Królewo (od drogi krajowej nr 22) – Janówka – do skrzyżowania z drogą powiatową nr 2931G
- 9) **2931G** Królewo (od drogi krajowej nr 22) – Kaczynos – Ząbrowo;
- 10) **2932G** Kaczynos – Stare Pole (do drogi krajowej nr 22);
- 11) **2933G** Stare Pole (od drogi krajowej nr 22) – Stare Pole, ul. Grunwaldzka
- 12) **2934G** Ząbrowo – granica gminy (dalej kierunek – Błotnica);
- 13) **2935G** Ząbrowo – granica gminy (dalej kierunek – Kopanka)

14) **2936G** Stare Pole – Krzyżanowo – Złotowo – granica gminy (dalej kierunek na Żuławkę Sztumską i Dzierzgoń).

Drogi powiatowe w gminie Stare Pole zajmują łącznie pow. ok. 86 ha.

Klasy dróg powiatowych to większości Z drogi (ulice) zbiorcze i L drogi (ulice) lokalne. Możliwa docelowa klasa drogi 2936G to droga (ulica) główna.

Najważniejszymi drogami powiatowymi, które powinny być preferowane przy działaniach modernizacyjnych, zapewniających łączność komunikacyjną pomiędzy miejscowościami gminy Stare Pole oraz z miejscowościami poza jej granicami są:

- **2907G** Królewo (od drogi krajowej nr 22) – Klecie – Krzyżanowo – Kławki – Szaleniec – granica gminy (dalej kierunek – Stalewo);
- **2911G** od skrzyżowania z drogą powiatową nr 2914G – granica gminy (dalej kierunek – Fiszewo);
- **2914G** Stare Pole – Szlagnowo – Kikojty – granica gminy (dalej kierunek – Fiszewo);
- **2931G** Królewo (od drogi krajowej nr 22) – Kaczynos – Ząbrowo;
- **2936G** Stare Pole – Krzyżanowo – Złotowo – granica gminy (dalej kierunek na Żuławkę Sztumską i Dzierzgoń).

W przypadku przebudowy – remontu dróg powiatowych dopuszcza się poszerzenie pasa drogowego w obrębie sąsiadujących z drogą działek.

14.3. Drogi gminne i pozostałe

Ogółem długość numerowanych (od nr 203001G do nr 203015G) dróg gminnych wynosi 13,979 km.

Na terenie gminy Stare Pole występują następujące oznaczone na rysunku „Studium...” drogi gminne z numerami:

Nr i nazwa drogi gminnej	Długość [km]
203001G Królewo – do wału rzeki Nogat	3,932
203002G Stare Pole, ul. Dworcowa	0,236
203003G Stare Pole, ul. Sienkiewicza	0,402
203004G Szlagnowo od drogi powiatowej nr 2914G do obszaru kolejowego i od obszaru kolejowego do drogi powiatowej nr 2911(ul. Żeromskiego, Stare Pole)	0,647
203005G Stare Pole, ul. Mickiewicza	1,556
203006G Stare Pole, ul. Jana Pawła II i przedłużenie w Krzyżanowie	0,797
203007G Kławki – Złotowo	1,07
203008G Kławki – Groble	0,719
203009G Kaczynos Kolonia	0,934
203010G Królewo – Krasnołęka (Królewo Malborskie)	0,320
203011G Stare Pole, ul. Bolesława Prusa	0,615
203012G Stare Pole, ul. Mikołaja Reja	0,130
203013G Stare Pole, ul. Elizy Orzeszkowej	0,140

203014G Królewó (działka nr 114), od drogi krajowej nr 22 w kierunku północno-zachodnim	0,267
203015G Parwark (działka nr 3), od rzeki Tyna Dolna poprzez miejscowość Parwark i dalej dwoma odnogami – jedną na wschód do granicy obrębów Parwark i Krzyżanowo oraz drugą na południe do rzeki Tyna Mała	2,213
Długość łącznie	13,979

Drogi gminne z numerami i bez numerów – stanowią drogi (lub ulice) klasy L lokalne, drogi (lub ulice) klasy D dojazdowe, ciągi pieszo-jezdne, dojazdy do pól lub drogi wewnętrzne.

Na rysunku „Studium...” oznaczono również pozostałe ważniejsze drogi i ulice.

Kierunki rozwoju dróg i ulic gminnych dotyczą ich modernizacji w miarę możliwości finansowych gminy Stare Pole .

Przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub w ramach stosownych decyzji mogą również być wydzielane drogi, ulice, ciągi pieszo-jezdne, ciągi piesze, ścieżki piesze, ścieżki edukacyjne, parkingi, dojazdy do pól, drogi wewnętrzne i inne – poza wyznaczonymi na rysunku „Studium...”, w tym także na terenach zabudowy, terenach rozwojowych i terenach rolniczych.

Uwaga do roz. 14.1., 14.2., 14.3.: W sytuacji zmiany numeracji drogi krajowej, dróg powiatowych i dróg gminnych oraz w sytuacji zaliczania danej drogi do określonej kategorii dróg i przy zmianie kategorii dróg – obowiązuje aktualna numeracja i aktualna kategoria. Zmiana numeracji i zmiana kategorii dróg nie wymaga zmiany tekstu ani rysunku „Studium...”.

14.4. Trasy i ścieżki rowerowe

Przez gminę Stare Pole przebiegają lub będą realizowane:

- międzyregionalna trasa rowerowa nr 17 „Szlak Menonitów” Gdańsk – Malbork – Stare Pole – Szaleniec – woj. warmińsko-mazurskie do Elbląga;
- subregionalna trasa rowerowa nr 20 (w realizacji) odcinek Malbork – Stare Pole – Elbląg;

- istniejące ścieżki rowerowe: Stare Pole-Kraszewo, Stare Pole-Ząbrowo, Stare Pole wzdłuż ul. Grunwaldzkiej;
- projektowana ścieżka rowerowa: Krzyżanowo (skrzyżowanie) – Złotowo (skrzyżowanie).

Przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub w ramach stosownych decyzji mogą być wydzielane również inne trasy rowerowe (w tym lokalne), ścieżki rowerowe, ciągi pieszo-rowerowe poza oznaczonymi na rysunku „Studium...”.

14.5. Linia kolejowa nr 204

Linia kolejowa nr 204 Malbork – Braniewo jest linią kolejową o znaczeniu państwowym. Jest to linia kolejowa pierwszorzędna, na odcinku Malbork – Stare Pole – Elbląg – Bogaczewo – dwutorowa, zelektryfikowana.

W obszarze gminy Stare Pole zlokalizowane są dwie stacje pasażerskie tj. stacja kolejowa z dworcem lokalnym Stare Pole i przystanek kolejowy Królewko Malborskie.

W granicach gminy Stare Pole występują:

- obszar kolejowy z linią kolejową nr 204 o znaczeniu państwowym i ze stacjami pasażerskimi;
- kolejowe tereny zamknięte.

Przewiduje się realizację przystanków zintegrowanych (PZ) przy stacji kolejowej Stare Pole i przy przystanku kolejowym Królewko Malborskie.

14.6. Międzynarodowa droga wodna rzeki Nogat E-70

Przez gminę Stare Pole przebiega międzynarodowa droga wodna rzeki Nogat E-70 (Rotterdam – Antwerpia – Kłajpeda tj. Atlantyk – Bałtyk) – z ponadregionalnymi śródlądowymi szlakami wodnymi – kajakowym i żeglarskim. W Białej Górze (gmina Sztum) droga wodna E-70 łączy się z inną międzynarodową drogą wodną E-40 (Gdańsk – Odessa tj. Bałtyk – Morze Czarne).

Wzdłuż międzynarodowej drogi wodnej rzeki Nogat E-70 zlokalizowano i zrealizowano dwie przystanie kajakowe w miejscowościach Janówka i Ząbrowo – dla obsługi powiązanego z rzeką Nogat – wodnego ruchu rekreacyjno-turystycznego.

Aktywizacja terenów położonych wzdłuż rzeki Nogat – jest powiązana również z funkcjonowanie ponadregionalnej drogi wodnej Pętli Żuławskiej o łącznej długości 303 km o znaczeniu turystycznym, żeglarskim i kajakowym. W miejscowości Ząbrowo nad rzeką Nogat – proponowana jest lokalizacja przystani wodnej – do przybijania, cumowania i postoju jachtów oraz innych niewielkich jednostek pływających wraz z zagospodarowaniem terenu przy rzece Nogat.

15. Infrastruktura techniczna – uwarunkowania i kierunki rozwoju

15.1. Zaopatrzenie w wodę

Zaopatrzenie w wodę wszystkich miejscowości gminy Stare Pole odbywa się z Centralnego Wodociągu Żuławskiego – CWŻ „Letniki”, zasilanego z ujęć wód podziemnych, wykorzystujących Główny Zbiornik Wód Podziemnych Nr 203 „Dolina Letniki”. W gminie zlokalizowane są:

- studnie CWŻ „Letniki” (w obrębach Ząbrowo, Janówka, Kaczynos Kolonia), w tym jedna studnia w zurbanizowanej części wsi Janówka;
- stacja uzdatniania wody – w ramach Zakładu Produkcji Wody w Ząbrowie.

Według stanu na koniec 2018 r. (GUS) w gminie Stare Pole:

- 98,7 % budynków mieszkalnych było podłączonych do sieci wodociągowej;
- 99,8 % mieszkańców korzystało z sieci wodociągowej;
- 64,4 długość czynnej rozdzielczej sieci wodociągowej;
- 26,3 m³ na rok – średnie zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca.

W gminie Stare Pole występują

- teren ochrony pośredniej w strefy ochronnej ujęcia wód podziemnych „CWŻ Letniki – północna część gminy – o pow. 644,9 ha – zgodnie z Rozporządzeniem Nr 2/2016 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku z dnia 1 lutego 2016 r. w sprawie ustanowienia strefy ochronnej ujęcia wód podziemnych „CWŻ Letniki” w miejscowościach Janówka, Kaczynos i Ząbrowo, gminie Stare Pole, powiecie malborskim, województwie pomorskim (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2016 r. poz. 891);

- tereny ochrony bezpośredniej studni – w strefie ochronnej ujęcia wód podziemnych „CWŻ Letniki” (północna część gminy) o pow. łącznej 0,244 ha (zgodnie z rozporządzeniem jw.) oraz wokół jednej studni w miejscowości Janówka.

Kierunki rozwoju systemu zaopatrzenia w wodę w gminie Stare Pole do uwzględnienia w planach miejscowych są następujące:

- 1) modernizacja i uzupełnienie sieci wodociągowej na terenach istniejącej zabudowy;
- 2) sukcesywna wymiana rur azbestowo-cementowych w sieci wodociągowej;
- 3) rozbudowa sieci wodociągowej w kierunku rozwojowych terenów zabudowy, połączona z realizacją systemu kanalizacji sanitarnej.

15.2. Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków sanitarnych

System kanalizacji sanitarnej w gminie – funkcjonuje w oparciu o gminną oczyszczalnię ścieków zlokalizowaną w Starym Polu.

Według GUS wg stanu na koniec 2018 r. i na koniec 2019 r. w gminie Stare Pole długość zrealizowanej czynnej sieci kanalizacyjnej (50,4 km) do długości czynnej sieci wodociągowej wyniosła 78,26 %. Na koniec 2018 r. 73,5 % budynków mieszkalnych było podłączonych do systemu kanalizacji sanitarnej, a 66,5 % mieszkańców korzystało z sieci kanalizacji sanitarnej.

Systemem kanalizacji sanitarnej do tej pory objęto następujące miejscowości: Stare Pole (większość), Kaczynos, Kaczynos Kolonia, Kraszewo, Królewo, Krzyżanowo, Parwark, Ząbrowo, Złotowo (część południowa).

Oprócz systemu kanalizacji sanitarnej na terenie gminy Stare Pole zlokalizowana jest w Krasnołęce (Królewo Malborskie) niewielka oczyszczalnia ścieków dla zabudowy mieszkaniowej przy lotnisku wojskowym oraz występują również (stan na koniec 2018, GUS):

- 11 przydomowych oczyszczalni ścieków;
- 163 zbiorników bezodpływowych na nieczystości ciekłe, z których ścieki wywożone są do gminnej oczyszczalni ścieków.

Uchwałą Nr XVIII/147/2020 Rady Gminy Stare Pole z dnia 24 września 2020 r. w sprawie wyznaczenia obszarów i granic aglomeracji Stare Pole (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2020 r. poz. 4293), poprzedzoną rozporządzeniem Nr 69/06 Wojewody Pomorskiego z dnia 23 maja 2006 r. w sprawie wyznaczenia aglomeracji Stare Pole (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2006 r. Nr 62, poz. 1273) – określono obszar gminy – o równoważnej liczbie mieszkańców 3 861 RLM przy obecnej wydajności gminnej oczyszczalni ścieków 2 253 RLM (średnia przepustowość 300 m³/dobę) – z którego docelowo powinny być odprowadzane ścieki systemem kanalizacji sanitarnej do gminnej oczyszczalni ścieków w Starym Polu. Obszar ten dotyczy od 2020 r. następujących miejscowości: Stare Pole, Kaczynos, Kaczynos Kolonia, Kraszewo, Królewó, Krzyżanowo, Parwark, Ząbrowo. Wcześniej od 2006 r. obszar ten obejmował oprócz wyżej wymienionych – dodatkowo miejscowości: Kikojty, Kławki, Klecie, Szlagnowo.

Kierunki rozwoju systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków sanitarnych w gminie Stare Pole do uwzględnienia w planach miejscowych są następujące:

- 1) etapowa realizacja systemu kanalizacji sanitarnej dla poszczególnych miejscowości – w pierwszej kolejności dla wszystkich miejscowości w granicach aglomeracji ściekowej, a następnie w miarę możliwości również dla pozostałych miejscowości;
- 2) rozbudowa i modernizacja istniejącej gminnej oczyszczalni ścieków;
- 3) lokalizacja przepompowni ścieków zgodnie ze stosownymi opracowaniami, projektami i przepisami odrębnymi;
- 4) realizacja przydomowych oczyszczalni ścieków, przy sprzyjających warunkach gruntowowodnych, w sytuacji braku sieci kanalizacji sanitarnej;
- 5) do czasu realizacji sieci kanalizacji sanitarnej – dopuszczenie możliwości realizacji bezodpływowych zbiorników na nieczystości ciekłe wraz z udokumentowanym wywozem ścieków do gminnej oczyszczalni ścieków.

15.3. Odprowadzanie wód opadowych

Układ kanalizacji deszczowej funkcjonuje wzdłuż drogi krajowej nr 22 oraz wzdłuż części dróg powiatowych i gminnych.

Na terenach rolniczych funkcjonuje system melioracyjny (kanały melioracji wodnych podstawowych i rowy melioracyjne), w tym również system drenowania. Obszar gminy Stare Pole po-

łożony jest na wschód i na południe od prawego wału przeciwpowodziowego rzeki Nogat, a jej część w zasięgu sześciu polderów – z których pięć odwadnianych jest przez 5 pompowni odwadniających zlokalizowanych w gminie: PO – 34 Szaleniec, PO – 64 Kąty, PO – 65 Kławki, PO – 66 Klecie, PO – 68 Złotowo.

W granicach gminy Stare Pole występują następujące kanały melioracji wodnych podstawowych: Stary Nogat, Leniwy Nogat, Przekop Rz. Fiszewki, Ząbrowski, Malewski, Kanał A Stare Pole, Kanał A Królewo, Kanał B Kaczynos, Kanał H Ząbrowo, Kanał A Polder 68 Złotowo, Kanał A Polder 66 Klecie, Kanał A Polder 65 Kławki, Kanał A Polder 64 Kąty, Kanał A Polder 34 Szaleniec, Kanał A Polder 33 Ząbrowo (nazwa polderu nieaktualna), Kanał A Polder 46 Ząbrowo (nazwa polderu nieaktualna); Kanał A Polder 44 (nazwa polderu nieaktualna).

Kierunki rozwoju systemu odprowadzania wód opadowych w gminie Stare Pole do uwzględnienia w planach miejscowych są następujące:

- 1) podstawą odprowadzania wód opadowych będą lokalne sieci kanalizacji deszczowej oraz lokalna infiltracja wód opadowych;
- 2) uwzględnienie granic zlewni oraz podnoszenie retencyjnej pojemności zlewni – poprzez zwiększenie retencji wodnej, mikroretencji obszarowej i przyobiektowej, maksymalne zatrzymywanie wód opadowych i roztopowych w miejscu opadu oraz przeciwdziałanie nadmiernemu uszczelnianiu terenów zurbanizowanych;
- 3) odprowadzanie wód deszczowych do wód powierzchniowych siecią kanalizacji deszczowej należy obowiązkowo poprzedzić wykonaniem urządzeń podczyszczających dostosowanych do ilości ścieków i ładunku zanieczyszczeń, zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 4) odprowadzenie ścieków deszczowych będzie możliwe również poprzez wpusty ściekowe z wkładami podczyszczającymi do studni chłonnych, skrzynek rozsączających i dalej w grunt;
- 5) należy ograniczyć nawierzchnie szczelne na rzecz nawierzchni ażurowych, umożliwiając lokalną infiltrację wód opadowych;
- 6) podstawą odprowadzenia wód opadowych z dachów będzie spływ powierzchniowy do gruntu w granicach własnej działki; dopuszcza się inny sposób odprowadzenia wód opadowych z terenów zabudowy zgodnie z przepisami odrębnymi;
- 7) zachowanie historycznych kanałów i historycznej sieci rowów melioracyjnych;
- 8) zachowanie suchych rowów jako elementu odwodnienia.

15.4. Zaopatrzenie w gaz

Przez gminę Stare Pole przebiega gazociąg wysokiego ciśnienia, a w obrębie Stare Pole zlokalizowana jest stacja pomiarowo-redukcyjna gazu, z której wychodzą gazociągi średniego ciśnienia.

Według stanu na koniec 2018 r. (GUS) w gminie Stare Pole:

- 36,9 % mieszkańców korzystało z sieci gazowej;
- 29,102 km długość czynnej sieci gazowej, w tym 9,866 km długość czynnej sieci przesyłowej i 19,236 km długość czynnej sieci rozdzielczej.

Gaz ziemny gazociągami średniego ciśnienia doprowadzony jest do następujących miejscowości gminy: Stare Pole, Krzyżanowo, Królewsko, Janówka, Krasnołęka (Królewsko Malborskie) i Zarzecze.

Część mieszkańców korzysta z gazu z butli.

Kierunki rozwoju systemu zaopatrzenia w gaz w gminie Stare Pole do uwzględnienia w planach miejscowych są następujące:

- 1) w zależności od zapotrzebowania rozbudowa sieci gazociągów gazu ziemnego do poszczególnych miejscowości i do terenów rozwojowych;
- 2) kontynuacja wykorzystania gazu z butli;
- 3) dopuszczenie możliwości wykorzystania gazu płynnego.

15.5. Zaopatrzenie w energię elektryczną

Stan istniejący zaopatrzenia w energię elektryczną przedstawia się następująco:

- jednostki osadnicze na terenie gminy zasilane są siecią linii elektroenergetycznych średniego napięcia 15 kV wychodzących z GPZ 110/15 kV Malbork-Wschód i doprowadzających energię do kilkudziesięciu stacji transformatorowych 15/0,4 kV
- do odbiorców energia przesyłana jest liniami niskiego napięcia 0,4 kV
- z energii elektrycznej korzysta 100 % mieszkańców

- stan zaopatrzenia w energię elektryczną nie jest w pełni zadowalający; występują przerwy w dostawie energii i spadki napięcia; główną przyczyną są znaczne odległości pomiędzy punktami zasilającymi (stacjami transformatorowe 15/0,4 kV), wydłużające linie niskiego napięcia;
- napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110 kV z korytarzem technicznym 40 m (2 x 20 m) – łącząca GPZ-y 110/15 kV Malbork-Wschód i Elbląg – przechodzi przez obręby Królewo, Kaczynos, Kaczynos Kolonia, Stare Pole;
- kablowo-napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110 kV – wychodząca z GPZ 110/15 kV Malbork-Wschód, przechodząca przez obręb Królewo i dalej biegnąca przez rzekę Nogat w kierunku północno-zachodnim;
- kablowa podziemna sieć elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110 kV – korytarz przebiega z północnego zachodu w kierunku południowo-wschodnim przez obręby Janówka, Kaczynos, Stare Pole, Kraszewo, Krzyżanowo, Złotowo, Szaleniec.

Kierunki rozwoju systemu zaopatrzenia w energię elektryczną w gminie Stare Pole są następujące:

- 1) modernizacja, przebudowa, rozbudowa i budowa nowych sieci elektroenergetycznych średniego napięcia 15 kV (preferowanie kabli szczególnie w miejscach konfliktowych z zabudową) i niskiego napięcia 0,4 kV;
- 2) modernizacja i budowa nowych stacji transformatorowych 15/0,4 kV;
- 3) dopuszczenie możliwości realizacji podziemnych kabli elektroenergetycznych wysokiego napięcia 110 kV;
- 4) lokalizacja potencjalnych rozwojowych terenów lokalizacji instalacji fotowoltaicznych;
- 5) dopuszczenie możliwości realizacji przydomowych odnawialnych źródeł energii przy uwzględnieniu wymogów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz krajobrazu:
  - małych przydomowych elektrowni wiatrowych;
  - ogniw fotowoltaicznych;
- 6) ograniczenie zużycia energii elektrycznej – modernizacja oświetlenia ulicznego i stosowanie energooszczędnych urządzeń
- 7) wykorzystanie ogniw fotowoltaicznych do zasilania w energię elektryczną pojedynczych obiektów budowlanych;

15.6. Zaopatrzenie w ciepło

Stan istniejący zaopatrzenia w ciepło w gminie Stare Pole przedstawia się następująco:

- na terenie gminy nie ma zorganizowanego systemu zaopatrzenia w ciepło;
- zaspokajanie potrzeb cieplnych odbywa się obecnie w oparciu o: lokalne kotłownie oraz indywidualne źródła ciepła;
- dominującymi źródłami energii cieplnej na potrzeby ogrzewania pomieszczeń i uzyskania ciepłej wody użytkowej są obecnie: gaz ziemny, gaz płynny LPG, węgiel, drewno i jego odpady; sporadycznie stosowane są – olej opałowy, ogrzewanie elektryczne, pompy ciepłe i kolektory słoneczne;
- w lecie ciepła woda użytkowa w znacznym stopniu przygotowywana jest w urządzeniach elektrycznych.

Kierunki rozwoju zaopatrzenia w ciepło w gminie Stare Pole są następujące:

- 1) zastępowanie węgla kamiennego innymi mniej uciążliwymi źródłami energii, w tym biomasą;
- 2) modernizacja kotłowni i urządzeń grzewczych;
- 3) stosowanie nowoczesnych indywidualnych źródła energii, w tym kotłów nowej generacji oraz wymiana starych urządzeń na nowe;
- 4) wykorzystanie rozproszonych źródeł energii cieplnej i elektrycznej, w tym pracujących w skojarzeniu;
- 5) wykorzystanie pomp ciepłych i kolektorów słonecznych;
- 6) wykorzystanie gazu ziemnego i gazu płynnego LPG;
- 7) wykorzystanie wód geotermalnych – po udokumentowaniu zasobów;
- 8) wykorzystanie energii elektrycznej, w tym również z odnawialnych źródeł energii – z ogniw fotowoltaicznych i małych przydomowych elektrowni wiatrowych;
- 9) ograniczenie zużycia energii cieplnej, w tym kontynuacja termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej, budynków mieszkalnych, usługowych i innych wg aktualnych potrzeb.

15.7. Obsługa telekomunikacyjna

Stan istniejący obsługi telekomunikacyjnej w gminie Stare Pole przedstawia się następująco:

- zrealizowany jest system telefonii sieciowej;
- jedna istniejąca stacja bazowa telefonii komórkowej na maszcie wolnostojącym zlokalizowana w obrębie Stare Pole, na działce nr 33.

Kierunki rozwoju obsługi telekomunikacyjnej w gminie Stare Pole są następujące:

- obsługa telekomunikacyjna gminy oparta będzie o operatorów telefonii sieciowej i komórkowej;
- dopuszcza się korektę przebiegu i rozbudowę podziemnej sieci telefonicznej oraz możliwość realizacji sieci szerokopasmowych;
- nie określa się nowych lokalizacji stacji bazowych telefonii komórkowej – poza istniejącą w obrębie Stare Pole, na działce nr 33;
- lokalizacja inwestycji celu publicznego z zakresu łączności publicznej oraz lokalizacja infrastruktury telekomunikacyjnej o nieznacznym oddziaływaniu – odbywa się zgodnie z przepisami odrębnymi.

Przy ewentualnej lokalizacji masztów wolnostojących należy uwzględnić stosowne zakazy i ograniczenia wynikające z:

- ⇒ z zasięgu strefy ochrony ekspozycji dalekiego zasięgu – wokół zespołu zamkowego w Malborku wpisanego na listę światowego dziedzictwa kulturowego UNESCO;
- ⇒ granic powierzchni ograniczających wysokość obiektów budowlanych w metrach – w strefach nalotów lotniska wojskowego;
- ⇒ z przepisów odrębnych z zakresu ochrony środowiska oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, w tym dotyczące ochrony krajobrazu kulturowego, szczególnie w proponowanych strefach ochrony konserwatorskiej układów ruralistycznych wsi i w proponowanych strefach ochrony konserwatorskiej ekspozycji historycznych wsi.

15.8. Gospodarka odpadami

Stan istniejący gospodarki odpadami przedstawia się następująco:

- gmina Stare Pole nie posiada własnych instalacji do zagospodarowania odpadów;
- w gminie zlokalizowany jest jeden punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych w obrębie Stare Pole przy gminnej oczyszczalni ścieków;
- odpady komunalne (zmieszane i z selektywnej zbiórki) trafiają poprzez stację przeładunkową w Stegnie – do Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK), Zakład Tczew.

W południowej części obrębu Szaleniec znajduje się zrekultywowane, zamknięte składowisko odpadów z zielenią izolacyjną.

Z aktualnego Planu Gospodarki Odpadami Województwa Pomorskiego 2022 (WPGO 2022) wynika, że gmina Stare Pole zlokalizowana jest w regionie wschodnim i właściwymi dla niej Regionalnymi Instalacjami Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK) są: RIPOK Tczew, RIPOK Kommunalservice Vornkahl Polska (kompostownia) w Tczewie, RIPOK Gilwa Mała.

Kierunki rozwoju systemu gospodarki odpadami w gminie Stare Pole są następujące:

- obowiązywać będzie system gospodarki odpadami przyjęty przez Radę Gminy z uwzględnieniem selektywnej zbiórki odpadów;
- odpady komunalne trafiać będą do Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK).

16. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym

W gminie Stare Pole istnieją i przewiduje się następujące inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym (gminnym):

1) w zakresie komunikacji

- drogi gminne; łącznie długość numerowanych (od nr 203001G do nr 203015G) dróg gminnych wynosi 13,979 km;

- stacja kolejowa Stare Pole i przystanek kolejowy Królewó Malborskie – wraz z przystankami zintegrowanymi (PZ);
- 2) w zakresie infrastruktury technicznej – sieci i urządzenia, służące do zaopatrzenia w wodę (w tym o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym – stacja uzdatniania wody, studnie CWŻ „Letniki”) , odprowadzenia i oczyszczania ścieków sanitarnych (w tym gminna oczyszczalnia ścieków – konieczna rozbudowa i modernizacja – oraz przepompownie ścieków), odprowadzenia wód opadowych, zaopatrzenia w gaz, zaopatrzenia w energię elektryczną, obsługi telekomunikacyjnej i odzysku odpadów (punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych);
- 3) obiekty dla potrzeb oświaty, ochrony zdrowia, kultury, edukacji, administracji, bezpieczeństwa publicznego i transportu publicznego– w tym Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Kultury i Sportu, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Gminna Biblioteka Publiczna, Szkoła Podstawowa, Przedszkole i żłobek, Posterunek Policji, Przychodnia, świetlice wiejskie, jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej, stacje pasażerskie (stacja kolejowa z dworcem lokalnym i przystanek kolejowy), ścieżka edukacji ekologicznej – przystanek leśny Żuławy;
- 4) obiekty i tereny rekreacyjne i sportowe – w tym boiska i place zabaw,
- 5) parki i tereny zieleni urządzonej;
- 6) cmentarze
- 7) kościoły
- 8) inne wg przepisów odrębnych.

17. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym

W gminie Stare Pole istnieją i przewiduje się następujące inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym:

- 1) lotnisko wojskowe – obręb Krasnołęka;
- 2) Pomorski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Starym Polu;
- 3) przystanie kajakowe – w Janówce i Ząbrowie;
- 4) proponowana lokalizacja przystani wodnej w Ząbrowie;
- 5) droga krajowa nr 22 z potencjalną rezerwą terenu dla obwodnicy Malborka;
- 6) drogi powiatowe;
- 7) linia kolejowa nr 204 o znaczeniu państwowym;

- 8) stacja kolejowa Stare Pole i przystanek kolejowy Królewo Malborskie – wraz z przystankami zintegrowanymi (PZ);
- 9) napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110 kV z korytarzem technicznym 40 m (2 x 20 m) – łącząca GPZ-y 110/15 kV Malbork-Wschód i Elbląg – przechodzi przez obręby Królewo, Kaczynos, Kaczynos Kolonia, Stare Pole;
- 10) kablowo-napowietrzna linia elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110 kV – wychodząca z GPZ 110/15 kV Malbork-Wschód, przechodząca przez obręb Królewo i dalej biegnąca przez rzekę Nogat w kierunku północno-zachodnim;
- 11) kablowa podziemna sieć elektroenergetyczna wysokiego napięcia 110 kV – korytarz przebiega z północnego zachodu w kierunku południowo-wschodnim przez obręby Janówka, Kaczynos, Stare Pole, Kraszewo, Krzyżanowo, Złotowo, Szaleniec;
- 12) stacja uzdatniania wody w Ząbrowie, studnie CWŻ „Letniki”, wodociągi Centralnego Wodociągu Żuławskiego o zasięgu ponadlokalnym;
- 13) gazociąg wysokiego ciśnienia i stacja redukcyjno-pomiarowa gazu;
- 14) pompownie odwadniające;
- 15) utrzymanie i konserwacja kanałów melioracji wodnych podstawowych;
- 16) utrzymanie międzynarodowej drogi wodnej rzeki Wisły E-70 – z ponadregionalnymi śródlądowymi szlakami wodnymi – kajakowym i żeglarskim; projekty i programy – Kajakiem przez Pomorze – zagospodarowanie szlaku wodnego rzeki Nogat dla rozwoju turystyki kajakowej oraz rozwój oferty turystyki wodnej w obszarze Pętli Żuławskiej;
- 17) w ramach ochrony przeciwpowodziowej – utrzymanie i konserwacja prawego wału przeciwpowodziowego rzeki Nogat; przebudowa prawego wału przeciwpowodziowego Kanału Przekop Rzeki Fiszewki, przebudowa lewego wału przeciwpowodziowego Kanału Malewskiego, przebudowa lewego wału przeciwpowodziowego wału przeciwpowodziowego rzeki Fiszewki, przebudowa lewego i prawego wału przeciwpowodziowego rzeki Tyna Górna;
- 18) międzyregionalna trasa rowerowa nr 17 „Szlak Menonitów” Gdańsk – Malbork – Stare Pole – Szaleniec – woj. warmińsko-mazurskie do Elbląga;
- 19) subregionalna trasa rowerowa nr 20 (w realizacji) odcinek Malbork – Stare Pole – Elbląg;
- 20) szlak pieszy (zielony) „Szlak Żuławski” – Stare Pole – Fiszewo – Gronowo Elbląskie.

18. Kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej

W ramach 6 231 ha użytków rolnych które stanowią 78,52 % powierzchni gminy Stare Pole (stan na 1.01.2020 r. na podstawie danych z ewidencji gruntów Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej w Malborku) – występują:

- grunty orne o pow. 5 194 ha;
- sady o pow. 20 ha;
- łąki trwałe o pow. 431 ha;
- pastwiska trwałe o pow. 302 ha;
- grunty rolne zabudowane o pow. 122 ha;
- grunty pod rowami o pow. 156 ha;
- grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych o pow. 6 ha.

Dodatkowo nieużytki, które wchodzą w skład gruntów rolnych, ale nie są użytkami rolnymi – zajmują 31 ha.

Łączna powierzchnia użytków rolnych klas bonitacyjnych I-III o bardzo dużym i dużym potencjale rolniczym gleb (wymagających ewentualnej zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze przy pow. powyżej 0,5 ha) wynosi 5 345 ha, czyli aż 86 % całkowitej powierzchni użytków rolnych w gminie Stare Pole, w tym:

- klasa I (ŁI, RI) – 47 ha;
- klasa II (ŁII, PsII, RII) – 2 261 ha;
- klasa III (ŁIII, PsIII, RIIIa, RIIIb) – 3 037 ha.

Największe powierzchnie gleb o niskim i bardzo niskich potencjale rolniczym w klasach bonitacyjnych IVa, IVb, V, VI – występują w obrębie Ząbrowo.

Adaptuje się istniejące tereny zabudowy zagrodowej.

Adaptuje się tereny obsługi produkcji rolnej – z możliwością dopuszczenia funkcji mieszkaniowej, usługowej, usług produkcyjnych i składów.

Nieużytkowane i zrujnowane tereny obsługi produkcji rolnej – są obszarami wymagającymi przekształceń – w kierunku przywrócenia i kontynuacji dawnej funkcji lub alternatywnie wprowadzenia innych funkcji – mieszkaniowej, usługowej, usług produkcyjnych i składów.

Wyznacza się rozwojowe tereny obsługi produkcji rolnej – z możliwością dopuszczenia funkcji mieszkaniowej, usługowej, usług produkcyjnych i składów.

Wyznacza się rozwojowe tereny zabudowy zagrodowej w obszarach zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostek osadniczych – razem z rozwojowymi terenami zabudowy mieszkaniowej i usługowej.

Możliwość lokalizacji nowej zabudowy zagrodowej poza obszarami zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostek osadniczych – dopuszcza się na terenach rolniczych (użytkach rolnych) w sytuacji posiadania gruntów rolnych o powierzchni przekraczającej aktualną średnią powierzchnię gospodarstwa rolnego w gminie Stare Pole przy uwzględnieniu ograniczeń określonych w roz. 23 pkt A-B.

19 . Kształtowanie leśnej przestrzeni produkcyjnej

Według stanu na 1 stycznia 2020 r. powierzchnia gruntów leśnych wynosi 346 ha tj. 4,36 % powierzchni gminy Stare Pole, z czego lasy stanowią 339 ha, a grunty zadrzewione i zakrzewione 7 ha.

331 ha pow. lasów stanowią grunty w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe, a 8 ha lasów to grunty osób fizycznych.

Wśród gruntów zadrzewionych i zakrzewionych – 3 ha to grunty wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa, 2 ha to grunty gminy, 1 ha to grunty osób fizycznych i 1 ha to grunty spółek prawa handlowego.

Występują również grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych o pow. 6 ha.

Obecnie wg aktualnych przepisów grunty zadrzewione i zakrzewione oznaczone na mapach ewidencyjnych symbolem Lz stanowią grunty leśne, a grunty zadrzewione i zakrzewione oznaczone symbolem Lzr stanowią część użytków rolnych.

Ochronie podlegają lasy jako tereny wyłączone z nowej zabudowy. Obowiązują tam aktualny plan urządzania lasu i uproszczone plany urządzania lasu, ze szczególnym uwzględnieniem lasów państwowych, komunalnych (gminnych) i prywatnych.

Dodatkowo w związku z małą powierzchnią lasów – należy również dążyć do zachowania zadrzewień, które spełniają ważną rolę przyrodniczą, krajobrazową, kulturową oraz ochroną dla gruntów rolnych.

Ewentualne zalesienia należy lokalizować na występujących w gminie Stare Pole w rozproszeniu użytkach rolnych RVI, RV, ewentualnie RIVb i RIVa. Największe powierzchnie gleb o niskim i bardzo niskim potencjale rolniczym w klasach bonitacyjnych IVa, IVb, V, VI – występują w obrębie Ząbrowo.

20. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji i rekultywacji lub remediacji oraz obszary zdegradowane

Nieużytkowane i zrujnowane tereny obsługi produkcji rolnej – są obszarami wymagającymi przekształceń – w kierunku przywrócenia i kontynuacji dawnej funkcji lub alternatywnie wprowadzenia innych funkcji – mieszkaniowej, usługowej, usług produkcyjnych i składów.

Nie określa się obszarów wymagających rehabilitacji ani rewitalizacji.

Pojedynczymi obiektami do rewaloryzacji są nieliczne zaniedbane parki wiejskie i budynki, głównie mieszkalne oraz część obiektów zabytkowych. Rewaloryzacja – są to działania konserwatorskie mające na celu przywrócenie dawnej wartości i ekspozycję dziedzictwa kulturowego zarówno zabytków architektury jak i układów ruralistycznych wsi. Rezultatem tych działań jest dostosowanie istniejących lub zdegradowanych założeń, z możliwie maksymalnym zachowaniem walorów historycznych, do wymogów współczesnych użytkowników, dostosowanie funkcjonalne oraz integrację z kontekstem ruralistycznym.

W ramach realizacji „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Stare Pole” należy kontynuować:

- wymianę eternitowych (płyt azbestowo-cementowych) pokryć dachowych budynków we wszystkich miejscowościach;
- wymianę płyt azbestowo-cementowych stanowiących okładziny elewacyjne budynków;
- sukcesywną wymianę rur azbestowo-cementowych w sieci wodociągowej.

Nie określa się obszarów wymagających rekultywacji. W południowej części obrębu Szaleńiec znajduje się zrekultywowane, zamknięte składowisko odpadów z zielenią izolacyjną.

Nie określa się obszarów wymagających remediacji.

Nie określa się ani nie wyznacza się w gminie Stare Pole obszarów zdegradowanych.

21. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej i przeznaczeniu terenów

Najważniejsze określone w „Studium...” kierunki zmian w strukturze przestrzennej i przeznaczeniu terenów w granicach administracyjnych gminy Stare Pole są następujące:

- aktualizacja potencjalnych rozwojowych terenów zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej;
- aktualizacja potencjalnych rozwojowych terenów zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych;
- aktualizacja potencjalnych rozwojowych terenów obsługi produkcji rolnej;
- wyznaczenie potencjalnych rozwojowych terenów lokalizacji instalacji fotowoltaicznych;
- aktualizacja pozostałych przeznaczeń terenów.

Dotychczasowe przeznaczenie terenów i kierunki zmian – określone na rysunku „Studium...” – są następujące:

- **tereny zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej** – adaptacja i uzupełnienie istniejącej zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej, usługowej i mieszkaniowo-usługowej; dodatkowo możliwość realizacji funkcji agroturystycznych, rekreacyjnych i sportowych oraz terenów zieleni urządzonej; dopuszcza się inne funkcje uzupełniające niebędące w konflikcie z funkcjami głównymi; dopuszcza się szeroki zakres usług nieuciążliwych, w tym związanych z handlem, o charakterze noclegowym i gastronomicznym, a także o charakterze publicznym – w tym typu usług oświaty, szkolnictwa, edukacji i wychowania, administracji, kultu religijnego, kultury (dom kultury, świetlica, biblioteka), usług ochrony zdrowia (usługi medyczne), opieki społecznej i socjalnej oraz innych związanych z całodobowym i wielogodzinnym pobytem ludzi, a także usług sportu i rekreacji; w ramach usług dopuszcza się również budynki użyteczności publicznej i budynki zamieszkania zbiorowego;

- **potencjalne rozwojowe tereny zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej** – realizacja zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej, usługowej i mieszkaniowo-usługowej; dodatkowo możliwość realizacji funkcji agroturystycznych, rekreacyjnych i sportowych oraz terenów zieleni urządzonej; dopuszcza się inne funkcje uzupełniające niebędące w konflikcie z funkcjami głównymi; dopuszcza się szeroki zakres usług nieuciążliwych, w tym związanych z handlem, o charakterze noclegowym i gastronomicznym, a także o charakterze publicznym – w tym typu usług oświaty, szkolnictwa, edukacji i wychowania, administracji, kultu religijnego, kultury (dom kultury, świetlica, biblioteka), usług ochrony zdrowia (usługi medyczne), opieki społecznej i socjalnej oraz innych związanych z całodobowym i wielogodzinnym pobytem ludzi, a także usług sportu i rekreacji; w ramach usług dopuszcza się również budynki użyteczności publicznej i budynki zamieszkania zbiorowego; nakaz ograniczenia gabarytów zabudowy na przedpolu ekspozycyjnym zespołu cukrowni – ciąg widokowy od drogi powiatowej nr 2909G – w tym ograniczenie maksymalnej wysokości budynków do 9 m;
- **tereny zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych** – adaptacja istniejących terenów zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych; dopuszcza się usługi nieprodukcyjne; dopuszcza się funkcje usługowe i mieszkaniowe, jeśli funkcja główna – nie będzie z nimi w konflikcie środowiskowym ani sanitarnym; zgodnie z prawem ochrony środowiska w obrębie zwartej zabudowy wsi zabroniona jest budowa zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, a w szczególności zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, dlatego na tych terenach nie mogą być lokalizowane zakłady stwarzające zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi ani zakłady o zwiększonym lub o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej;
- **potencjalne rozwojowe tereny zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych** – realizacja zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych; dopuszcza się usługi nieprodukcyjne; dopuszcza się funkcje usługowe i mieszkaniowe, jeśli funkcja główna nie będzie z nimi w konflikcie środowiskowym ani sanitarnym; zgodnie z prawem ochrony środowiska w obrębie zwartej zabudowy wsi zabroniona jest budowa zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, a w szczególności zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, dlatego na tych terenach nie mogą być lokalizowane zakłady stwarzające zagrożenie dla życia lub zdrowia

ludzi ani zakłady o zwiększonym lub o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej;

- **potencjalne rozwojowe tereny lokalizacji instalacji fotowoltaicznych** – realizacja instalacji fotowoltaicznych; w świetle obecnego stanu wiedzy tereny te nie wymagają stref ochronnych; jeśli w przyszłości wymagane będą strefy ochronne ich granica nie może przekroczyć granicy wyznaczonych na rysunku „Studium...” potencjalnych rozwojowych terenów lokalizacji instalacji fotowoltaicznych;
- **tereny obsługi produkcji rolnej – z możliwością dopuszczenia funkcji mieszkaniowej, usługowej, usług produkcyjnych i składów** – adaptacja istniejących terenów obsługi produkcji rolnej z możliwością dopuszczenia funkcji mieszkaniowej, usługowej, usług produkcyjnych i składów;
- **obszary wymagające przekształceń – nieużytkowane i zrujnowane tereny obsługi produkcji rolnej – możliwość kontynuacji dawnej funkcji lub inne funkcje – mieszkaniowa, usługowa, usług produkcyjnych i składów;** możliwość przywrócenia i kontynuacji dawnej funkcji obsługi produkcji rolnej lub alternatywnie wprowadzenia innych funkcji – mieszkaniowej, usługowej, usług produkcyjnych i składów;
- **potencjalne rozwojowe tereny obsługi produkcji rolnej – z możliwością dopuszczenia funkcji mieszkaniowej, usługowej, usług produkcyjnych i składów** – realizacja zabudowy związanej z obsługą produkcji rolnej z możliwością dopuszczenia funkcji mieszkaniowej, usługowej, usług produkcyjnych i składów;
- **tereny sportu i rekreacji** – funkcje sportu i rekreacji, w tym boiska i place zabaw; dopuszcza się inne funkcje uzupełniające niebędące w konflikcie z funkcją główną;
- **tereny kultury i kultury fizycznej** – funkcja sportowa, możliwość lokalizacji świetlicy; dopuszcza się inne funkcje uzupełniające niebędące w konflikcie z funkcją główną;
- **rozwojowe tereny kultury i kultury fizycznej** – funkcja sportowa, możliwość lokalizacji świetlicy; dopuszcza się inne funkcje uzupełniające niebędące w konflikcie z funkcją główną;
- **tereny przystani kajakowych** – funkcja przystani kajakowej; dopuszczenie innych funkcji związanych z przystanią wodną, w tym funkcje turystyczne, rekreacyjne, sportowe, żeglarskie i związane z obsługą przystani;

- **proponowana lokalizacja przystani wodnej** – do przybijania, cumowania i postoju jachtów oraz innych niewielkich jednostek pływających wraz z zagospodarowaniem terenu przy rzece Nogat;
- **tereny zamknięte resortu obrony narodowej – lotnisko wojskowe;**
- **las i zadrzewienia leśne** – ochronie podlegają lasy jako tereny wyłączone z nowej zabudowy; obowiązują tam aktualny plan urządzania lasu i uproszczone plany urządzania lasu; należy też dążyć do zachowania zadrzewień;
- **tereny podmokłe z szuwarami i zaroślami** – tereny wyłączone z zabudowy; okresowo tereny te mogą stawać się wodami powierzchniowymi lub mokradłami;
- **tereny zieleni parkowej;**
- **parki wiejskie w ewidencji zabytków** – obowiązują ustalenia w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków; zagospodarowanie odbywa się w oparciu o przepisy odrębne;
- **zadrzewienia o charakterze parków wiejskich;**
- **cmentarze;**
- **cmentarze w rejestrze zabytków** – obowiązują ustalenia w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków; zagospodarowanie odbywa się w oparciu o przepisy odrębne;
- **cmentarz w ewidencji zabytków** – obowiązują ustalenia w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków; zagospodarowanie odbywa się w oparciu o przepisy odrębne;
- **wody powierzchniowe – rzeki, kanały, starorzecza, większe stawy** – na rysunku „Studium...” oznaczono nie wszystkie wody powierzchniowe; granice wód powierzchniowych na rysunku mogą różnić się od granic rzeczywistych oraz od granic w ewidencji gruntów;
- **tereny rolnicze i pozostałe** – na terenach rolniczych (użytkach rolnych) dopuszcza się możliwość lokalizacji zabudowy zagrodowej w sytuacji posiadania gruntów rolnych o powierzchni przekraczającej aktualną średnią powierzchnię gospodarstwa rolnego w gminie Stare Pole przy uwzględnieniu ograniczeń tj. terenów wyłączonych z zabudowy (określonych w roz. 23); na terenach rolniczych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w skalach dokładniejszych niż „Studium...” należy wyznaczyć dodatkowo istniejące tereny zieleni naturalnej oraz wody powierzchniowe, w tym małe stawy i rowy melioracyjne; na terenach rolniczych mogą wystąpić nieoznaczone na rysunku – istniejące obiekty budowlane;
- **tereny infrastruktury technicznej** – szczegóły roz. 15;
- **tereny komunikacji** – szczegóły roz. 14.

Przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na granicy pomiędzy terenami zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych – a terenami zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej – należy wprowadzić tereny zieleni izolacyjnej lub inne rozwiązania ograniczające ewentualne negatywne oddziaływania obiektów produkcyjnych.

Dodatkowo przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy wprowadzić takie ustalenia, aby:

- chronić historyczne założenia ruralistyczne i zespoły zabudowy, w tym zagrodowej;
- zachować obecne stosunki wodne;
- objąć ochroną zieleni wysoką, szczególnie drzewa;
- zapewnić ochronę cennych siedlisk i stanowisk chronionych gatunków, zgodnie z przepisami dotyczącymi ochrony gatunkowej dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów, objętych ochroną, w tym aby potencjalni inwestorzy mieli obowiązek zapewnienia ochrony dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk zgodnie z przepisami o ochronie przyrody.

Realizacja ustaleń „Studium...” nie stanowi przesłanki wystarczającej do uzyskania stosownych zezwoleń na odstępstwa od zakazów w stosunku do gatunków chronionych.

22. Wskaźniki zagospodarowania

Określa się następujące wskaźniki zagospodarowania do uwzględnienia przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

1) minimalne powierzchnie nowo wydzielanych działek budowlanych

- a) tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej 1000 m²;
- b) tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w obszarach historycznych wsi (tj. w historycznych układach ruralistycznych) 1 200 m²;
- c) tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej dla pojedynczego budynku 2000 m²;
- d) tereny zabudowy zagrodowej 3 000 m²;
- e) tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej i usługowej 1500 m²;
- f) tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej i usługowej w obszarach historycznych wsi (tj. w historycznych układach ruralistycznych) 2 000 m²;

- g) tereny zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych i składów 5 000 m²;
- h) tereny obsługi produkcji rolnej 5 000 m²;
- i) dla pozostałych terenów zabudowy w zależności od lokalnych uwarunkowań.

2) minimalny udział procentowy powierzchni biologicznie czynnej w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej lub terenu przeznaczenia

- a) tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej 40 %;
- b) tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej w obszarach historycznych wsi (tj. w historycznych układach ruralistycznych) 50 %;
- c) tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej 30 %;
- d) tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej w obszarach historycznych wsi (tj. w historycznych układach ruralistycznych) 40 %;
- e) tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej 30 %;
- f) tereny zabudowy mieszkaniowo-usługowej w obszarach historycznych wsi (tj. w historycznych układach ruralistycznych) 40 %;
- g) tereny zabudowy usługowej 30 %;
- h) tereny zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych i składów 20 %;
- i) tereny obsługi produkcji rolnej 20 %;
- j) dla pozostałych terenów zabudowy w zależności od lokalnych uwarunkowań;

3) nieprzekraczalne i obowiązujące linie zabudowy – stosownie do aktualnych przepisów odrębnych i lokalnych uwarunkowań – przy uwzględnieniu uwarunkowań historycznych (historycznie wykształcona linia zabudowy lub lokalizacja zabudowy wynikająca z tradycji budowlanej regionu).

23. Tereny wyłączone z realizacji nowej zabudowy

A. Określa się następujące tereny wyłączone z realizacji nowej zabudowy (budynków):

- 1) wody powierzchniowe – rzeki, kanały, starorzecza, większe stawy;
- 2) lasy i zadrzewienia leśne;
- 3) tereny podmokłe z szuwarami i zaroślami;

- 4) obszary szczególnego zagrożenia powodzią wzdłuż rzeki Nogat;
- 5) proponowane strefy ochrony konserwatorskiej ekspozycji historycznych wsi (na terenach rolniczych) – z wyjątkiem zabudowy zagrodowej (w sytuacji posiadania gruntów rolnych o powierzchni przekraczającej średnią powierzchnię gospodarstwa rolnego w gminie Stare Pole), ale jedynie takiej, która nie będzie ograniczać wglądu na eksponowane obiekty zabytkowe i nie będzie w konflikcie widokowym z krajobrazem kulturowym historycznych wsi;
- 6) strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej stanowiska archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków;
- 7) strefa pełnej ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, ujętych w ewidencji zabytków.

B. Ograniczenia w realizacji nowej zabudowy (budynków) oraz częściowo w realizacji nowych obiektów budowlanych dotyczą także:

- obszaru ograniczonego użytkowania ze względu na hałas lotniczy – strefa I i strefa II – zgodnie z Uchwałą Nr 334/XXXII/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 lutego 2017 r. w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania wokół Lotniska Wojskowego w Królewie Malborskim – JW1128 Malbork/Krasnołęka, dla części leżącej na terenie województwa pomorskiego (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2017 r. poz. 1258); zmiana Uchwałą Nr 369/XXXV/17 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 22 maja 2017 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2017 r. poz. 2215);
- 100 m od linii brzegowej rzeki Nogat i starorzeczy – w Obszarze Chronionego Krajobrazu Rzeki Nogat;
- strefy sanitarnej 50 m wokół cmentarzy;
- strefy 50 m od stopy wałów przeciwpowodziowych;
- terenów wzdłuż gazociągu wysokiego ciśnienia;
- terenów w sąsiedztwie stacji redukcyjno-pomiarowej gazu;
- terenów w sąsiedztwie stacji bazowej telefonii komórkowej;
- terenów wzdłuż napowietrznych linii elektroenergetycznych wysokiego napięcia 110 kV z korytarzem technicznym 40 m tj. od osi 2 x 20 m
- potencjalnej rezerwy terenu dla obwodnicy Malborka w ciągu drogi krajowej nr 22;

- strefy ochrony ekspozycji dalekiego zasięgu – wokół zespołu zamkowego w Malborku wpisane-go na listę światowego dziedzictwa kulturowego UNESCO;
- cenniejszych ciągów widokowych;
- kolidującej zabudowy i kolidujących obiektów – z zasadami ochrony historycznych układów ruralistycznych i dawnych gospodarstw żuławskich (o charakterze dworsko-parkowo-folwarczym);
- powierzchni ograniczających wysokość obiektów budowlanych w metrach – w strefach nalotów lotniska wojskowego.

C. Dodatkowo każdorazowo przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy rozważyć ograniczenie realizacji nowej zabudowy (budynków):

- na terenach położonych w bezpośrednim sąsiedztwie drogi krajowej nr 22;
- na występujących z rozproszaniu – podłożu mułowo-torfowym i mady na torfach – lub wykonać każdorazowo badania geotechniczne gruntu;
- na gruntach rolnych klas I-III;
- na terenach depresyjnych (poniżej warstwy 0 m);
- w korytarzach ekologicznych;
- kolidującej zabudowy z zasadami ochrony historycznych układów ruralistycznych i dawnych gospodarstw żuławskich (o charakterze dworsko-parkowo-folwarczym).

Ograniczenia w zagospodarowaniu dotyczą także strefy ochronnej ujęcia wód podziemnych „CWŻ Letniki”, szczególnie terenu ochrony pośredniej – gdzie obowiązuje Rozporządzenie Nr 2/2016 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku z dnia 1 lutego 2016 r. w sprawie ustanowienia strefy ochronnej ujęcia wód podziemnych „CWŻ Letniki” w miejscowościach Janówka, Kaczynos i Ząbrowo, gminie Stare Pole, powiecie malborskim, województwie pomorskim (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2016 r. poz. 891).

W obszarze całej gminy Stare Pole zaleca się ze względu na genezę podłoża (ilaste mady bardzo ciężkie i ciężkie, mady na torfach, namuły z torfami) oraz płytkość występowania wód gruntowych – wykonywanie przed realizacją budynków każdorazowo badań geotechnicznych gruntu.

Północna część gminy położona jest również w regionalnym korytarzu ekologicznym Doliny Nogatu oraz Obszarze Chronionego Krajobrazu Rzeki Nogat – gdzie obowiązują ustalenia

Uchwały Nr 259/XXIV/16 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 25 lipca 2016 roku w sprawie obszarów chronionego krajobrazu w województwie pomorskim (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2016 r. poz. 2942).

24. Obszary dla sporządzenia planów miejscowych

Określa się następujące obszary dla sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

- 1) wariant minimum – sukcesywnie dla rozwojowych terenów w poszczególnych miejscowościach i obrębach
- 2) wariant optimum – sukcesywnie dla całych obszarów zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej poszczególnych jednostek osadniczych i dla pozostałych terenów rozwojowych
- 3) wariant maksimum – sukcesywnie dla całych obrębów.

W związku z tym, że rozwojowe tereny położone są na użytkach rolnych (które stanowią 78,52 % powierzchni gminy Stare Pole) i w związku z tym, że procentowy udział łącznej powierzchni użytków rolnych klas bonitacyjnych I, II, III w całkowitej powierzchni użytków rolnych wynosi aż 86 % – w trakcie sporządzania każdego planu dla terenów rozwojowych lub dla całych obszarów zwartej struktury funkcjonalno-przestrzennej jednostek osadniczych lub dla całych obrębów – wymagane będzie uzyskanie zgody na zmianę przeznaczenia gruntów rolnych na cele nie-rolnicze.

Nie przewiduje się w trakcie sporządzania nowych planów miejscowych – zmiany przeznaczenia gruntów leśnych na cele nieleśne.

Granice do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego określa się w oparciu o analizy – wykonane przed podjęciem stosownych uchwał przez Radę Gminy.

25. Uzasadnienie, zawierające objaśnienia przyjętych rozwiązań oraz syntezę ustaleń „Studium...”

Najważniejsze określone w „Studium...” kierunki zmian w strukturze przestrzennej i przeznaczeniu terenów w granicach administracyjnych gminy Stare Pole są następujące:

- aktualizacja potencjalnych rozwojowych terenów zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej;
- aktualizacja potencjalnych rozwojowych terenów zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych;
- aktualizacja potencjalnych rozwojowych terenów obsługi produkcji rolnej;
- wyznaczenie potencjalnych rozwojowych terenów lokalizacji instalacji fotowoltaicznych;
- aktualizacja pozostałych przeznaczeń terenów.

Dotychczasowe przeznaczenie terenów i kierunki zmian – określone na rysunku „Studium...” – są następujące:

- **tereny zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej** – adaptacja i uzupełnienie istniejącej zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej, usługowej i mieszkaniowo-usługowej; dodatkowo możliwość realizacji funkcji agroturystycznych, rekreacyjnych i sportowych oraz terenów zieleni urządzonej; dopuszcza się inne funkcje uzupełniające niebędące w konflikcie z funkcjami głównymi; dopuszcza się szeroki zakres usług nieuciążliwych, w tym związanych z handlem, o charakterze noclegowym i gastronomicznym, a także o charakterze publicznym – w tym typu usług oświaty, szkolnictwa, edukacji i wychowania, administracji, kultu religijnego, kultury (dom kultury, świetlica, biblioteka), usług ochrony zdrowia (usługi medyczne), opieki społecznej i socjalnej oraz innych związanych z całodobowym i wielogodzinnym pobytem ludzi, a także usług sportu i rekreacji; w ramach usług dopuszcza się również budynki użyteczności publicznej i budynki zamieszkania zbiorowego;
- **potencjalne rozwojowe tereny zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej i usługowej** – realizacja zabudowy mieszkaniowej, zagrodowej, usługowej i mieszkaniowo-usługowej; dodatkowo możliwość realizacji funkcji agroturystycznych, rekreacyjnych i sportowych oraz terenów zieleni urządzonej; dopuszcza się inne funkcje uzupełniające niebędące w konflikcie z funk-

cjami głównymi; dopuszcza się szeroki zakres usług nieuciążliwych, w tym związanych z handlem, o charakterze noclegowym i gastronomicznym, a także o charakterze publicznym – w tym typu usług oświaty, szkolnictwa, edukacji i wychowania, administracji, kultu religijnego, kultury (dom kultury, świetlica, biblioteka), usług ochrony zdrowia (usługi medyczne), opieki społecznej i socjalnej oraz innych związanych z całodobowym i wielogodzinnym pobytem ludzi, a także usług sportu i rekreacji; w ramach usług dopuszcza się również budynki użyteczności publicznej i budynki zamieszkania zbiorowego; nakaz ograniczenia gabarytów zabudowy na przedpolu ekspozycyjnym zespołu cukrowni – ciąg widokowy od drogi powiatowej nr 2909G – w tym ograniczenie maksymalnej wysokości budynków do 9 m;

- **tereny zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych** – adaptacja istniejących terenów zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych; dopuszcza się usługi nieprodukcyjne; dopuszcza się funkcje usługowe i mieszkaniowe, jeśli funkcja główna – nie będzie z nimi w konflikcie środowiskowym ani sanitarnym; zgodnie z prawem ochrony środowiska w obrębie zwartej zabudowy wsi zabroniona jest budowa zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, a w szczególności zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, dlatego na tych terenach nie mogą być lokalizowane zakłady stwarzające zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi ani zakłady o zwiększonym lub o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej;
- **potencjalne rozwojowe tereny zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych** – realizacja zabudowy produkcyjnej, usług produkcyjnych, składów i baz transportowych; dopuszcza się usługi nieprodukcyjne; dopuszcza się funkcje usługowe i mieszkaniowe, jeśli funkcja główna nie będzie z nimi w konflikcie środowiskowym ani sanitarnym; zgodnie z prawem ochrony środowiska w obrębie zwartej zabudowy wsi zabroniona jest budowa zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, a w szczególności zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, dlatego na tych terenach nie mogą być lokalizowane zakłady stwarzające zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi ani zakłady o zwiększonym lub o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej;
- **potencjalne rozwojowe tereny lokalizacji instalacji fotowoltaicznych** – realizacja instalacji fotowoltaicznych; w świetle obecnego stanu wiedzy tereny te nie wymagają stref ochronnych;

jeśli w przyszłości wymagane będą strefy ochronne ich granica nie może przekroczyć granicy wyznaczonych na rysunku „Studium...” potencjalnych rozwojowych terenów lokalizacji instalacji fotowoltaicznych;

- **tereny obsługi produkcji rolnej – z możliwością dopuszczenia funkcji mieszkaniowej, usługowej, usług produkcyjnych i składów** – adaptacja istniejących terenów obsługi produkcji rolnej z możliwością dopuszczenia funkcji mieszkaniowej, usługowej, usług produkcyjnych i składów;
- **obszary wymagające przekształceń – nieużytkowane i zrujnowane tereny obsługi produkcji rolnej – możliwość kontynuacji dawnej funkcji lub inne funkcje – mieszkaniowa, usługowa, usług produkcyjnych i składów;** możliwość przywrócenia i kontynuacji dawnej funkcji obsługi produkcji rolnej lub alternatywnie wprowadzenia innych funkcji – mieszkaniowej, usługowej, usług produkcyjnych i składów;
- **potencjalne rozwojowe tereny obsługi produkcji rolnej – z możliwością dopuszczenia funkcji mieszkaniowej, usługowej, usług produkcyjnych i składów** – realizacja zabudowy związanej z obsługą produkcji rolnej z możliwością dopuszczenia funkcji mieszkaniowej, usługowej, usług produkcyjnych i składów;
- **tereny sportu i rekreacji** – funkcje sportu i rekreacji, w tym boiska i place zabaw; dopuszcza się inne funkcje uzupełniające niebędące w konflikcie z funkcją główną;
- **tereny kultury i kultury fizycznej** – funkcja sportowa, możliwość lokalizacji świetlicy; dopuszcza się inne funkcje uzupełniające niebędące w konflikcie z funkcją główną;
- **rozwojowe tereny kultury i kultury fizycznej** – funkcja sportowa, możliwość lokalizacji świetlicy; dopuszcza się inne funkcje uzupełniające niebędące w konflikcie z funkcją główną;
- **tereny przystani kajakowych** – funkcja przystani kajakowej; dopuszczenie innych funkcji związanych z przystanią wodną, w tym funkcje turystyczne, rekreacyjne, sportowe, żeglarskie i związane z obsługą przystani;
- **proponowana lokalizacja przystani wodnej** – do przybijania, cumowania i postoju jachtów oraz innych niewielkich jednostek pływających wraz z zagospodarowaniem terenu przy rzece Nogat;
- **tereny zamknięte resortu obrony narodowej – lotnisko wojskowe;**

- **las i zadrzewienia leśne** – ochronie podlegają lasy jako tereny wyłączone z nowej zabudowy; obowiązują tam aktualny plan urządzania lasu i uproszczone plany urządzania lasu; należy też dążyć do zachowania zadrzewień;
- **tereny podmokłe z szuwarami i zaroślami** – tereny wyłączone z zabudowy; okresowo tereny te mogą stawać się wodami powierzchniowymi lub mokradłami;
- **tereny zieleni parkowej;**
- **parki wiejskie w ewidencji zabytków** – obowiązują ustalenia w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków; zagospodarowanie odbywa się w oparciu o przepisy odrębne;
- **zadrzewienia o charakterze parków wiejskich;**
- **cmentarze;**
- **cmentarze w rejestrze zabytków** – obowiązują ustalenia w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków; zagospodarowanie odbywa się w oparciu o przepisy odrębne;
- **cmentarz w ewidencji zabytków** – obowiązują ustalenia w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków; zagospodarowanie odbywa się w oparciu o przepisy odrębne;
- **wody powierzchniowe – rzeki, kanały, starorzecza, większe stawy** – na rysunku „Studium...” oznaczono nie wszystkie wody powierzchniowe; granice wód powierzchniowych na rysunku mogą różnić się od granic rzeczywistych oraz od granic w ewidencji gruntów;
- **tereny rolnicze i pozostałe** – na terenach rolniczych (użytkach rolnych) dopuszcza się możliwość lokalizacji zabudowy zagrodowej w sytuacji posiadania gruntów rolnych o powierzchni przekraczającej aktualną średnią powierzchnię gospodarstwa rolnego w gminie Stare Pole przy uwzględnieniu ograniczeń tj. terenów wyłączonych z zabudowy; na terenach rolniczych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w skalach dokładniejszych niż „Studium...” należy wyznaczyć dodatkowo istniejące tereny zieleni naturalnej oraz wody powierzchniowe, w tym małe stawy i rowy melioracyjne; na terenach rolniczych mogą wystąpić nieoznaczone na rysunku – istniejące obiekty budowlane;
- **tereny infrastruktury technicznej;**
- **tereny komunikacji.**